

EDUCATIEVE BACHELOR SECUNDAIR ONDERWIJS

Bachelorproef

LEES MEER, PEST MINDER!

**“HOE KAN HET LEZEN VAN
JEUGDLITERATUUR PESTEN
VERMINDEREN?”**

EDUCATIEVE BACHELOR SECUNDAIR ONDERWIJS

Bachelorproef

LEES MEER, PEST MINDER!

**“HOE KAN HET LEZEN VAN
JEUGDLITERATUUR PESTEN
VERMINDEREN?”**

Voorwoord

Voor u ligt de bachelorproef “Lees meer, pest minder!”. Deze bachelorproef is geschreven in het kader van ons afstuderen aan de opleiding “Educatieve Bachelor in het secundair onderwijs: Nederlands (met combinatie Engels of niet-confessionele zedenleer)” aan de hogeschool PXL in Hasselt.

In de eerste plaats willen wij onze promotor, mevrouw Peetermans, bedanken. Gedurende dit onderzoek werden wij zowel inhoudelijk als persoonlijk enorm door haar ondersteund. Wij willen haar hartelijk danken voor de fijne samenwerking en uitgebreide begeleiding tijdens dit traject. Zonder de medewerking van mevrouw Peetermans konden wij dit resultaat niet afleveren.

Onze externe partners, Provinciale School Diepenbeek en GO! Atheneum Heist, willen wij tevens bedanken. Dankzij hun inzichten hebben wij ons onderzoek kunnen verdiepen. Zij zorgden ervoor dat wij, ondanks COVID-19, een groot deel van ons onderzoek mochten uitvoeren. Dit was een unieke ervaring en een grote meerwaarde voor ons. We bedanken hierin specifiek de stagecoördinator Lisiane Bruninx en pedagogisch directeur Nathalie Lemmens, de leerlingbegeleiding en onze stagementoren Nederlands.

Tot slot willen wij onze dankbaarheid betuigen aan onze andere lectoren, medestudenten, familie en vrienden. Zij stonden zowel tijdens het proces van onze bachelorproef, maar ook gedurende de volledige opleiding achter ons. Hun ondersteuning maakt van ons betere leraren.

Wij wensen u veel leesplezier toe.

Elyss Van Avondt en Lieze Bollen

15 juni 2020

Inhoudsopgave

Inhoud

Voorwoord	4
Inhoudsopgave	5
Inleiding	7
1 Oriënteren	8
1.1 Aanleiding voor onderzoek.....	8
1.2 De verkennende probleemanalyse.....	8
1.3 Omschrijving praktijkprobleem	9
2 Richten	10
2.1 Formuleren van onderzoeksdoel.....	10
2.2 Formuleren van onderzoeksvraag met deelvragen	10
2.3 Reikwijdte van de onderzoeksvraag.....	10
2.4 Conclusie	11
3 Plannen	12
4 Verzamelen en analyseren	14
4.1 Een eerste visie op pesten	14
4.1.1 Pesten versus plagen	14
4.2 De verschillende soorten pesterijen	15
4.2.1 Offline pesten.....	15
4.2.2 Online pesten.....	16
4.2.3 Zichtbare gedragingen voor slachtoffer en omgeving	17
4.2.4 Zichtbare gedragingen voor het slachtoffer	19
4.2.5 Zichtbare gedragingen voor de omgeving	20
4.2.6 Pestvenster	20
4.3 Meest voorkomende vorm van pesten	24
4.3.1 Cijfergegevens.....	24
4.4 Reeds onderzochte aspecten.....	27
4.4.1 Geschiedenis	27
4.4.2 Oorzaken van pesten	27
4.4.3 Gevolgen van pesten	29
4.4.4 Betrokken partijen	30

4.5	Maatregelen tegen pesten	32
4.5.1	Preventief.....	32
4.5.2	Curatief	33
4.6	Pesten in jeugdliteratuur	35
4.6.1	Geschiedenis jeugdliteratuur.....	35
4.6.2	Hedendaagse jeugdliteratuur	35
5	Ontwerpen	37
5.1	Praktijkluik.....	37
5.2	Enquête	37
5.3	Lees meer, pest minder!	39
5.3.1	Resultaten.....	40
5.4	Eigenlijke planning	40
	Besluit	41
	Literatuurlijst	43
	Bijlage	47

Inleiding

Pesten is een veelvoorkomende problematiek die nog gedurende een lange tijd zal bestaan. Jong en oud kampt met een negatieve ervaring binnen de schadelijke cirkel van pesterijen. Betrokken zijn binnen een pestverhaal creëert een getekend beeld voor het leven. Het maakt niet uit welke rol een persoon hierin vervult; pester, slachtoffer of buitenstaander. Jongeren zijn extra kwetsbaar, voornamelijk wanneer ze zich bevinden in hun puberteit. De 'fitting in', of het proberen te passen in het perfecte plaatje, vormt voor veel jongeren tussen twaalf en achttien jaar een bikkelharde strijd.

Deze bachelorproef onderzoekt de hoofdvraag: *'Hoe kan het lezen van jeugdliteratuur pesten verminderen?'*.

Dit onderzoeksproject bestaat uit een theoretisch en een praktisch luik. Het theoretisch gedeelte start met een verwijzing naar enkele eerste ideeën en de opbouw van het gehele onderzoek. Hierna worden de begrippen 'plagen' en 'pesten' gedefinieerd binnen deelvraag één *'Wat houdt het begrip pesten in?'*. Vervolgens wordt er nagegaan welke soorten pesterijen er bestaan. Binnen deelvraag twee *'Welke soorten pesterijen bestaan er?'* komen zowel klassiek pesten als cyberpesten en hun onderverdelingen uitgebreid aan bod.

De volgende stap is het analyseren van cijfers. Deelvraag drie werpt een blik op *'Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?'*. Naderhand komt *'Welke aspecten omtrent pesten werden er reeds onderzocht?'* aan bod binnen deelvraag vier. Dit omvat de geschiedenis van pesten en de meest voorkomende oorzaken en gevolgen. De betrokken partijen spelen ook een grote rol binnen dit hoofdstuk. Deelvraag vijf is gericht op *'Welke maatregelen worden er genomen in het onderwijs tegen pesten?'*. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen preventieve en curatieve maatregelen. Tot slot gaat deelvraag zes over *'Op welke manier wordt pesten beschreven binnen jeugdliteratuur?'*. Hierin ligt de focus op het aspect geschiedenis: sinds wanneer en hoe wordt pesten als thema in de jeugdliteratuur behandeld? Dit hoofdstuk biedt ook talrijke voorbeelden van hedendaagse boeken die het thema pesten bevatten.

Deze uitgeschreven basis moet helpen om de praktische toepassing volledig uit te werken tot een bruikbaar pakket. Het praktisch gedeelte bestaat uit het afnemen van enquêtes en het uittesten van een light bundel. Deze bundel focust zich op pesten en jeugdliteratuur. Er wordt tevens ook een uitgebreide leerlingenbundel en lerarenbundel gecreëerd. Deze dienen als extra tool voor leraren Nederlands en focussen naast pesten en jeugdliteratuur ook op Nederlands en de vier vaardigheden namelijk schrijven, spreken, lezen en luisteren. De doelgroep omvat leerlingen binnen de eerste graad A-stroom en B-stroom, alsook leerlingen binnen de tweede graad tso. Wegens de ongecontroleerde tussenkomst van COVID-19 wordt er geen tweede enquête afgenomen om de al dan niet veranderende visie van leerlingen tegenover pesten te meten. De website met eigenlijke resultaten zal om diezelfde reden ook niet worden opgebouwd. De verkregen resultaten zullen pesten niet kunnen vermijden, daarom luidt het doel 'verminderen'. Een kleine stap in de goede richting, kan een wereld van verschil betekenen.

1 Oriënteren

1.1 Aanleiding voor onderzoek

Dit onderzoek is gebaseerd op ervaringen gedurende stageperiodes en andere contactmomenten met secundaire scholen, zoals leerlingbegeleiding. Hieruit blijkt dat niet alle leerlingen goed in de groep liggen. Jongeren sluiten elkaar uit, schelden, verspreiden ongewenst beeldmateriaal en hanteren soms fysiek geweld. Niet alleen binnen de schoolmuren maar ook daarbuiten ontsnappen sommige leerlingen niet aan pesterijen, bijvoorbeeld in een groepschat met de hele klas. Deze voorvallen tonen aan dat pesten een grootschalig probleem is in ons huidig onderwijssysteem en daarbuiten. Ondanks de vele websites, hulplijnen, acties en bewustmakingscampagnes blijft het pestgedrag voortduren.

De aanleiding komt voort uit de lerarenopleiding secundair onderwijs. De vakgroep Nederlands binnen PXL legt deze vraag voor en wij willen deze graag beantwoorden. Het onderzoek wordt bijgevolg specifiek gekoppeld aan het onderwijsvak Nederlands, omdat dit vak betrekking heeft op alle leerlingen binnen onze maatschappij. Samen met de Provinciale School Diepenbeek en het GO! Atheneum Heist willen wij pesterijen verminderen. Wij streven naar een gezamenlijk doel, namelijk het positief welzijn van alle leerlingen en het bieden van een aangename schoolcarrière in het middelbaar. Alles omvattend vormen bovenstaande vermeldingen een situatiereden.

1.2 De verkennende probleemanalyse

Idealiter is iedere leerkracht een zorgleerkracht. Daarom is het belangrijk dat alle betrokkenen binnen een school bewust omgaan met pestgedrag. Om hierover gericht na te denken, wordt er gebruik gemaakt van de techniek 'brainstorming'.

- Wordt er gepest op school?
- Hoe wordt er gepest?
- Wordt er enkel gepest op het schoolterrein?
- Welke rollen vervullen de leerlingen binnen pesterijen?
- Wat zijn de oorzaken van pesterijen?
- Wat zijn de gevolgen van pesterijen?
- Welke vormen van pesten bestaan er?
- Welke personen merken de pesterijen op?
- Hoe wordt er gereageerd wanneer pesterijen worden opgemerkt?

Uit vooronderzoek blijkt dat er verschillende manieren van pesten bestaan die op hun beurt ook op verscheidene manieren worden waargenomen. Deze bachelorproef zal door middel van jeugdliteratuur pesten proberen te verminderen.

1.3 Omschrijving praktijkprobleem

Pestgedrag komt frequent voor bij jongeren. Dit gebeurt zowel op het schoolterrein als daarbuiten, via sociale media. Er zijn nog steeds te veel leerlingen slachtoffer van pesterijen. Daarnaast zijn er ook te veel andere leerlingen die enkel aanschouwen en de slachtoffers niet durven helpen of er zich weinig tot niets van aantrekken. De pestkoppen beseffen vaak niet wat hun gedrag veroorzaakt.

Iedereen kan op eender welke leeftijd slachtoffer worden van pesterijen. Het is dus niet alleen gebonden aan jongeren die op de schoolbanken zitten. Denk bijvoorbeeld terug aan de postbode David Van Gysel die zichzelf van het leven beroofde door voor een trein te springen. Gazet van Antwerpen vermeldde: "De 21-jarige postbode David Van Gysel uit Oud-Heverlee sprong op 17 oktober 2000 voor de trein, volgens de rechter een rechtstreeks gevolg van de pesterijen bij De Post."

Deze bachelorproef focust op middelbare scholieren, omdat dit een kwetsbare leeftijdscategorie is.

Pesterijen ontstaan op verschillende wijzen. Jongeren raken met elkaar in de clinch, willen zich stoer gedragen, willen opvallen of ze worden gezien als 'anders'. Soms beschikken de pestkoppen niet echt over een specifieke reden om van iemand hun slachtoffer te maken. Ze kiezen dan gewoon willekeurig een 'makkelijk' slachtoffer uit.

Pestgedrag brengt zware gevolgen met zich mee, zowel voor het slachtoffer als voor de buitenstaanders. Het slachtoffer kan in een dieptepunt terechtkomen en zich afzonderen van de buitenwereld. Bijvoorbeeld slechte punten behalen op school, niet meer naar school willen komen, in een depressie belanden en in extreme gevallen zelfmoord plegen. De omstaanders kunnen het slachtoffer niet altijd de nodige ondersteuning bieden en blijven soms achter met erg veel vragen en schuldgevoelens.

Deze bachelorproef onderzoekt pesterijen op het schoolterrein en daarbuiten. Leerlingen kunnen gepest worden in de klas, op de speelplaats, maar ook op andere plaatsen, bijvoorbeeld in de toiletten en in de fietsenstalling. Helaas kent de problematiek soms geen einde en spelen sociale media een grote rol. Er wordt gepest via sociale netwerken zoals TikTok en Instagram, of via een online klasgesprek.

2 Richten

2.1 Formuleren van onderzoeksdoel

Het opstellen van een onderzoeksdoel verloopt niet al te eenvoudig. Hierin blijkt het uiterst belangrijk om met een realistische mindset te starten, namelijk dat pesten niet zomaar uit de wereld geholpen kan worden. Pesterijen verminderen is al een hele opgave. Pesten vermijden en volledig wegwerken, vergt een totaal andere aanpak. Met behulp van jeugdliteratuur willen wij daarom op een innovatieve manier aan de slag gaan om pesterijen binnen de klas, maar ook hierbuiten, te verminderen.

2.2 Formuleren van onderzoeksvraag met deelvragen

De eerste onderzoeksvraag die wij opstellen, luidt *“Kan het lezen van jeugdromans pesten in de eerste en tweede graad verminderen?”*. Vervolgens herschrijven wij de onderzoeksvraag meerdere malen: *“Kan het lezen van jeugdromans pesten verminderen in de klas?”* en *“Hoe kan het lezen van jeugdromans pesten verminderen in de klas?”*. Uiteindelijk hebben wij ‘in de klas’ weggelaten omdat pesten veel verder reikt dan alleen maar binnen de schoolcontext. Zo doen leerlingen alsmaar meer een beroep op cyberpesten. Hoewel deze vorm van pesten thuis gebeurt, heeft het ook ernstige gevolgen voor de relaties in de klas.

Wij splitsen onze onderzoeksvraag eerst op in volgende deelvragen:

1. Wat verstaat men onder pesten?
2. Wat is het verschil tussen online en offline pesten?
3. Welke soorten pesterijen bestaan er?
4. Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?
5. Welke aspecten van pesten binnen onderwijs zijn al onderzocht?
6. Welke maatregelen tegen pesten bestaat er al in het onderwijs?
7. Sinds wanneer en waarom is pesten een thema geworden binnen de jeugdliteratuur?
8. Vanuit welk perspectief wordt er over het thema ‘pesten’ geschreven?
9. Welke maatregelen onderneemt de Provinciale School Diepenbeek tegen pesten?
10. Welke maatregelen onderneemt het GO! Atheneum Heist tegen pesten?

2.3 Reikwijdte van de onderzoeksvraag

Ons onderzoek richt zich tot de leerlingen van de Provinciale School Diepenbeek en het GO! Atheneum Heist. Specifieker focussen we op de leerlingen van de eerste graad A-stroom, eerste graad B-stroom en tweede graad tso. Op die manier is er veel diversiteit tussen de leerlingen op allerlei vlakken, zoals leeftijd, studierichting, geslacht, interesses en woonplaats.

2.4 Conclusie

De definitieve onderzoeksvraag luidt als volgt: Hoe kan het lezen van jeugdliteratuur pesten verminderen?

Dit onderzoek berust op zes definitieve deelvragen:

- 1) Wat houdt het begrip 'pesten' in?
- 2) Welke soorten pesterijen bestaan er?
- 3) Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?
- 4) Welke aspecten omtrent pesten werden er reeds onderzocht?
- 5) Welke maatregelen worden er genomen in het onderwijs tegen pesten?
- 6) Op welke manier wordt pesten beschreven binnen jeugdliteratuur?

We kiezen voor deze onderzoeksvraag omdat we eerst een ja-nee-vraag noteerden. Dit werken we weg door 'hoe' toe te voegen. Verder breiden we de hoofdvraag uit naar 'jeugdliteratuur' in plaats van 'jeugdromans'. Op die manier verkrijgen we meer vrijheid om onze praktijk in te vullen. Jeugdliteratuur omvat allerlei soorten verhalen, opgedeeld in verschillende genres, geschreven voor jongeren tussen twaalf en achttien jaar. Jeugdromans zijn slechts een onderdeel binnen jeugdliteratuur. Tot slot korten we de vraag in, zodat deze krachtiger en duidelijker overkomt. Het gedeelte 'in de klas' laten we achterwegen, omdat wij focussen op klassiek pesten en cyberpesten. We creëren een ontwerp-vraag. Daarnaast voegen we enkele deelvragen samen en herschrijven we deze. Sommige deelvragen kunnen overkoepeld worden in één gezamenlijke vraag. Uiteindelijk verkrijgen we zes deelvragen in plaats van tien. Dit is uiteraard veel realistischer om te onderzoeken en dit biedt een duidelijker overzicht.

3 Plannen

HOOFDVRAAG: "Hoe kan het lezen van jeugdliteratuur pesten verminderen?"		
deelvraag – praktijk	onderzoeksactiviteit	periode
deelvraag 1: <i>"Wat houdt het begrip 'pesten' in?"</i>	Deelvraag 1 wordt beantwoord aan de hand van tekstbronnen bestuderen.	september 2019 oktober 2019
deelvraag 2: <i>"Welke soorten pesterijen bestaan er?"</i>	Deelvraag 2 wordt beantwoord aan de hand van tekstbronnen bestuderen.	oktober 2019 november 2019
deelvraag 3: <i>"Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?"</i>	Deelvraag 3 wordt beantwoord aan de hand van tekstbronnen bestuderen.	november 2019
deelvraag 4: <i>"Welke aspecten omtrent pesten werden er reeds onderzocht?"</i>	Deelvraag 4 wordt beantwoord aan de hand van tekstbronnen bestuderen, bevragen en bezoeken.	oktober 2019 november 2019 december 2019
deelvraag 5: <i>"Welke maatregelen worden er genomen in het onderwijs tegen pesten?"</i>	Deelvraag 5 wordt beantwoord aan de hand van tekstbronnen bestuderen, bevragen en bezoeken.	november 2019 december 2019
deelvraag 6: <i>"Op welke manier wordt pesten beschreven binnen jeugdliteratuur?"</i>	Deelvraag 6 wordt beantwoord aan de hand van tekstbronnen bestuderen.	december 2019 januari 2020
praktijk: <i>"Opstellen interview externe partners."</i>	/	november 2019
praktijk: <i>"Afnemen interview externe partners."</i>	/	december 2019
praktijk: <i>"Opstellen bundel light versie en enquête deel 1."</i>	/	januari 2020 februari 2020

praktijk: "Afnemen enquête deel 1."	/	februari 2020 maart 2020
praktijk: "Uittesten bundel 'light versie'."	/	maart 2020
praktijk: "Opstellen uitgebreide leerlingenbundel en lerarenbundel."	/	april 2020 mei 2020
praktijk: "Afnemen enquête deel 2."	/	<i>Wijziging wegens COVID-19.</i>
praktijk: "Ontwerpen website."	/	<i>Wijziging wegens COVID-19.</i>

4 Verzamelen en analyseren

4.1 Een eerste visie op pesten

Jongeren worstelen met allerlei problemen tijdens hun carrière aan de middelbare school. Denk maar aan de puberteit, een eerste grote liefde of hun eigen identiteit zoeken. Soms maken plagen of pesten hiervan een onderdeel uit. Dit hoofdstuk onderzoekt de eerste deelvraag “*Wat houdt het begrip ‘pesten’ in?*”.

4.1.1 Pesten versus plagen

Tussen plagen en pesten zit een groot onderscheid. Veel leerlingen ervaren plagerijen tijdens hun schoolloopbaan binnen hun vriendenkring. Plagen betekent dat beide partijen geen negatieve gevoelens ervaren tijdens de omstandigheden. Het gaat over twee personen die gelijk zijn aan elkaar (één-op-éénrelatie) en elkanders gevoelens niet opzettelijk willen kwetsen. Er is geen sprake van een machtsverschil tussen de betrokkenen. Plagen kan op ieder ogenblik eindigen en er ontstaat verder geen conflict.

H. Prinsen (2013) stelt vast dat het bij pesten niet meer gaat om gelijken, hij spreekt hier over een hiërarchie. Bovenaan bevindt zich de pestkop. Hij maakt het leven van de andere(n) zuur en leidt het hele gebeuren. Verder beschikt de pestkop mogelijk over enkele meelopers of assistenten. Zij ondersteunen de pesterijen uit angst voor de leider, want deze jongeren willen zelf niet in ellende belanden. Dit zijn vaak leerlingen die niet voor hun medescholieren durven opkomen en het pesten dus laten begaan. Vervolgens is er de zwijgende middengroep. Zij vermijden de situatie en grijpen niet in. Deze pubers bewaren vaak een veilige afstand tussen zichzelf en het onveilige gebied. Ten slotte bestaat nog de weinig voorkomende mogelijkheid dat er ook een ‘held’ betrokken is, iemand die probeert het slachtoffer te helpen.

Een slachtoffer ervaart herhaaldelijk en gedurende een langere periode lichamelijk of geestelijk geweld. In tegenstelling tot plagen, stopt pesten niet zomaar. Jongeren die gepest worden, ondervinden allerlei handelingen die leed veroorzaken. Het doel van diegene die pest, is zijn of haar slachtoffer, vaak zonder geldige reden, figuurlijk omlaag halen. In de situaties waarbij de pester zijn slachtoffer zonder geldige reden het leven moeilijk maakt, spreken we van een ‘zondebokfenomeen’. Dit houdt in dat de gepeste de schuld krijgt van iets waarmee hij helemaal niets te maken heeft. Zo kan de pester een machtspositie uitoefenen. De frustraties van pestkoppen kunnen zich opstapelen en vervolgens gaan de pesters opzoek naar een boosdoener. Niet enkel bij dit fenomeen, maar ook tijdens andere situaties kunnen de slachtoffers onschuldig zijn. Dit maakt van pesten een aanhoudend complex vraagstuk.

Pesten omvat het herhaaldelijk en langdurig lastigvallen van iemand. Het onderscheid tussen plagen en pesten is duidelijk zichtbaar, maar toch kan iedereen dit anders ervaren. Beide knelpunten moeten voldoende aandacht krijgen in het onderwijs om drastische maatregelen te kunnen treffen.

4.2 De verschillende soorten pesterijen

Een persoon wordt offline gepest indien er een face-to-face-interactie plaatsvindt tussen de pestkop en het slachtoffer. Offline pesten uit zich vooral in het uitoefenen van een machtspositie door gebruik te maken van verbale en fysieke agressie. Binnen het onderwijs komt dit voor in de klas, op de speelplaats en andere plaatsen die gebonden zijn aan het schoolgebouw.

Door de opkomst van sociale media stopt pesten niet aan de schoolpoort, maar dringt het de persoonlijke sfeer van het slachtoffer binnen. Doordat het internet een belangrijke rol speelt, beschikt de pestkop over enkele voordelen. Hij voert allerlei kwetsende handelingen uit via verscheidene elektronische toepassingen en hoeft zich niet met de betrokkene in dezelfde ruimte te bevinden. Door de anonimiteit van het internet, ziet de pestkop de reactie van zijn slachtoffer niet en ervaart hij minder remmingen. Daarnaast is de tijdsduur een opmerkelijke factor. Bij klassiek pesten stopt het probleem aan de schoolpoort, maar bij cyberpesten kunnen pestkoppen 24/24 en 7/7 hun slag slaan. Het is wel zo dat de online pesterijen vaak voortbouwen op wat er zich reeds al heeft afgespeeld binnen de schoolcontext.

De allesomvattende aanwezigheid van sociale media geeft de pester een extra troef: anonimiteit. De pester kan een anoniem of nepaccount aanmaken, bijvoorbeeld op Facebook. Het ingeven van een geldige geboortedatum volstaat voor een actieve deelname, zonder enige controle.

Een volgend aandachtspunt binnen cyberpesten gaat over de continuïteit. De pestkop moet niet herhaaldelijk pesten want soms volstaat één kwetsende daad. Denk bijvoorbeeld aan Instagram. De pestkop plaatst een bericht via een nepaccount dat verwijst naar zijn slachtoffer. Er bestaat de mogelijkheid om het account of het bericht te blokkeren, maar dit zal wat tijd kosten. Ondertussen is het zichtbaar voor velen en komt het dus ook al zeer kwetsend over. (een mededeling van Katholiek Onderwijs Vlaanderen, 2014)

Ondanks de verschillen tussen cyberpesten en klassiek pesten, zijn de twee begrippen met elkaar verweven. Het gaat in beide gevallen om het herhaaldelijk en intentioneel pijnigen van een ander persoon. Slachtoffers van klassiek pesten worden vaak ook het doelwit van online pesterijen. Aangezien online pesten anoniem gebeurt, wordt het ook gebruikt om wraak te nemen. Zo kan een slachtoffer in de rol van de pestkop kruipen. Leraren en opvoeders hebben dan ook weinig tot geen macht op sociale netwerken. Dit hoofdstuk onderzoekt de deelvraag *“Welke soorten pesterijen bestaan er?”*

4.2.1 Offline pesten

Niet-gedigitaliseerde manieren van pesten vallen onder het ‘gewone’ face-to-face-pestgedrag, zoals we dat al jaren kennen. Dit verwijst naar klassiek pesten. De twee meest voorkomende vormen zijn mentaal en fysiek kwetsen, maar de laatste jaren komt ‘steaming’ meer en meer opzetten.

4.2.1.1 Mentaal en fysiek kwetsen

Wanneer iemand regelmatig psychisch of fysiek gekwetst wordt door anderen, spreken we van pesten. Mentaal pesten kan gaan over iemand uitlachen, uitschelden of iemand chanteren en verplichten om dingen te doen. Bijvoorbeeld spullen stelen van medeleerlingen. Daarnaast kan de pester iemand uitsluiten en zowel roddels als ongegronde geruchten verspreiden, beter bekend als ‘verbaal geweld’.

Behalve psychisch, kan het pesten ook fysiek verlopen. Dit kan gaan over verwonden, spugen, schoppen en slaan. Een pestkop kan zich ook richten tot iemands bezittingen. Pestkoppen vernielen eigendommen van hun slachtoffer of nemen deze af. Het is ook

mogelijk dat bepaalde voorwerpen verstopt worden, zodat het slachtoffer deze niet meer kan terugvinden. (KiVa, 2007)

4.2.1.2 KiVa-school

Sinds het einde van de 20ste eeuw werken Europese scholen aan het inventariseren en voorkomen van pestgedrag. Het Fins wetenschappelijke antipestprogramma KiVa (2007) is daarin het verst gevorderd. 'Kiva' betekent in het Fins 'fijn' en 'leuk' en precies dat probeert dit schoolbreed antipestbeleid te creëren door (cyber)pesten te voorkomen en op te lossen. Kiva biedt hulp aan basisscholen.

4.2.1.3 Steaming

Volgens een mededeling van Katholiek onderwijs Vlaanderen (2014) kan mentaal en fysiek kwetsen escaleren in 'steaming'. Dit fenomeen komt de laatste jaren steeds meer voor. Het begint als een gewone vorm van pesten, maar uiteindelijk wordt het slachtoffer ook afgeperst.

Doordat de daders hun slachtoffer intimideren met verbaal en fysiek geweld en steeds meer van hem eisen, raakt het slachtoffer getraumatiseerd. Typische slachtofferkenmerken zijn: onzekerheid, angst, een laag zelfbeeld, teruggetrokkenheid en vluchtgedrag. Dit alles zorgt ervoor dat het slachtoffer zijn problemen niet durft te vertellen aan anderen, waardoor hij belandt in een vicieuze cirkel. De daders profiteren van deze stilte, want omdat de gepeste niets zegt, kan de pester zijn daden minimaliseren en verdwijnt zo elke vorm van medeleven. De leerlingen die op de hoogte zijn van steaming worden 'bijstaanders' genoemd. Zij zwijgen ook, uit angst voor de daders omdat zij liever 'meeloper' zijn dan slachtoffer. Hier moet een school op inspelen: een stevig algemeen preventiebeleid maakt steaming bespreekbaar en doorbreekt de stilte. Wanneer de preventie faalt en steaming effectief plaatsvindt, hoort de school de politie in te schakelen want steaming valt onder de categorie 'misdrijven'.

In een mededeling van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen (2014) werpen de auteurs een blik op de straffen gekoppeld aan steaming:

"Jongeren en anderen die getuige zijn van steaming hebben ook een aantal verplichtingen: Enerzijds bepaalt art. 30 van het Wetboek strafvordering dat ieder die getuige is geweest van een aanslag, hetzij tegen de openbare veiligheid, hetzij op iemands leven of eigendom, verplicht daarvan bericht te geven aan de Procureur des Konings, hetzij van de plaats van de misdaad; hetzij van de plaats waar de verdachte gevonden kan worden. Het niet-melden van een dergelijk feit, wordt niet strafrechtelijk vervolgd of gesanctioneerd. Er zijn hiervoor immers geen straffen voorzien. De verplichting opgelegd in dit artikel wordt bijgevolg beschouwd als een morele verplichting. Anderzijds bepaalt art. 422 van het Strafwetboek dat hij die verzuimt hulp te verlenen aan iemand die in groot gevaar verkeert wel strafrechtelijk gesanctioneerd kan worden. Dit artikel verplicht elke burger om, in bepaalde omstandigheden en onder bepaalde voorwaarden, hulp te verlenen aan een persoon die in groot gevaar verkeert."

4.2.2 Online pesten

Mediawijs (2017) stelt vast dat (cyber)pesten zich uit op verschillende manieren. Deze gedragingen kunnen zichtbaar of onzichtbaar zijn voor zowel het slachtoffer als een groter publiek. Onderstaande afbeelding geeft een onderscheid weer tussen verschillende vormen van pesten en hun waarneembaarheid.

<i>Beledigen</i>		<i>Bedreigen</i>	
Alleen zichtbaar voor het slachtoffer	Zichtbaar voor groter publiek	Alleen zichtbaar voor het slachtoffer	Zichtbaar voor een groter publiek
Bv. iemand een beledigende sms sturen	Bv. iemand beledigen in een post op Facebook	Bv. via e-mail dreigen dat je iemand in elkaar zult slaan	Bv. in een Facebook-post dreigen dat je iemand in elkaar zult slaan
<i>Uitlachen</i>		<i>Hinderen in sociale contacten</i>	
Alleen zichtbaar voor het slachtoffer	Zichtbaar voor een groter publiek	Alleen zichtbaar voor het slachtoffer	Zichtbaar voor een groter publiek
Bv. een ridiculiserende foto van iemand naar die persoon zelf sturen via Snapchat	Bv. een ridiculiserend filmpje van iemand Tweeten	Bv. Inbreken in iemands Facebook account en het wachtwoord veranderen Bv. iemand uitsluiten of negeren online	Bv. Inbreken in iemands Facebook-account en in zijn/haar naam de profielstatus aanpassen of dingen aan het profiel veranderen om die persoon belachelijk te maken

Figuur 1: Welke vormen kan cyberpesten aannemen? (Mediawijs, 2017)

Mediawijs gebruikt vier voorbeelden om de verschillen tussen de beleving van het slachtoffer en een grotere groep weer te geven. Hieronder vallen beledigen, bedreigen, uitlachen en het hinderen in sociale contacten.

De zichtbaarheid is afhankelijk van het gebruikte medium. Enerzijds spreekt Mediawijs over zichtbaarheid voor enkel het slachtoffer. Alle communicatie verloopt dan tussen pestkop en slachtoffer, waardoor anderen het niet kunnen zien. Enkele voorbeelden: het versturen van een beledigende sms, een dreig e-mail, chatten in een privégesprek of iemands wachtwoord veranderen.

Anderzijds toont Mediawijs aan dat er ook zichtbaarheid bestaat voor een grotere groep. Dit ontstaat voornamelijk door andere middelen, bijvoorbeeld iemand negeren, een filmpje posten en iemands Facebook aanpassen.

4.2.3 Zichtbare gedragingen voor slachtoffer en omgeving

De websites *cyberpesten.be* en *stoppestennu.nl* verklaren meerdere onderdelen van cyberpesten. De soorten die tot de categorie 'zichtbaar voor het slachtoffer en de omgeving' behoren zijn: sociale netwerken, websites, het verspreiden van foto- en videomateriaal, videogames en een groepschat. Deze vormen staan in verbinding met elkaar. Jongeren beschikken tegenwoordig bijna allemaal over verschillende sociale netwerken zoals Facebook, Instagram, Snapchat, Whatsapp, Twitter, YouTube en TikTok. Ze hebben een account dat gekoppeld wordt aan andere accounts door vriendschapsverzoeken te accepteren of door elkaar online te volgen.

In deze netwerken zit de groepschat vaak al verweven. Dit wil zeggen dat een klas bijvoorbeeld over een gemeenschappelijk gesprek beschikt binnen een sociaal netwerk. Hier komt negeren of uitsluiting aan te pas. Het slachtoffer krijgt de kans niet om deel te nemen aan het gesprek of de anderen reageren niet op zijn berichten. Soms is het ook mogelijk dat een klasgenoot niet weet dat er een gezamenlijk gesprek bestaat.

Het verspreiden van beeld- en videomateriaal behoort ook tot de sociale netwerk mogelijkheden. Snapchat creëert het perfecte voorbeeldscenario. Deze tool geeft leerlingen enerzijds de kans om te communiceren via foto's en video's, maar anderzijds biedt

de tool ook een chat aan. Helaas zit er vaak een addertje onder het gras. Wanneer de app gedownload wordt, verzekeren de makers dat je snap (foto) zal verdwijnen na tien seconden. Het internet reikt uiteraard veel verder dan dit. Er bestaan talrijke apps om screenshots te nemen, zonder dat de gesprekspartner hier een melding van ontvangt. Een screenshot betekent dat iemands foto of video toch nog wordt vastgelegd, vaak zonder toestemming. Als het beeldmateriaal achteraf ook nog verspreid wordt, spreken we van 'sexting'. Jongeren sturen pikante afbeeldingen naar elkaar, die later verspreid worden over het hele internet. Dit gaat over een zeer schadelijke vorm van pesten. Het slachtoffer staat voor altijd naakt op het internet, maar zijn pestkop draagt ook de zware gevolgen zoals het verschijnen voor de rechtbank.

Ikbeslis.be, een hulplijn omtrent de privacywetgeving (2019) verklaart de wetgeving voor sexting en het verspreiden van foto- en videomateriaal kort:

"Wanneer het over sexting en minderjarigen gaat, is de link met kinderpornografie snel gelegd. Het gaat hier immers over het maken en verspreiden van seksueel getinte (naakt)foto's en filmpjes van minderjarigen. Een rechter zou dan ook, in theorie, van oordeel kunnen zijn dat sexting tussen minderjarigen als kinderpornografie beschouwd moet worden én dus strafbaar is. Nochtans, wanneer de sextingactiviteiten tussen minderjarigen met wederzijdse toestemming gebeurt, hoeft er niet altijd sprake te zijn van kinderpornografie. Volgens de Europese regelgeving het met onderlinge toestemming maken en versturen van een sext gezien worden als een element van de seksuele ontdekkingstocht binnen de ontwikkeling van jongeren. Er bestaat met andere woorden een mogelijkheid om jongeren niet strafbaar te stellen op voorwaarde dat zij de sext maken en uitwisselen met onderlinge toestemming. Let op, het beeldmateriaal vervolgens online zetten of downloaden wordt wel beschouwd als kinderpornografie én dus als een strafbaar feit. Zelfs als jongeren dat zelf doen."

Het spelen van games en het surfen op haatwebsites komen minder frequent voor dan bovenstaande vormen. Voornamelijk jongens gamen, meisjes doen dit af en toe. De aankoop van een bepaalde videogame leidt tot het al dan niet samenspelen in groep. In deze games vinden ook pesterijen plaats. Leerlingen pesten elkaar door iemand met opzet te negeren. De officiële term luidt dan 'muten'. Een andere bekende functie is 'vote to kick'. Dit betekent dat jongeren iemand kunnen wegstemmen uit hun spel.

Er bestaan ook zogenaamde haatwebsites, die leerlingen kunnen ontwerpen om een slachtoffer te beledigen. Ze posten bijvoorbeeld gemene uitspraken die het slachtoffer wel te zien krijgt, maar waarover hij vaak totaal geen controle heeft. Verder kunnen ook door de klas 'poll of votingssites' aan haatwebsites worden gekoppeld waarin via een onlineverkiezing wordt gestemd. Dit gaat bijvoorbeeld over het lelijkste meisje van de klas. De resultaten, afkomstig uit de poll of voting, verschijnen uiteindelijk op de website van de klas.

Al deze vormen verwijzen naar een zichtbaarheid voor zowel het slachtoffer als zijn omgeving. Afhankelijk van de uitgevoerde acties kunnen sociale netwerken en websites enkel zichtbaar zijn voor ofwel de omgeving ofwel het slachtoffer. Hier wordt verder op ingegaan binnen de volgende categorieën.

4.2.4 Zichtbare gedragingen voor het slachtoffer

Onder deze categorie vallen e-mail, privégesprekken, cyberstalking, een sms, telefoneren en sociale netwerken. De uitleg over de sociale netwerken werd reeds eerder vermeld binnen 'zichtbaarheid voor het slachtoffer en zijn omgeving'.

Een iets ouder, maar nog steeds zeer gekend communicatiemiddel, is het verzenden van e-mails. Jongeren maken hiervan tegenwoordig minder gebruik, maar het komt wel nog voor binnen hun leefwereld. Denk bijvoorbeeld aan de tool Smartschool. Leerlingen versturen e-mails naar elkaar of naar hun leraren. Verder versturen jongeren als jobstudent bijvoorbeeld hun cv.

Communiceren via e-mails is vergelijkbaar met het versturen van post en brieven, maar dan via een elektronische weg. Het gevaarlijke aspect van dit communicatiemiddel is dat het niets kost. Daarnaast heeft iedereen toegang tot het versturen van e-mails. Pesters gaan vaak via een soortgelijke methode aan het werk. Er bestaat de mogelijkheid om een anoniem account aan te maken. De pestkop creëert zo een nepaccount en hij verstuurt e-mails naar zijn slachtoffer met zeer kwetsende of dreigende inhoud. De pester kan ook mailen naar kennissen en vrienden van het slachtoffer. Zulke mails bevatten onder andere roddels, scheldwoorden en bewerkte foto's. Daarnaast beschikken pestkoppen via deze weg ook nog over een andere methode. Ze kunnen het slachtoffer namelijk zelf laten uitschijnen als pestkop. Onder de naam van het slachtoffer wordt er een nieuw account aangemaakt. Dit account gebruikt de pestkop dan om gemene berichten te versturen naar anderen. Zo lijkt het alsof zijn slachtoffer al het kwade opzet zelf veroorzaakt heeft. Indien er gepest wordt door middel van de twee laatstgenoemde vormen, kunnen we dit plaatsen binnen de categorie 'zichtbare gedragingen voor de omgeving'.

Tegenwoordig beschikt bijna iedereen over een gsm, waardoor ook pesterijen via gsm-gebruik toenemen. Via deze weg kan de pester zijn slachtoffer ook lastigvallen. Zo voorziet hij, soms, een anoniem telefoonnummer en stuurt hij ongewenste berichten naar zijn slachtoffer. Naast het sturen van sms'jes, kan de pester zijn slachtoffer ook bellen en via de telefoon uitschelden of bedreigen. Indien het slachtoffer zijn telefoon niet opneemt, kan de pester nog steeds een voicemail inspreken waarin hij het slachtoffer opnieuw uitscheldt of bedreigt. Uiteraard verloopt deze manier van communiceren niet altijd anoniem.

Naast het communiceren via groepschats, heeft de pester ook de mogelijkheid om zijn slachtoffer individueel te contacteren binnen een privégesprek. Het slachtoffer en de pestkop gaan een één-op-ééngesprek met elkaar aan en niemand anders heeft toegang. Binnen een privégesprek heeft het slachtoffer de mogelijkheid om zijn pestkop te blokkeren. Dit betekent dat zowel de pester als het slachtoffer niet meer over de mogelijkheid beschikken om elkaar een bericht te sturen.

Cyberstalking kan omschreven worden als het herhaaldelijk ongewenst indringen binnen het elektronische leven van een ander persoon.

Vzwzijn.be, een organisatie die actief is op het terrein van sensibilisatie, maatschappelijke actie en educatie met het oog op maatschappelijke verandering sinds 2005, verklaart de wetgeving rond stalking volgens het Strafwetboek:

Sinds de wet van 30 oktober 1998 is stalking strafbaar gesteld, door invoering van artikel 442bis betreffende belaging in het Strafwetboek. Het artikel luidt als volgt:

"Hij die een persoon heeft belaagd terwijl hij wist of had moeten weten dat hij door zijn gedrag de rust van die bewuste persoon ernstig zou verstoren, wordt gestraft met een gevangenisstraf van vijftien dagen tot twee jaar en met een geldboete van 50 euro tot 300 euro of met één van die straffen alleen. Tegen het in dit artikel bedoelde misdrijf kan alleen vervolging worden ingesteld op een klacht van de persoon die beweert te worden belaagd".

4.2.5 Zichtbare gedragingen voor de omgeving

Tot deze categorie behoren sociale netwerken, websites, bangalijsten en identiteitshack. De uitleg over sociale netwerken en websites werd reeds eerder vermeld binnen ‘zichtbaarheid voor het slachtoffer en zijn omgeving’.

Identiteitshack omvat een vorm van pesten die enkel zichtbaar is voor de omgeving. Het gaat over het stelen en misbruiken van iemands persoonlijke gegevens. De pestkop beschikt over gevoelige informatie van zijn slachtoffer en gaat hiermee aan de slag. De pestkop past vervolgens het profiel van zijn slachtoffer aan, verandert het wachtwoord of verstuurt ongewenste berichten. Hier zit een twist aan verbonden, net zoals bij e-mails. De pestkop kan ervoor zorgen dat zijn slachtoffer in slecht daglicht wordt geplaatst. Hij verstuurt gemene berichten onder de naam van zijn slachtoffer, waardoor de rol van de pestkop op iemand anders zijn schouders terecht komt. Na een langere periode is het mogelijk dat het slachtoffer achterhaalt wie deze listen met hem uithaalt, maar dit gebeurt zelden.

Bangalijsten vertegenwoordigen de laatste vorm van online pesten. Dit zijn lijsten met daarop een top tien van meisjes die vulgair zijn. Op school kunnen leerlingen deze lijsten zelf samenstellen, bijvoorbeeld ‘het meisje dat met de meeste jongens heeft gekust’. Op nummer één staat het meisje dat het meest gekust heeft en zo daalt de nummering in de lijst. Indien het slachtoffer een lijst uiteindelijk toch ziet verschijnen, want dit gebeurt niet onmiddellijk, is het belangrijk dat er geen bewijsmateriaal wordt verwijderd van het internet. Later kan dit bruikbaar zijn voor de politie wanneer een zaak wordt aangegeven.

4.2.6 Pestvenster

Deze afbeelding toont een weergave van het origineel Johari venster. Hierop is het pestvenster gebaseerd.

Figuur 2: Het Johari venster (Joseph Luft en Harry Ingham)

Het Johari venster, afkomstig van *volwassenenenleren.nl*, is een kader om gedrag tussen mensen waar te nemen. Het venster geeft op een makkelijke manier de mate van openheid en vertrouwen tussen mensen weer. Het venster wordt ook gebruikt om onder andere het geven van feedback te bevorderen. Tot slot wordt het venster gehanteerd om de communicatie en samenwerking tussen personen te stimuleren.

De naam Johari is een combinatie van de namen van de bedenkers Joseph Luft en Harry Ingham, die in 1955 het venster ontwierpen.

De makers verdelen het venster in vier gebieden die de bekendheid en onbekendheid van gedragingen, gevoelens en motieven van personen weergeven.

Het eerste gebied is 'de open ruimte'. Centraal staan hierin de gedragingen, de gevoelens, de motieven, de houdingen en informatie die bekend zijn voor de persoon zelf en voor anderen. Toevertrouwde informatie aan anderen valt ook binnen dit gebied.

Zaken die een persoon niet over zichzelf weet, maar die wel zichtbaar zijn voor anderen, worden geplaatst binnen 'de blinde vlek'. Hierin gaat het voornamelijk over de eigen, soms onbewuste, gedragingen en houdingen waarvan vaak niet geweten is dat deze verricht worden.

Binnen het gebied 'verborgen' bevinden zich de zaken die een persoon weet over zichzelf, maar verborgen houdt voor anderen. Dit onderdeel bevat de dingen die niet gedeeld of toevertrouwd worden aan anderen. Een persoon deelt weinig informatie over zichzelf omdat de situatie als onveilig aanvoelt of omdat bepaalde voorvallen niet aan de orde zijn om te delen.

Het laatste gebied 'onbekend' omvat informatie die niet bekend is voor de persoon zelf en ook niet voor anderen.

De gebieden binnen het venster kunnen verschuiven. Door met het Johari venster aan de slag te gaan, kan een persoon bewuster worden over eigen gedragingen en over die van anderen. Door meer te delen met zijn omgeving en feedback te vragen, nodigt een persoon de mensen rondom zich uit om hetzelfde te doen. Hierdoor ontstaat er meer vertrouwen waardoor de open ruimte zal vergroten. De blinde vlek, het verborgen gebied en het onbekende gebied worden kleiner.

Figuur 3: Het Johari venster (Joseph Luft en Harry Ingham – verschuivende vensters)

Daarnaast zou het venster ook ingezet kunnen worden wanneer er een herstelgesprek plaatsvindt op school tussen een slachtoffer, een pester en eventuele omstaanders. Het is belangrijk dat de gesprekspartners een open houding aannemen. Het gesprek moet zich afspelen binnen een veilig klimaat. Een leraar uit het zorgteam kan de gesprekken coachen door een luisterend oor te bieden.

Het gesprek schetst de vastgestelde problemen binnen 'de open ruimte'. Deze problemen, die zowel bekend zijn bij het slachtoffer, de pester en de omstaanders, worden beschreven. De zorgleerkracht kan aan de pester en de omstaanders vragen waarom ze een bepaald gedrag vertonen. Hoewel een aantal van de antwoorden allicht bekend klinken voor het slachtoffer, kan hij misschien in deze situatie nieuwe elementen over zichzelf te weten komen. Vaak beschikken slachtoffers over een 'blinde vlek' en weten ze niet goed waarom ze gepest worden. Tijdens het gesprek krijgt het slachtoffer de kans om uit te leggen wat de gevolgen van de pesterijen zijn en hoe hij zich daarbij voelt. Door deze informatie te delen geeft het slachtoffer zijn pester(s) en de omstaanders een blik in het 'verborgen' gebied. Doordat beide partijen informatie te weten komen die voordien onbekend was voor hen, verkleint het 'onbekende' gebied en bestaat er een grotere kans dat het pesten ophoudt.

Onderstaand voorbeeld verduidelijkt pesterijen die een zorgleraar probeert op te lossen aan de hand van het Johari venster:

Pestvenster

Bekend aan jezelf

Onbekend aan jezelf

Bekend aan anderen

Onbekend aan anderen

	open ruimte	blinde vlek
Bekend aan anderen	<p>Jasper heeft een nieuwe game gekocht en hij nodigt medeleerlingen uit om het spel online te spelen. De groepsleden zijn heel enthousiast en ze bedanken Jasper voor het initiatief. Maar wat blijkt? Jasper is door zijn groepsleden al twee keer uit het spel gegooid.</p> <p>Dat weegt op hem en ook op school voelt hij zich uitgesloten op de speelplaats. Jasper vertelt dit aan de zorgleraar en de hele groep wordt samengeroepen voor een gesprek.</p>	<p>Tijdens het gesprek vertellen de anderen dat Jasper zich heel agressief gedraagt tijdens het gamen. Verder onderneemt hij te vlug acties bij het aanvallen van de online vijand. Daardoor brengt hij de hele groep in gevaar en presteren ze minder in het spel. Ze vinden ook dat hij te impulsief reageert en handelingen uitvoert zonder eerst even na te denken of te overleggen. Zo heeft Jasper het zelf nog niet bekeken. De anderen hebben hierover op de speelplaats gepraat maar ze durfden het niet tegen Jasper te zeggen.</p>
Onbekend aan anderen	<p>Jasper voelt zich sowieso minder goed binnen de groep op school omdat de medeleerlingen in zijn ogen stoerder zijn. Hij wordt hierdoor onzeker, maakt zich veel zorgen en beleeft slapeloze nachten. Wanneer Jasper zijn oudere broer in een onlinegroep het spel ziet spelen, ontdekt hij een manier om bij zijn klasgenoten in een goed daglicht te staan.</p> <p>Hij wil meteen bewijzen dat hij in het spel méér lef heeft dan in het echte leven en daarom kiest hij voor snelle en gewaagde acties. In het spel speelt hij haantje-de-voorste, dit is iemand die hij op de speelplaats niet durft te zijn.</p>	<p>Jasper spreekt met zijn pester(s) en eventueel ook met de omstaanders. Zo wordt de 'blinde vlek' aan Jasper onthuld en leert hij een nieuwe kant van zichzelf kennen. Daarnaast leren de anderen het 'verborgen gebied' van Jasper kennen. Beide partijen begrijpen elkaar beter en op die manier kan de uitsluiting van Jasper bij een volgend spel voorkomen worden.</p>

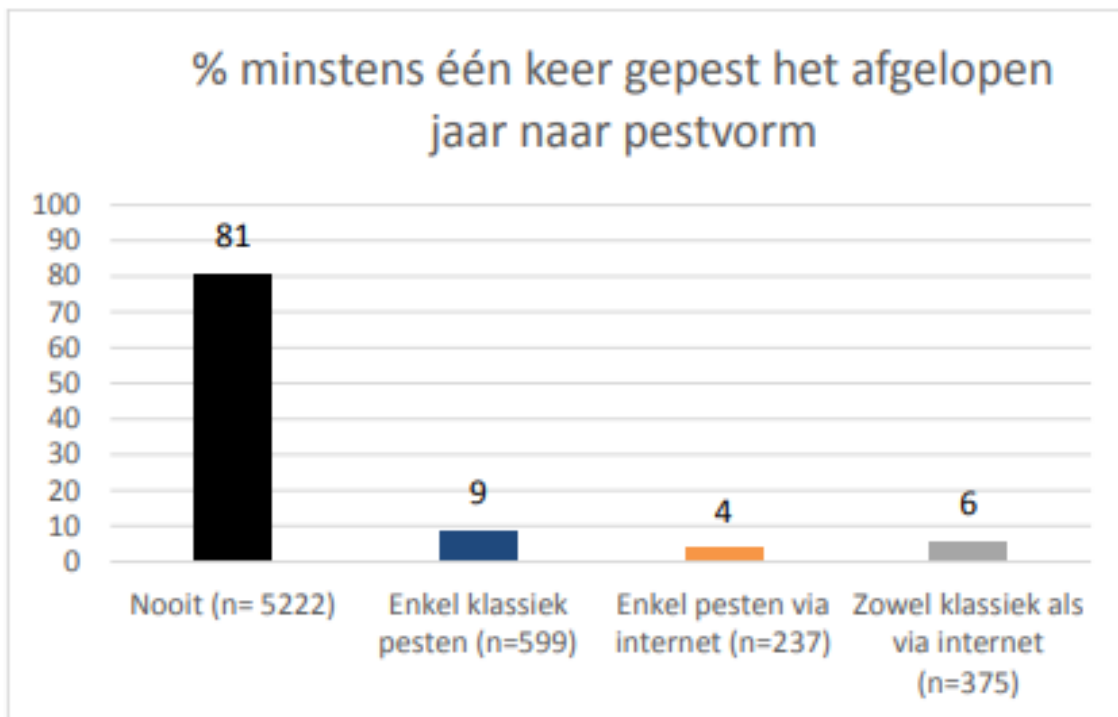
4.3 Meest voorkomende vorm van pesten

4.3.1 Cijfergegevens

Uit onderstaande cijfers blijkt welke vorm van pesten, klassiek pesten of cyberpesten, doorheen de jaren het meest voorkomt bij jongeren. Dit hoofdstuk onderzoekt de deelvraag 'Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?'.
'Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?'

4.3.1.1 JOP

Het Jeugd Onderzoeks Platform voert een onderzoek uit omtrent slachtoffers van (cyber)pesten. Ze houdt een steekproef bij Nederlandstalige secundaire scholieren uit grootsteden, namelijk Antwerpen, Brussel en Gent. In totaal nemen 6688 leerlingen deel uit de eerste, tweede en derde graad. Het onderzoek gebeurt in 2013.

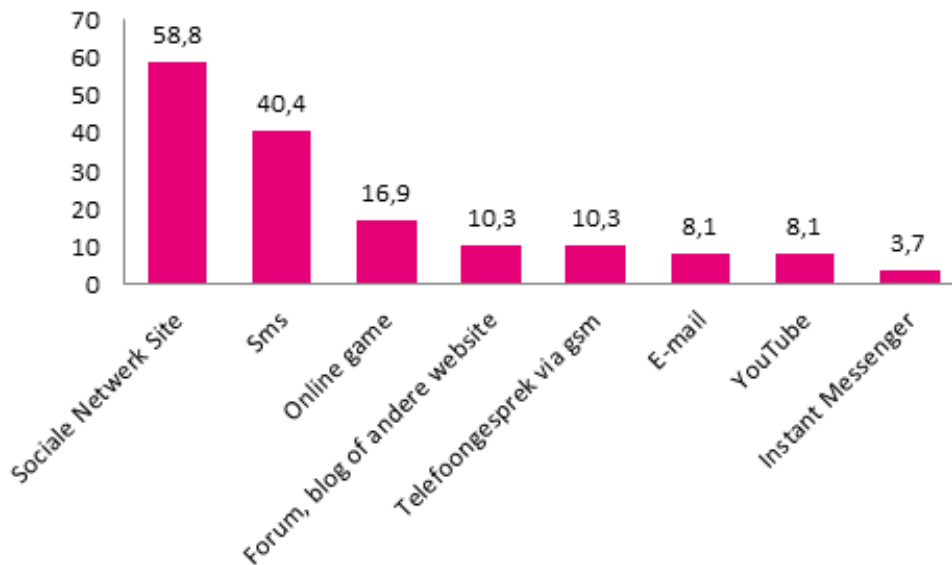
Figuur 4: Slachtoffers van (cyber)pesten in 2013 (JOP, 2013)

De onderzoekers concluderen dat klassiek pesten vaker voorkomt dan cyberpesten. Toch is het zo dat veel leerlingen die gepest worden, beide vormen ervaren. De onderzoekers vermoeden dat cyberpesten in de toekomst vaker zal voorkomen.

4.3.1.2 DICA-studie

De DICA-studie van de onderzoeksgroep MIOS (2015, Pabian en Vandebosch) bestudeert slachtoffers van cyberpesten en via welk medium zij gepest worden. Dit gebeurt binnen de leeftijdscategorie van het zesde studiejaar tot en met het vijfde middelbaar. In totaal nemen er 2058 Vlaamse leerlingen deel aan het onderzoek. De studie toont volgende cijfers aan:

Grafiek: Cyberpesten volgens medium van voorkomen (in %)***

Figuur 5: Slachtoffers van cyberpesten in 2013 (DICA, 2013)

4.3.1.3 U-gent

Een iets recenter onderzoek omtrent pesten en cyberpesten wordt uitgevoerd door de Universiteit Gent (2018). Het onderzoek baseert zich op jongeren tussen twaalf en achttien jaar, met in totaal 1665 leerlingen als deelnemers. De doelgroep bestaat uit leerlingen in het aso, tso en bso. De reikwijdte verspreidt zich over Aalst, Tielt en Kortrijk. De onderzoekers stellen vast dat 48 procent al eens slachtoffer was van (cyber)pesten.

4.3.1.4 Pimento

Pimento (2019) heeft recent onderzoek uitgevoerd naar “Welke acties ervaren Antwerpse jongeren uit de eerste graad secundair onderwijs als helpend bij online en offline peestsituaties binnen hun schoolcontext?”. In totaal waren er 1056 respondenten uit zeven districten uit Antwerpse scholen.

Heeft iemand jou ooit al eens gepest?

ANSWER CHOICES	RESPONSES	
Ja	27.84%	292
Eerder wel	18.88%	198
Eerder niet	11.63%	122
Nee	41.66%	437
TOTAL		1,049

Figuur 6: Werd je ooit zelf gepest? – cijfergegevens (Pimento, 2019)

47 Procent van de jongeren geeft aan dat ze ooit al eens gepest werden.

Hoe vaak heb je dit schooljaar op school al gemerkt of gezien dat een medeleerling ...

	DAGELIJKS	WEKELIJKS	MAANDELIJKS	SLECHTS 1 KEER	NOOIT	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
iemands gevoelens bewust kwetste?	14.19% 149	18.29% 192	17.05% 179	24.48% 257	26.00% 273	1,050	3.30
iemand bewust uitgesloten heeft?	12.79% 134	15.17% 159	15.65% 164	23.09% 242	33.30% 349	1,048	3.49
gedreigd heeft om iemand pijn te doen of dit ook echt deed?	9.36% 98	12.80% 134	16.43% 172	23.02% 241	38.40% 402	1,047	3.68
iemands spullen bewust kapot maakte of afpakte?	7.91% 83	14.20% 149	13.92% 146	22.31% 234	41.66% 437	1,049	3.76

Figuur 7: Heb je gezien dat iemand anders offline gepest werd? – cijfergegevens (Pimento, 2019)

Uit onderzoek blijkt dat het ‘bewust kwetsen van gevoelens’ op school het meest opgemerkt wordt door leerlingen. De andere vormen worden minder frequent opgemerkt.

Hoe vaak heb je dit schooljaar online al gemerkt of gezien dat een medeleerling ...

	DAGELIJKS	WEKELIJKS	MAANDELIJKS	SLECHTS 1 KEER	NOOIT	TOTAL	WEIGHTED AVERAGE
iemands gevoelens bewust kwetste?	9.43% 99	10.19% 107	12.48% 131	21.24% 223	46.67% 490	1,050	3.86
iemand bewust uitgesloten heeft?	9.46% 99	8.12% 85	10.89% 114	16.62% 174	54.92% 575	1,047	3.99
gedreigd heeft om iemand pijn te doen of dit ook echt deed?	5.54% 58	6.02% 63	11.17% 117	13.85% 145	63.42% 664	1,047	4.24

Figuur 8: Heb je gezien dat iemand anders online gepest werd? – cijfergegevens (Pimento, 2019)

Uit onderzoek blijkt dat het online pestgedrag minder opgemerkt wordt door de leerlingen. Met andere woorden; ze weten vaak niet wanneer iemand anders dit meemaakt.

Ondanks dat de invloed van het internet erg groot is bij jongeren, blijft het klassiek pesten steeds grotendeels aanwezig. Vroeger kwam het klassiek pesten meer aan bod, nu kunnen we vaststellen dat pesten vaak een samenspel is van zowel klassiek pesten als cyberpesten.

4.4 Reeds onderzochte aspecten

Onderzoekers hebben al een hele reeks aspecten van pesten bestudeerd zoals de geschiedenis van pesten, de oorzaken en de gevolgen en de betrokken partijen. Er wordt hierbij gefocust op zowel ouders, leraren, leerlingen en de omgeving. Dit hoofdstuk onderzoekt de deelvraag “*Welke aspecten omtrent pesten werden er reeds onderzocht?*”.

4.4.1 Geschiedenis

Pesten situeert zich doorheen onze geschiedenis, maar toch is hieraan niet altijd evenveel aandacht besteed. Pas vanaf het einde van de twintigste eeuw komt er belangstelling voor dit onderwerp. Dan Olweus, een psycholoog uit Noorwegen, wordt vaak beschouwd als de pionier wanneer het op pesten aankomt. In de jaren '70 start hij een grootschalig project op dat beschouwd wordt als het eerste wetenschappelijk onderzoek rond de pestproblematiek. Dit werk wordt gepubliceerd in Scandinavië in 1973 en in Amerika in 1978 met als titel ‘*Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys*’.

In de jaren '80 voert hij de eerste systematische interventiestudie tegen pesten, met als doel de relaties tussen jongeren te verbeteren en het laten ophouden van pestgedrag. Bijgevolg ontstaan er een aantal positieve effecten voor het programma Olweus Bullying Prevention Program (OBPP). Dit programma omkadert een allesomvattende aanpak die maatschappelijke, schoolse, klassikale en individuele componenten bevat. Het programma focust op verandering op lange termijn dat een veilig en positief schoolklimaat creëert. In 1993 publiceert hij zijn bekendste werk ‘*Bullying at School: What We Know and What We Can Do*’. (Clemson University, z.d.)

Een ander belangrijk element uit de geschiedenis van pesten is het betekenisvol ontstaan van het woord. Volgens de digitale bibliotheken voor Nederlandse letteren wordt pesten voor het eerst gelinkt aan ‘treiteren’ in 1583. Dit is een afleiding van ‘de pest’, een vreselijke ziekte.

4.4.2 Oorzaken van pesten

Jongeren pesten elkaar om diverse redenen, maar die redenen zijn niet altijd geldig. De puberteit en het zoeken naar een eigen identiteit spelen een grote rol. Volgens *gedragsproblemen-kinderen.info* zijn er enkele oorzaken die in het oog springen. Deze informatieve website richt zich voornamelijk tot ouders en de schrijvers bieden ook praktische tips aan.

Zoals eerder beschreven weet het slachtoffer soms niet waarom hij gevisieerd wordt en is het verkleinen van de informatie die onbekend is, een eerste stap in het vinden van een oplossing. Door gesprekken met een bemiddelaar te voeren, komen de redenen voor het pesten soms naar boven.

Een eerste belangrijke factor is iemands uiterlijk. Een persoon is te dik of te dun, te groot of te klein enzovoort. Een opvallend anders uiterlijk wordt bij jongeren vaak beschouwd als iets negatief. De eerste indruk die iemand meegeeft vormt de basis voor de ideeën die we over iemand hebben. Leerlingen zijn sneller geneigd om zich verder te baseren op deze eerste indruk en gaan hun slachtoffers vervolgens in hokjes plaatsen.

Een tweede reden om te pesten is jaloezie. Dit hangt samen met alle emoties die worden opgewekt tijdens de puberteit. Doordat jongeren opzoek zijn naar zichzelf, kunnen ze het niet verdragen wanneer anderen het schijnbaar beter doen. Een klasgenoot beschikt bijvoorbeeld over de nieuwste iPhone of draagt altijd mooiere kleren. Niet enkel het materiële aspect komt aan bod, ook het lichamelijke aspect telt mee. Iemand is knapper, heeft langere haren, een sterkere lichaamsbouw of een slanker figuur. Naast de fysieke kenmerken, is er ook het denkvermogen, bijvoorbeeld slimmer zijn dan anderen. Hoogbegaafde leerlingen vallen ook

onder deze categorie. Al deze vormen van jaloezie leiden soms tot pesterijen. Vaak krijgen de leerlingen geen vat op elkaar, dus willen ze zichzelf op de een of andere manier beschermen. De leerlingen, die zogezegd het betere leventje leiden, zijn hiervan de dupe en worden slachtoffer. Toch is het zo dat dit vaak uit vooroordelen ontstaat. Iedereen kan persoonlijke problemen met zich meedragen, ondanks dat hij zich gelukkig voordoet of niet. Een vaak vergeten en derde oorzaak is de thuissituatie van de pester. Een jongere kan thuis veel problemen ervaren. Dit gaat bijvoorbeeld over gescheiden ouders, ruzies en mentaal of fysiek geweld. Doordat het kind thuis veel te verduren krijgt en niet over een uitlaatklep beschikt, reageert hij zich af op een willekeurig slachtoffer. De jongere voelt zich binnen zijn thuissituatie vaak machteloos, waardoor hij op zijn beurt macht wil kunnen uitoefenen over iemand anders. Opvoeding speelt hierin ook een rol. Ouders passen een bepaalde opvoedingsmethode toe die vaak verschilt per gezin. Ouders geven bepaalde waarden door aan hun kind. Indien een jongere dit niet mee krijgt, zal het voor hem ook moeilijker zijn om dit toe te passen in zijn dagelijks leven. Anderzijds geven ouders ook gedragingen door. Ze leren hun kind aan om iedereen te respecteren en zacht te handelen. Hiertegenover staan de ouders die hard handelen en hun kind aanleren om zichzelf ten alle tijden te verdedigen. Dit kan leiden tot pestgedrag, wat het kind dan beschouwt als een soort verdedigingsmechanisme.

Als vierde punt benoemt de website een zogenaamde 'rode lap':

"De rode lap: pesten bij kinderen begint altijd onschuldig. Door bepaalde reacties kunnen eenvoudige opmerkingen of plagerijen omslaan in pesten. Dit gebeurt met name als de persoon die gepest wordt, laat zien dat het hem of haar raakt. Door te huilen, boos te worden, mee te lachen of onzekerheid uit te stralen, kunnen kinderen reageren als een stier op een rode lap. Elke keer dat ze bevestigd worden dat de andere persoon moeite heeft met het pesten, zal een motivatie worden om nog meer en harder te pesten."

van Stigt M. (2014) kaart nog andere oorzaken aan die leiden tot pestgedrag. Als eerste factor spreekt zij van een aangeboren of aangeleerde kwetsbaarheid. Sommige jongeren lijken een geboren slachtoffer te zijn voor pesterijen. Dit komt doordat zij er vaak uitspringen, bijvoorbeeld door hun uiterlijk. Daarnaast vertonen zij geen weerbaarheid en beschikken ze over een negatief zelfbeeld. Een pestkop heeft al snel in het vizier welke slachtoffers terugvechten en welke niet.

Een andere oorzaak komt voort uit discriminatie. van Stigt maakt een onderscheid tussen ras en gender. Jongeren kunnen gepest worden vanwege hun afkomst, ras en huidskleur. Onze maatschappij besteedt hier veel aandacht aan en iedereen is welkom. Helaas toont niet iedereen evenveel respect voor elkaar en zijn allochtone jongeren er de dupe van.

Daarnaast zijn de kinderen die niet aan de genderstandaarden voldoen vaak slachtoffer. Meisjes die bijvoorbeeld niet graag met poppen spelen of jongens die zich liever niet stoer voordoen, worden al gauw benadeeld. Tegenwoordig leren kinderen wel dat dit prima is, bijvoorbeeld door middel van reclame om genderneutraal speelgoed te kopen. Al het speelgoed is geschikt voor alle kinderen, het geslacht speelt hierin geen rol. Op een latere leeftijd zijn de jongeren die uit de kast komen vaak slachtoffers. Homoseksuelen, lesbische meisjes, biseksuelen en transgenders worden vaak niet onmiddellijk geaccepteerd en krijgen heel wat te verduren.

Een derde oorzaak noemt van Stigt de sociale onhandigheid. Jongeren met autisme spectrum stoornis, ADHD, hoogsensitiviteit en andere mentale beperkingen vallen onder deze categorie. Deze jongeren nemen meestal deel aan het gewone onderwijs. Hier krijgen ze al snel de rol van het buitenbeentje. Wanneer jongeren hun klasgenoot met een beperking vanaf een jongere leeftijd kennen, blijkt dit nadien minder problemen met zich mee te brengen.

Een vierde en laatste oorzaak is een lichamelijke beperking of ziekte. Jongeren kunnen een slachtoffer zijn doordat hun 'probleem' continu zichtbaar is voor anderen. Iemand ontbreekt

een ledemaat, zit in een rolstoel of is kaal vanwege medicatie. Voor anderen is dit soms moeilijk te plaatsen en wordt er bijgevolg gepest.

4.4.3 Gevolgen van pesten

Binnen de gevolgen van pesten wordt er een onderscheid gemaakt tussen drie categorieën. De eerste categorie omvat de gevolgen voor het slachtoffer op psychisch, sociaal en lichamelijk vlak. De andere twee categorieën omvatten de gevolgen voor de pester en de omgeving.

Het slachtoffer van pesterijen lijdt enorm tijdens de gebeurtenissen, maar ook nog nadien. De stichting *aandacht voor pesten.nl* maakt een onderscheid tussen psychische, sociale en lichamelijke gevolgen voor het slachtoffer. Tot de psychische gevolgen behoren emotioneel zijn, een depressie krijgen, vermoeidheid en eenzaamheid. Er ontstaat een angst om nieuwe vrienden te maken, wegens een gebrek aan vertrouwen. Verder kunnen ook allerlei andere angsten optreden, bijvoorbeeld de angst voor school. Het slachtoffer streeft naar perfectie, in de hoop dat anderen hem nergens meer op kunnen pakken. Dit gaat gepaard met faalangst. Op school dalen resultaten van slachtoffers vaak aanzienlijk. Een andere mogelijkheid is dat het slachtoffer zichzelf terugtrekt in een fantasiewereld, want de waarheid onder ogen komen, is vaak te pijnlijk. Een veelvoorkomend gevolg is dat zij na een bepaalde periode geloven wat de pesters zeggen. Hierdoor wordt hun zelfbeeld nogmaals omgetoverd in iets negatief. Dit negatief zelfbeeld leidt vaak tot een negatieve spiraal, waaruit jongeren moeilijk kunnen ontsnappen. (van Stigt M, 2014) De zwaarste gevolgen zijn zichzelf pijnigen en suïcidedachten. Jongeren kunnen zichzelf verwonden, vaak zonder dat iemand het opmerkt. Wanneer iemand geen uitweg meer ziet, kunnen pesterijen leiden tot zelfmoord.

Onder sociale gevolgen komt op de eerste plaats het bezitten van weinig vrienden naar boven. Dit speelt vooral een rol doorheen de kinderjaren. Jongeren dwalen alleen rond op de speelplaats en blijven vaak alleen achter wanneer het aankomt op groepswerken in het middelbaar. Volwassenen ervaren ook nog veel nadelige gevolgen van de schade die ze hebben opgelopen tijdens hun jeugd. Zij beschikken bijvoorbeeld over minder sociale vaardigheden. Hierdoor is het leggen van sociale contacten vaak moeilijker, bijvoorbeeld om een liefdesrelatie aan te knopen. Ze weten niet goed hoe ze liefde moeten uiten of hoe ze moeten reageren wanneer ze dit ontvangen. Intimiteit en seksualiteit vormen vaak een struikelblok. Op het werk ervaren volwassenen wederom angsten wanneer ze moeten samenwerken met collega's. Negatieve feedback ontvangen leidt soms tot het opensnijden van oude wonden. De stichting stelt ook vast dat de angst voor groepen vaak blijft bestaan.

De lichamelijke gevolgen omvatten fysieke klachten en psychosomatische klachten. Verder nemen veel jongeren door pesterijen automatisch en onwetend een slechte lichaamshouding aan. De stichting beschrijft dit als: "Je loopt en beweegt namelijk zoals je je vanbinnen voelt". Diezelfde slechte lichaamshouding blijft voortbestaan wanneer het slachtoffer volwassen is. Daarnaast kunnen er eetstoornissen ontstaan, zoals anorexia en boulimia. In zeer ernstige gevallen kunnen er hersenafwijkingen ontstaan, deze komen zelden voor.

Dit wordt vaak vergeten, maar toch ervaren de pesters zelf ook gevolgen na het toedoen van hun daden. *Stoppestennu.nl* biedt een duidelijk overzicht. Jongeren die anderen pesten, kunnen na een langere periode beseffen dat ze te maken hebben met een zogenaamde schijnpopulariteit. Een pestkop denkt dat zijn klasgenoten en vrienden hem aanbidden, maar eigenlijk zijn ze angstig. Wanneer een pestkop dit voor het eerst beseft, komt dit vaak hard aan. Daarnaast kunnen ook zij problemen ontwikkelen die gebonden zijn aan hun sociale vaardigheden. Doordat zij nooit eerder rekening hielden met de gevoelens van anderen, moeten ze een enorme aanpassing doorstaan. Ten slotte hebben zij meer kans op problematieken tijdens de latere adolescentie. Jongeren die pestkoppen waren of nog steeds

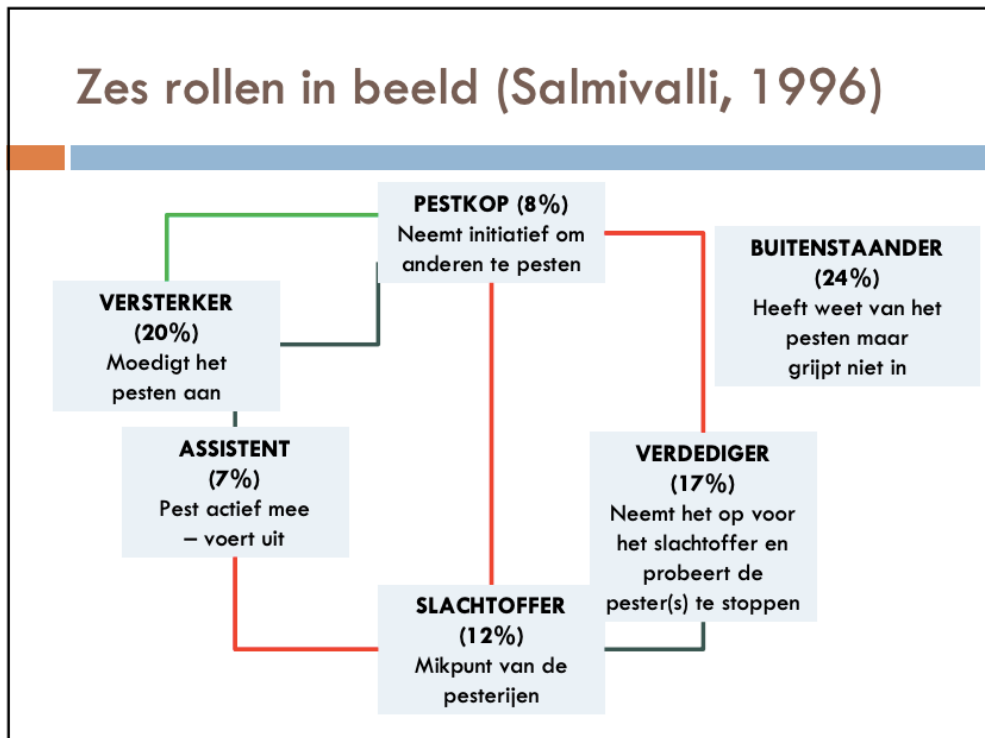
zijn, bewandelen soms sneller het verkeerde pad. De beïnvloeding van alcohol en drugs kan ook een rol spelen. Ouders geven vaak onwetend problematisch gedrag door aan hun kinderen. Dit werd reeds eerder toegelicht binnen de oorzaken van pesten.

De omgeving ervaart ook nadelige gevolgen wanneer zij betrokken worden bij pesterijen. Ze kijken vaak toe vanop een afstand, maar grijpen niet in. In een klas wordt de sfeer al gauw neergehaald. Vooral leerlingen die niet betrokken willen worden, zullen het niet meer aangenaam vinden om naar school te gaan. Familieleden van de slachtoffers zijn ook erg betrokken. Wanneer, in het ergste geval, een leerling zelfmoord pleegt, zijn zij de personen die achterblijven. Op dat ogenblik ontstaat er een samenhangend verband tussen alle betrokken partijen, iedereen is op dat moment wel gedeeltelijk verantwoordelijk voor de pesterijen.

4.4.4 Betrokken partijen

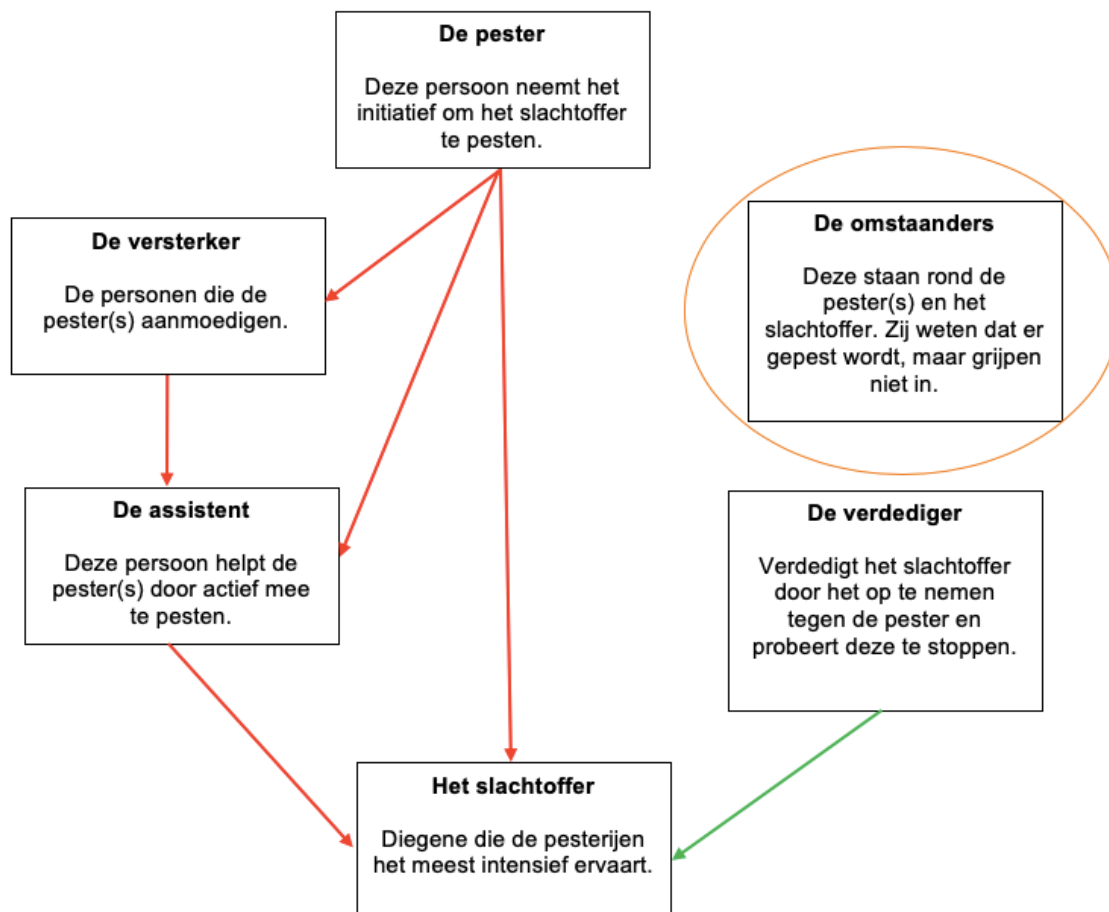
Pesten wordt vaak gezien als een probleem tussen twee partijen, de pestkop en het slachtoffer. Toch zijn er meerdere partijen betrokken waardoor pesten omschreven kan worden als een groepsprobleem. In een peestsituatie vervullen de meeste klasgenoten van de gepeste een rol, ook al zijn ze zelf niet de pester of het slachtoffer (Salmivalli et al., 1996). Er kunnen meerdere pestkoppen zijn en de buitenstaanders kunnen meerdere rollen op zich nemen, bijvoorbeeld de versterker van het pestgedrag, de meeloper van de pester, de toeschouwer of de verdediger van het slachtoffer. (Pimento, 2019)

Om aan te tonen welke partijen er betrokken zijn, hebben we ons gebaseerd op de visie van Salmivalli (1996). Op basis van onderstaande afbeelding hebben we zelf een schema opgesteld.

Figuur 9: Zes rollen in beeld (Salmivalli, 1996)

Onderstaand kader schetst een samenvattend overzicht van alle betrokken partijen.

Figuur 10: De betrokken partijen

Het GO! Atheneum Heist en de Provinciale School Diepenbeek herkennen enkele signalen die aantonen dat hun leerlingen betrokken zijn bij pesterijen. GO! Atheneum Heist merkt voornamelijk op dat leerlingen een eerste stap zetten om hulp te roepen. Vaak weet de school niet welke leerling welke rol vervult en in hoeverre de leerlingen betrokken zijn, maar het is wel de aanzet tot het bieden van een oplossing. Deze eerste stap zetten, verloopt niet altijd even gemakkelijk. Leerlingen zoeken soms rechtstreeks contact op met hun klastitularis, een zorgleraar of ze versturen een mail via Smartschool.

Provinciale School Diepenbeek concludeert dat er verschillende signalen behoren tot de verschillende betrokken partijen. Een slachtoffer houdt afstand van anderen, straalt uit dat hij zich minder gelukkig voelt en geeft de indruk dat hij niet graag naar school komt.

We kunnen concluderen dat de oorzaken en gevolgen erg uiteenlopend zijn. Afhankelijk van de frequentie en de duur van de pesterijen ontstaan de verschillen. Hoe langer en vaker iemand gepest wordt, hoe zwaarder de gevolgen.

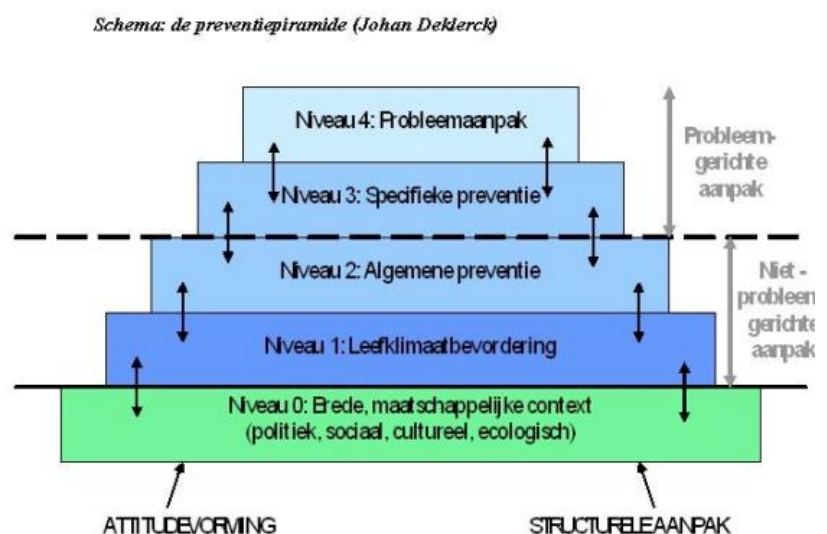
4.5 Maatregelen tegen pesten

Jaarlijks worden er al enkele maatregelen tegen pesten genomen. Hiertoe behoren verschillende acties die keer op keer worden uitgevoerd. Verder bezit iedere school over een eigen pestbeleid. De school kiest zelf hoever ze hierin gaan. We kunnen de maatregelen opsplitsen in twee categorieën, namelijk preventieve en curatieve maatregelen. Dit hoofdstuk onderzoekt de deelvraag 'Welke maatregelen worden er genomen in het onderwijs tegen pesten?'.

4.5.1 Preventief

De preventieve maatregelen proberen pesten te voorkomen. Buiten wat de school zelf doet, zijn er talrijke acties die onze maatschappij aan het denken zetten.

Om onveiligheid aan te pakken op een integrale manier, ontwierp J. Deklerck (2010) de preventiepiramide. Deze piramide kan gebruikt worden om een preventie- en veiligheidsbeleid uit te bouwen met specifieke en algemene maatregelen. Het concept bestaat uit hiërarchische niveaus. Hoe hoger het niveau, hoe specifieker het probleem en hoe specifieker de werking om dit op te lossen. Op de onderste lagen hanteert Deklerck een brede aanpak. De hogere niveaus leiden tot specifiekere maatregelen. Pesten kan zich op verschillende niveaus binnen de piramide bevinden.

Figuur 11: de preventiepiramide (J. Deklerck, 2010)

Binnen het eerste niveau 'fundamentele preventie' gaat het om maatregelen die het welbevinden en de betrokkenheid van de leerlingen positief beïnvloeden. Binnen de klas kan er gewerkt worden aan een positief en veilig klasklimaat. Het betrekken van de actualiteit bijvoorbeeld meedoen aan 'de week tegen pesten' of aan de 'Rode Neuzenactie' kan leerlingen weerbaarder en sterker maken.

Binnen het tweede niveau 'algemene preventie' worden de mogelijkheden en de draagkracht van leerlingen versterkt door te zoeken naar een breed en positief antwoord op het pestprobleem. Een ander belangrijk punt om pesten preventief tegen te gaan is het opstellen van goede en duidelijke regels en afspraken die voor ieder schoollid gelden. In het begin van het schooljaar wordt het schoolreglement getekend door zowel de leerling als de ouders. Hierin kan duidelijk worden vermeld wat de visie van de school is omtrent pesten en welke maatregelen er genomen worden. Zorgen voor voldoende toezicht tijdens de pauzes, kan pesten ook voorkomen.

Binnen het derde niveau 'specifieke preventie' worden er risico's opgeheven of verminderd. Hierbinnen is de toegepaste aanpak probleem- en doelgericht. Via een directe aanpak probeert het schoolteam het herhalen van een probleem te verhinderen. Het zorgteam kan hiervoor worden ingeschakeld. Zij is het aanspreekpunt voor zowel leerlingen, collega's als ouders in verband met pesten. Het team werkt ook vaak een pestbeleid uit dat de leidraad binnen een school vormt.

Naast de preventiepiramide bestaan er talrijke acties in België die pesten trachten te voorkomen door jaarlijks de aandacht te trekken. Een erg bekende actie wordt opgericht door Ketnet. Zij benoemt dit met 'stip it' en 'de move tegen pesten'. Iedereen plaatst vier stippen op zijn hand, samen vormt dit een vierkant. Alle leden van het schoolteam, zowel leraren als leerlingen, moeten vervolgens de dans, beter bekend als de move, uitvoeren. Dit is een erg interactieve en leuke manier om pesten tegen te gaan.

Het Vlaamse netwerk 'Kies kleur tegen pesten' organiseert jaarlijks de befaamde week tegen pesten. Iedere school kiest vrijblijvend of dat zij deelneemt aan deze week of niet. De mate waarin ze deelneemt is ook op vrijwillige basis. Gedurende de actie kunnen scholen verscheidende zaken uitvoeren. Er worden bijvoorbeeld campagnematerialen en affiches besteld die op de school uitgedeeld en opgehangen worden. Daarnaast zijn er de 'pestconfessions' van WAT WAT. Dit is een platform waar alle jongeren anoniem kunnen praten en bekennen over pesterijen. Het maakt niet uit welke rol zij vervullen, alle bekentenissen zijn welkom. Verder kiest de school nog wat leuke activiteiten uit. Bijvoorbeeld samen naar films kijken die als thema pesten bevatten, of samen een leuke actie bedenken. Kortom, er zijn veelvuldige mogelijkheden om er een boeiende week van te maken. De Provinciale School Diepenbeek neemt jaarlijks deel aan de week tegen pesten. Het GO! Atheneum Heist doet hier tegenwoordig niet meer aan mee. De school kiest ervoor om op regelmatige basis te werken rond het thema.

Kies kleur tegen pesten heeft, naast de week tegen pesten, ook 'een jaar lang tegen pesten' opgericht. Er bestaat uiteraard geen beter preventief middel dan een jaar lang proberen pesten tegen te houden. Een algemenere actie wordt vertegenwoordigd door Rode neuzen, de actie die alle jongeren met psychische problemen ondersteunt. Pesten valt hier ook onder.

De Provinciale School Diepenbeek werkt preventief tijdens de eerste week of de start van het schooljaar. De klassen worden ingedeeld en de coach deelt mee dat pesten niet kan. Er worden klasgesprekken gehouden en iedereen spreekt openlijk over het thema. Verder maken alle leerlingen klasafspraken en verklaren de coaches de eventuele straffen die gebonden zijn aan pesten. Ten slotte toont de school enkele films, zoals Spijt en Wonder. In het hele gebouw hangen posters en quotes in verband met pesten. Het GO! Atheneum Heist ontvangt evenzeer hun klassen met verwerkingen en kaart het thema pesten uitgebreid aan. Door middel van projecten wordt het thema toegelicht. Ook deze secundaire school vermeldt op voorhand wat de eventuele gevolgen en straffen van pesten kunnen zijn.

4.5.2 Curatief

De letterlijke betekenis van curatie is 'genezing'. Wanneer iemand, met andere woorden, een curatieve aanpak toepast, geneest hij het probleem. Kortom, deze persoon gaat pesterijen aanpakken en genezen.

Deklerck J. (2010) hanteert in de laatste fase van zijn piramide een curatieve aanpak. Binnen het vierde en hoogste niveau 'probleemaanpak' verklaart hij hoe iemand probleemsituaties moet oplossen. Dit geldt ook voor pesterijen. Het gaat over het sanctioneren van de dader en het opvangen van het slachtoffer. Binnen deze fase kan de relatie tussen de pester en het slachtoffer ook worden hersteld door middel van onder andere herstelgesprekken.

De Provinciale School Diepenbeek en het GO! Atheneum Heist hanteren ook een curatieve aanpak. Dit focust vooral op sancties die gelijkwaardig zijn aan de daad van de pester. Beide scholen willen voornamelijk een nuttige straf meegeven, waardoor de pester de gevolgen van zijn daden inziet. De straffen verzwaren naarmate de schade die de pester heeft aangericht. In Diepenbeek werken de leraren en leerlingbegeleiding systematisch aan het opleggen van een gepaste sanctie. Eerst moeten de pesters reflecteren over hun eigen gedrag. Dit doen ze door bijvoorbeeld een boek of casus te lezen, waarin hun eigen situatie

weerspiegeld wordt. Een andere mogelijkheid is het neerschrijven van hun eigen situatie. Het is erg belangrijk dat de pester alle perspectieven meekrijgt en zo de gevaren van zijn gedrag inziet. De eerste stap is kortom het verkrijgen van inzicht. Indien deze aanpak niet doeltreffend is, volgt er een herstelgesprek met het buddiesysteem. De pester zal dan een gesprek moeten aanknopen met zijn slachtoffer en er wordt een buddy, een andere leerling, ingeschakeld om te fungeren als tussenpersoon. Een volgende en zwaardere onderneming is telefoneren naar de ouders van zowel het slachtoffer als de pester. Nadien kan er een gesprek plaatsvinden op school met alle betrokken partijen. Heist-op-den-Berg hanteert een soortgelijke curatieve aanpak. Eerst en vooral wil het schoolteam ook inzicht bijbrengen wanneer iemand anderen pest. Zij voeren in eerste instantie ook herstelgesprekken uit, zoals vermeld binnen het Johari venster. Tijdens het voeren van deze gesprekken worden er concrete afspraken gemaakt. Indien een leerling zich niet aan deze afspraken houdt, worden er extra maatregelen genomen. De school neemt dan contact op met de ouders van de pester en verklaart welke afspraken er geschonden worden. Op die manier kunnen de ouders hier extra op toezien. Als deze maatregel niet efficiënt werkt, gaan zwaardere sancties in zoals het meermaals contacteren van de ouders om hen te confronteren met het foute gedrag van hun kind. De leerling wordt samen met zijn ouders geconfronteerd over het verkeerde gedrag. In het ergste geval wordt de leerling uiteindelijk geschorst of uitgesloten.

Naast de curatieve aanpak van Deklerck en de externe partners, bestaan er ook enkele hulporganisaties die zich inzetten om jongeren verder te helpen nadat zij te maken krijgen met pesterijen. Uiteraard lenen zij zich er ook toe om te ondersteunen tijdens de pesterijen. De dichtstbijzijnde hulplijn is benoemd als het 'CLB'. Deze afkorting staat voor 'Centrum voor Leerlingbegeleiding'. Het CLB is vaak rechtstreeks verbonden met verschillende scholen. Iedere specifieke school beschikt over zorgcoördinatoren en leerlingbegeleiders, de zogenaamde interne leerlingbegeleiding. Zij is vaak diegene die als eerste wordt ingeschakeld wanneer er zich een probleemsituatie voordoet op school. Het CLB kan mogelijk doorverwijzen naar andere hulporganisaties, indien zij zelf niet alle hulp kan bieden. Het JAC, de afkorting voor 'Jongeren Advies Centrum' is hier één van. Zij biedt een luisterend oor en ze ondersteunt en begeleidt jongeren tussen twaalf en vijftwintig jaar op verschillende gebieden. Bijvoorbeeld administratie en geld, gezondheid, seks en relaties, school en vrije tijd enzovoort.

Een andere organisatie is 'Awel', de telefonische en online hulplijn voor kinderen en jongeren in Nederlandstalig België. Tot 17 mei 2012 was de hulplijn bekend als de Kinder- en Jongerentelefoon. Zij behandelt ook verscheidene thema's zoals mijn gezin, mijn school en mijn studies, niet goed in mijn vel enzovoort.

4.6 Pesten in jeugdliteratuur

4.6.1 Geschiedenis jeugdliteratuur

Dit hoofdstuk onderzoekt de deelvraag ‘*Op welke manier wordt pesten beschreven binnen jeugdliteratuur?*’.

Hiëronymus van Alphen schrijft het gedicht ‘Jantje zag eens pruimen hangen’, omstreeks 1778. Dit betekent dat het tijdperk van kinder- en jeugdboeken wordt geboren. Veel boeken, die gericht zijn naar kinderen en jongeren, dienen als leermiddel. De toenmalige leerkrachten en ouders willen lessen meegeven, zoals goede gedragingen.

De Bijbel bevat ook een van de eerste verhalen rond pesten.

Volgens *sameninontwikkeling.nl* gaan de verhalen over elkaar buitensluiten, psychisch en fysiek onjuist behandelen, bespotten, kleineren, beledigen, bedriegen, bedreigen, jaloezie, eigendommen vernielen of stelen, haten en doden. Eén van de meest bekende voorbeelden hiervan is het verhaal van Kaïn en Abel waarbij jaloezie uiteindelijk uitdraait in broedermoord. Naast dit bekende verhaal, benoemt *sameninontwikkeling.nl* nog vele andere verhalen, zoals onder andere het verhaal van Hanna en Pennina. Hierin pest Pennina, die wel kinderen heeft, de kinderloze Hanna. Doorheen het verhaal blijft Pennina pesten waardoor Hanna heel erg verdrietig wordt en zelfs niet meer wil eten. Uiteindelijk lucht Hanna haar hart en krijgt ze toch een kind.

De verhalen tonen naast pesten ook vormen van hulpverlening aan die nog steeds toegepast worden in onze huidige maatschappij. Zo zijn er verhalen waarin helpers opkomen voor het slachtoffer of waarin de pester door slimheid wordt ‘ontwapend’. (SAM, 2015)

Na de pestverhalen uit de Bijbel blijft pesten een thema doorheen de jaren in veel verhalen. In de dertiende eeuw komt het thema aan bod in *Van den vos Reynaerde*, geschreven door Willem die Madocke maecte. Dit episch dierdicht uit de Middelnederlandse letterkunde kent dieren menselijke eigenschappen toe. Zo wil de auteur de mankementen van de mensheid aantonen. Het verhaal is momenteel beter bekend als *de vos Reinaert*. Het hoofdpersonage, de vos Reinaert, is niet geliefd. Hij treitert en beledigt de dieren om zich heen en haalt meerdere schurkenstreken uit. Isegrijn de wolf, Bruun de beer, Tybeert de kater en vele anderen lijden onder de daden van Reinaert. Zo komt het thema pesten onrechtstreeks naar voren.

Pesten binnen jeugdliteratuur komt pas echt aan bod eind jaren 1960, begin jaren 1970. Rond deze periode ontstaat er dan ook meer aandacht voor het thema dankzij het grootschalige project van de Noorse psycholoog Dan Olweus. Er volgt een grote golf van pestboeken tussen 1960 en 1990. Vanaf de opkomst van het internet, komt er ook meer belangstelling voor jeugdboeken met het thema cyberpesten.

Onze maatschappij verandert voortdurend en de thema’s binnen jeugdboeken evolueren mee. Pesten is een fenomeen van alle tijden, alleen de manier waarop er gepest wordt, past zich aan naargelang de maatschappij en de tijdsgeest veranderen. Hierop speelt de literatuur in, waardoor er altijd verhalen zullen geschreven worden over het thema.

4.6.2 Hedendaagse jeugdliteratuur

Auteurs maken tegenwoordig gebruik van verschillende vertelstandpunten in hun verhalen. Binnen jeugdboeken over pesten wordt er gesproken vanuit de rol van het slachtoffer, de pester en de omstaanders. Zo krijgt de lezer verschillende perspectieven mee en kan hij zich inleven in de verschillende rollen. Daarnaast kunnen we een onderscheid maken tussen

klassiek pesten en cyberpesten. Het thema cyberpesten is populair binnen jeugdliteratuur door de opkomst van het internet en sociale media.

Naast de geselecteerde jeugdliteratuur binnen het praktijkluik, bestaan er nog talrijke voorbeelden van hedendaagse boeken omtrent pesten en cyberpesten. Onderstaande lijst geeft enkele voorbeelden weer van zowel klassiek pesten als cyberpesten.

titel	auteur	jaar van uitgave	vorm pesten
Stuk	Judith Visser	2011	klassiek pesten
Off line	Caja Cazemier	2012	cyberpesten
Banga Slet	Roger Vanhoeck	2013	klassiek pesten – cyberpesten
Onder mijn huid	Marlies Slegers	2015	cyberpesten
Re-play	Angelo Vergeer	2015	klassiek pesten
Xinia's wraak	Lydia Rood	2016	klassiek pesten – cyberpesten
Selfie	Mariëtte Middelbeek	2017	cyberpesten
Dodelijk bericht	Folkert Oldersma	2018	cyberpesten
Sam	Tom Durie	2020	klassiek pesten

5 Ontwerpen

5.1 Praktijkluik

In samenwerking met onze externe partners, Provinciale School Diepenbeek en GO! Atheneum Heist ontwerpen wij het praktijkluik 'Lees meer, pest minder!'. Dit bestaat uit enquêtes en enkele interactieve werkbundels. We krijgen de unieke kans om onze bundel 'light versie' uit te testen binnen de eerste graad A-stroom en B-stroom in Diepenbeek, alsook binnen de tweede graad tso in Heist-op-den-Berg.

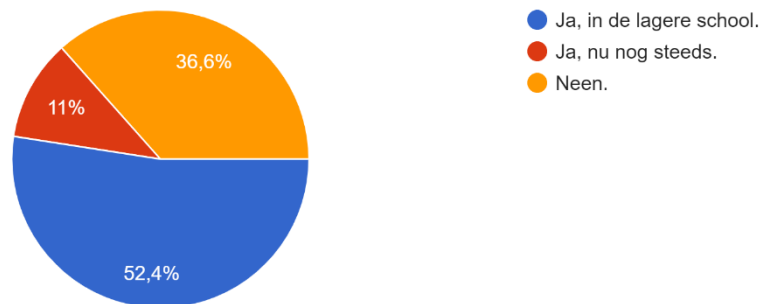
5.2 Enquête

De enquête 'pesten deel 1' is opgesteld om de eerste meningen van leerlingen omtrent het thema pesten te achterhalen. De afname van de enquête gebeurt volledig anoniem, enkel de secundaire school, studierichting, leeftijd en het geslacht wordt bevroegd. Verder bevragen we de rollen van de betrokken partijen, namelijk 'Word je gepest?', 'Pest jij zelf iemand?' en 'Ken jij iemand die gepest wordt of anderen pest?'. Zo kan het onderscheid tussen de pester, het slachtoffer en de omstaanders duidelijk worden weergegeven binnen onze doelgroep. We selecteren hieronder de antwoorden die het meest in het oog springen. De volledige enquête is terug te vinden in bijlage 3 en 4.

De afname van de enquête vindt plaats in alle klassen, namelijk de eerste graad A-stroom, B-stroom en de tweede graad tso. Er waren enkele leerlingen afwezig waardoor niet iedereen heeft gereageerd. Indien iedere leerling kon deelnemen, waren er ongeveer 90 respondenten in plaats van 82.

Ben je of ben je ooit slachtoffer geweest van pesterijen?

82 antwoorden

Figuur 12: enquête 'Ben je of ben je ooit slachtoffer geweest van pesterijen?'

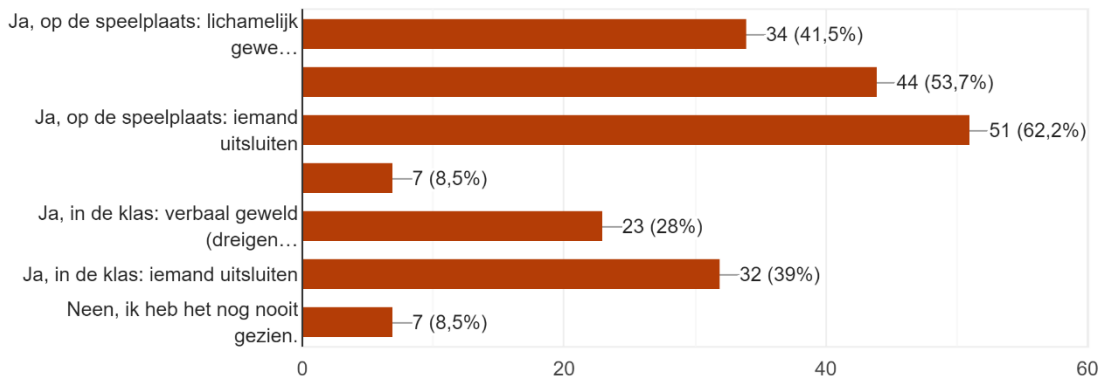
In totaal beantwoorden 82 leerlingen de vraag 'Ben je of ben je ooit slachtoffer geweest van pesterijen?'. De mogelijke antwoorden zijn 'Ja, in de lagere school.', 'Ja, nu nog steeds.' en 'Nee.'.

De meerderheid van de bevroegde doelgroep is ooit in contact gekomen met pesterijen en zijn hierbij zelf het slachtoffer. 43 Leerlingen (52.4 %) geven aan dat zij in de lagere school gepest werden. 9 Leerlingen (11 %) worden momenteel nog steeds gepest. 30 Leerlingen (36.6 %) werden nog nooit gepest in hun leven.

We kunnen uit deze vraag concluderen dat meer dan de helft van onze bevroegde doelgroep slachtoffer was of is van pesterijen.

Heb jij ooit gezien dat iemand gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk)

82 antwoorden

Figuur 13: enquête 'Heb je ooit gezien dat iemand gepest wordt?'

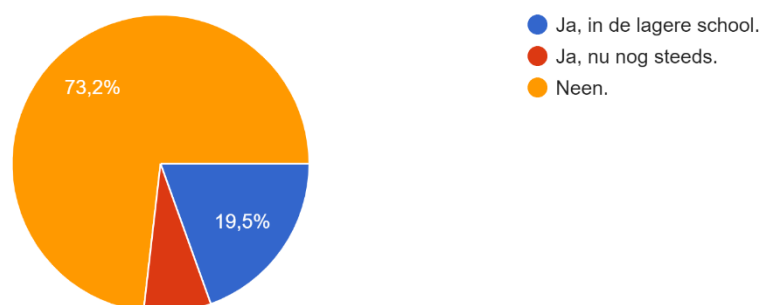
'Heb jij ooit gezien dat iemand gepest wordt?' is een vraag over klassiek pesten en dus niet over cyberpesten. Er zijn meerdere antwoorden mogelijk. Uit de antwoorden van de leerlingen blijkt dat er voornamelijk gepest wordt op de speelplaats.

'Iemand uitsluiten' op de speelplaats is de meest voorkomende vorm van klassiek pesten volgens onze bevroegde doelgroep. 51 Leerlingen (62.2 %) selecteren dit antwoord. Dit wordt op de voet gevolgd door 'verbaal geweld (dreigen, uitschelden...)' dat gehanteerd wordt op de speelplaats. 44 Leerlingen selecteren dit antwoord (53.7 %). Op de derde plaats staat 'lichamelijk geweld (duwen, stampen, spullen vernielen...)' op de speelplaats. Dit duiden 34 leerlingen aan (41.5 %).

Wanneer we de antwoorden binnen de klas bekijken, valt het op dat 'iemand uitsluiten' het meest geselecteerde antwoord is. Dit wordt aangeduid door 32 leerlingen. (39 %) 23 Leerlingen selecteren 'verbaal geweld in de klas (dreigen, uitschelden...)' (28 %). In de klas wordt er zelden of nooit 'lichamelijk geweld (duwen, stampen, spullen vernielen...)' toegepast. Dit wordt aangeduid door slechts 7 leerlingen. (8.5 %)

Ben je of ben je ooit gepest via sociale media?

82 antwoorden

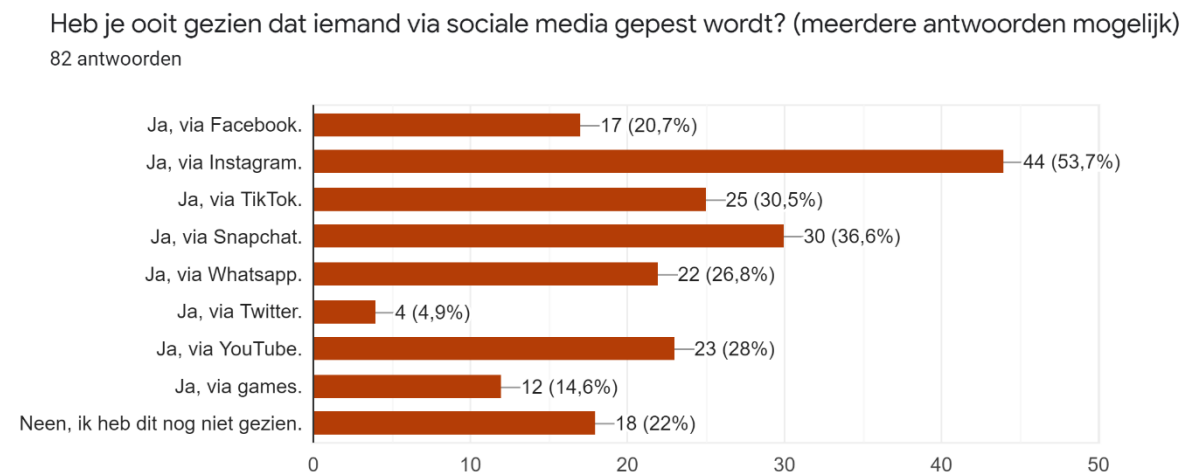

Figuur 14: enquête 'Ben je of ben je ooit gepest via sociale media?'

'Ben je of ben je ooit gepest via sociale media?' is een vraag gericht op cyberpesten. Opvallend is dat minder leerlingen online gepest worden dan in het echte leven.

73,2% Van de leerlingen is nog nooit online gepest. Dit selecteren 60 leerlingen. ‘Ja, in de lagere school.’ wordt aangeduid door 16 leerlingen (19.5 %). Het antwoord ‘Ja, nu nog steeds.’ duiden 6 leerlingen aan (7.3 %).

We kunnen concluderen dat ondanks de opkomst van het internet en sociale media, klassiek pesten nog steeds het meest voorkomt.

Figuur 15: enquête ‘Heb je ooit gezien dat iemand via sociale media gepest wordt?’

Deze vraag is gericht op cyberpesten. We benoemen een top drie van de media waarin cyberpesten het meest voorkomt. We kunnen hieruit concluderen dat er het meest gepest wordt via Instagram. 44 Leerlingen geven dit aan (53.7 %). Op de tweede plaats staat Snapchat. In totaal selecteren 30 leerlingen dit antwoord (36.6 %). Op de derde plaats belandt TikTok. 25 Leerlingen duiden dit antwoord aan (30.5 %).

Het blijkt dat leerlingen het minst pesten via Twitter, waarschijnlijk omdat jongeren dit medium minder frequent gebruiken.

5.3 Lees meer, pest minder!

Het praktijkluik luidt: ‘Lees meer, pest minder!’. De praktijk bestaat uit drie bundels, namelijk een light versie, een uitgebreide leerlingenbundel en een uitgebreide lerarenbundel.

De light versie is de bundel die effectief wordt uitgetest tijdens de lessen. Deze bundel bestaat uit zeventien pagina’s en focust op de thema’s ‘pesten’ en ‘jeugdliteratuur’. We kiezen ervoor om enkel deze aspecten te verwerken, zodat het onderzoek naar ‘*Hoe kan het lezen van jeugdliteratuur pesten verminderen?*’ concreet wordt uitgevoerd. De werkvormen zijn divers opgesteld, zodat zowel de eigen mening van de leerlingen als éénduidige antwoorden aan bod komen. De kern bedraagt het weergeven van de eigen mening nadat een fragment over pesten wordt gelezen. De geselecteerde fragmenten zijn doordacht opgebouwd. De uiteindelijke gevolgen van de pesterijen in de door ons gekozen verhalen, verlopen van kwaad naar erger. Hiervoor hebben we op een zeer bewuste manier gekozen. Niet alle verhalen eindigen met een happy ending. De light versie is terug te vinden in bijlage 5.

Naast de light versie, die bijvoorbeeld tijdens een kort project kan worden gebruikt, voorzien we ook uitgebreide versies. Omdat onze bachelorproef zich situeert binnen het vak

Nederlands focussen deze meer uitgebreide bundels niet enkel op 'pesten' en 'jeugdliteratuur', maar ook specifiek op het onderwijsvak Nederlands. We delen ze in aan de hand van vier belangrijke vaardigheden namelijk lezen, schrijven, spreken en luisteren. De leerlingenbundel bedraagt zevenendertig pagina's en de lerarenbundel bedraagt tweeënveertig pagina's. In de lerarenversie worden zowel de blanco antwoorden als de éénduidige antwoorden weergegeven samen met de bijhorende (transversale) eindtermen. De uitgebreide leerlingenbundel is terug te vinden in bijlage 6, de uitgebreide lerarenbundel is terug te vinden in bijlage 7.

Alle bundels bevatten afwisselende werkvormen. De leerlingen moeten niet enkel lezen en de bijhorende vragen beantwoorden of hun mening weergeven, maar ook diepgaande en persoonlijke gesprekken voeren. Een vertrouwelijke klassfeer is dus vereist. Uiteraard komen er ook minder persoonlijke, maar wel interactieve werkvormen aan bod, zoals bijvoorbeeld een actie tegen pesten bedenken in groep.

5.3.1 Resultaten

Wegens COVID-19 zijn de leerlingen uit de eerste graad A-stroom de enigen die een gedeelte van de light versie hebben doorlopen. Eerst wordt het geluidsfragment beluisterd. Het is opvallend stil en de meeste leerlingen weten niet goed hoe ze hierop moeten reageren. Er volgt een kort klasgesprek en de leerlingen verklaren dat zij het zelf totaal niet leuk zouden vinden om dit te horen te krijgen of om zulke commentaar te moeten lezen.

Vervolgens opent iedereen de bundel en starten we bij '*Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder*'. Het gedicht wordt gelezen en de bijhorende vragen worden beantwoord. Vrijwel de hele klas is ervan overtuigd dat iedereen zichzelf moet kunnen zijn. Pesten omdat iemand er 'anders' uit ziet, lijkt hier niet echt aan de orde.

5.4 Eigenlijke planning

Wegens de toename van COVID-19 en de sluiting van de scholen is onze planning gewijzigd. We nemen slechts één enquête af in plaats van twee. De bevraging vindt plaats alvorens we de light versie gaan testen. De tweede enquête wordt normaal afgenomen nadat de bundel wordt getest, maar deze controle-enquête zal niet kunnen plaatsvinden. De oorspronkelijke bedoeling van enquête deel 2 is de gedachtegang van de leerlingen omtrent pesterijen opnieuw controleren. Zijn hun meningen veranderd en staan zij, na het doorlopen van de light versie, anders tegenover pesten? In hoeverre heeft het lezen van jeugdliteratuur pesten verminderd in de klas? Dit zullen we helaas niet te weten komen.

Normaliter testen we de light versie gedurende twee lesuren uit per klas. Dit zal nu niet kunnen doorgaan en we krijgen slechts een éénmalige kans om te testen. Dit wil zeggen dat de light versie enkel in de eerste graad A-stroom tijdens één lesuur getest zal worden. Op basis van deze gegevens trekken wij een korte conclusie.

Het uiteindelijke doel van ons praktijkluik is het opstellen van een productieve website. Deze website geeft de samenwerking met de externe partners en de bijhorende resultaten weer. De meest tot hun recht gekomen werkvormen worden hier opgesomd. Daarnaast komen zowel de transversale eindtermen, als de andere eindtermen en de taxonomie van Bloom aan bod. Wegens het gebrek aan resultaten zullen wij deze website niet kunnen ontwerpen.

Besluit

Deze bachelorproef behandelt de onderzoeksvraag *“Hoe kan het lezen van jeugdliteratuur pesten verminderen?”*. Wegens de tussenkomst van COVID-19, vinden er enkele wijzigingen plaats binnen het praktijkluik.

Vertrekkend vanuit een theoretisch luik tracht dit onderzoek een antwoord te bieden op deze hoofdvraag, met behulp van enkele deelvragen. Deelvraag één *‘Wat houdt het begrip pesten in?’* en deelvraag twee *‘Welke verschillende soorten pesterijen bestaan er?’* schetsen een duidelijk beeld over het verschil tussen plagen en pesten.

Deelvraag drie *‘Wat is de meest voorkomende vorm van pesten?’* toont aan dat klassiek pesten nog steeds aan de orde is en iets vaker voorkomt dan cyberpesten. Uit een onderzoek van Pimento blijkt dat *‘het bewust kwetsen van gevoelens’* de meest voorkomende vorm van pesten is binnen klassieke pesterijen. Jongeren herkennen dit het meest. Een ander onderzoek, de DICA-studie, toont aan dat pesten via sociale netwerksites het meest aan bod komt binnen cyberpesten, bijvoorbeeld pesten via TikTok en Instagram. Soms ervaren jongeren beide vormen en soms slechts één.

Deelvraag vier *‘Welke aspecten omtrent pesten werden er reeds onderzocht?’* vertelt meer over de geschiedenis van pesten, maar ook over de mogelijke oorzaken en gevolgen, en de betrokken partijen.

Dan Olweus, een psycholoog uit Noorwegen, wordt vaak beschouwd als de pionier wanneer het op pesten aankomt. In de jaren ‘70 start hij een grootschalig project op dat beschouwd wordt als het eerste wetenschappelijk onderzoek rond de pestproblematiek. Bijgevolg ontstaan er een aantal positieve effecten voor het programma ‘Olweus Bullying Prevention Program (OBPP)’.

De mogelijke oorzaken om iemand te pesten, zijn erg uiteenlopend. Jongeren pesten elkaar om diverse, soms ongeldige redenen. Volgens *gedragsproblemen-kinderen.info* zijn er enkele oorzaken die in het oog springen, bijvoorbeeld reageren op het uiterlijk van iemand, jaloezie, verblijven binnen een negatieve thuissituatie en de zogenaamde rode lap. Een pestverhaal bevat meerdere betrokken partijen en niet enkel een pester en een bijhorend slachtoffer. Naast deze twee hoofdrollen, vervullen ook anderen een bijrol, bijvoorbeeld de omstaanders, de versterker en de assistent van de pester en de verdediger van het slachtoffer.

Deelvraag vijf *‘Welke maatregelen worden er genomen in het onderwijs tegen pesten?’* werpt een blik op het verschil tussen de preventieve en curatieve maatregelen. De preventiepiramide van Deklerck pakt onveiligheid op een integrale manier aan. Pesten kan zich op verschillende niveaus binnen de piramide bevinden. Deklerck hanteert in de laatste fase van zijn piramide een curatieve aanpak. Binnen het vierde en hoogste niveau ‘probleemaanpak’ verklaart hij hoe iemand probleemsituaties moet oplossen. Dit geldt ook voor pesterijen. De externe partners verklaren binnen deze deelvraag hun aanpakmethodes tegen pesterijen.

Deelvraag zes *‘Op welke manier wordt pesten beschreven binnen jeugdliteratuur?’* toont aan hoe auteurs het thema doorheen de jaren verwerken binnen jeugdliteratuur. Er bestaan meerdere verhalen over pesten, gaande van Bijbelverhalen en Middelnederlandse teksten tot recente jeugdverhalen.

Het praktisch luik omvat interactieve werkbundels en de analyse van een enquête binnen de eerste graad A-stroom, B-stroom en tweede graad tso. Hieruit blijkt dat tweeënvijftig leerlingen van de tweeëntachtig respondenten ooit in contact is gekomen met klassiek

pesten. Iemand uitsluiten op de speelplaats is hierin de meest voorkomende vorm. Tweeëntwintig leerlingen zijn ooit met cyberpesten in aanraking gekomen. Leerlingen pesten het meest via Instagram, Snapchat en TikTok.

De bundels bestaan uit twee luiken, namelijk de light versie en de uitgebreide versie voor leerlingen en leraren. De light versie focust op pesten en jeugdliteratuur. Binnen de uitgebreide versies komt er een extra aspect aan bod, namelijk leerinhouden binnen het onderwijsvak Nederlands met hierin verweven de vier vaardigheden.

De tussenkomst van COVID-19 vormt een hindernis in het compleet uittesten van het praktijkluik. De light versie wordt gedeeltelijk getest, de tweede enquête en de allesomvattende website worden niet opgesteld wegens gebrek aan informatie.

Zowel ons onderzoek als de gesprekken met de mentoren en leerlingbegeleiding bewijzen het: pesten is nog steeds een probleem in de scholen.

Om die reden hopen wij oprecht dat wij een instrument kunnen aanreiken dat leerlingen op een speelse manier bewust maakt van de gevolgen van pesten. Het stimuleren van meer leesplezier vormt een extra troef in ons opzet. Zelf zullen wij de werkbundels in de toekomst zeker gebruiken, maar wij hopen ook dat ze de lezer van deze bachelorproef kunnen inspireren.

Literatuurlijst

Digitale bronnen

Basisschool Driesprong. (z.d.). *Pestactieplan Samen sterker tegen pesten*. Geraadpleegd van <http://www.driessprong.be/files/PAP%20DRIESSPRONG.pdf>

Belga. (2004, 20 januari). "*Pesterijen dreven postbode David Van Gysel tot zelfmoord*". Geraadpleegd van <https://www.gva.be/cnt/oid280648/archief-pesteringen-dreven-postbode-david-van-gysel-tot-zelfmoord>

Cleeren, D. (2013). *(Cyber)pesten bij Vlaamse jongeren: kwantitatief onderzoek op basis van database Kinderen- en jongerentelefoon "Awel"*. Geraadpleegd van <https://www.vub.be/sites/vub/files/masterproefwwdimitricleeren.pdf>

Cyberpesten. (z.d.). *Cyberstalken | Cyberpesten*. Geraadpleegd op 6 december 2019, van <https://www.cyberpesten.be/cyberstalken>

Deboutte, G. (z.d.). *PARTNERSHIPS ROND PESTEN OP SCHOOL Welke aanpak is wenselijk en haalbaar?* Geraadpleegd van <http://www.politiestudies.be/userfiles/Deboutte%20Gie%20-%20Pesten.pdf>

Gedragsproblemen en -stoornissen bij kinderen. (2019, 22 mei). *Pesten*. Geraadpleegd op 7 januari 2020, van <https://gedragsproblemen-kinderen.info/pesten/>

Icoba . (2013). *Preventiepiramide*. Geraadpleegd van <http://tijdvooragressiebeleid.be/test/wp-content/uploads/2013/06/Preventiepiramide-ICOBA.pdf>

Ik beslis. (z.d.). *Is sexting strafbaar? | Ik beslis*. Geraadpleegd op 15 december 2019, van <https://www.ikbeslis.be/ouders-leerkrachten/sexting/sexting-strafbaar>

Jeugd Onderzoeks Platform. (z.d.). *Facts & Figures: Slachtofferschap van (cyber)pesten*. Geraadpleegd van https://www.jeugdonderzoeksplatform.be/files/Facts_and_Figures_Pesten.pdf

Katholiek onderwijs Vlaanderen. (2014, 18 maart). *Pesten, cyberpesten en steaming van leerlingen door leerlingen: preventie en aanpak*. Geraadpleegd op 25 november 2019, van https://pincette.katholiekonderwijs.vlaanderen/meta/properties/dc-identificer/MLER_054

Ketnet. (z.d.). *STIP IT*. Geraadpleegd op 9 januari 2020, van <https://www.ketnet.be/doen/move-tegen-pesten>

Kies kleur tegen pesten. (z.d.). *De Week | Kies Kleur tegen Pesten*. Geraadpleegd op 9 januari 2020, van <https://kieskleurtegenpesten.be/de-week/>

Kies kleur tegen pesten. (z.d.). *Een jaar lang | Kies Kleur tegen Pesten*. Geraadpleegd op 9 januari 2020, van <https://kieskleurtegenpesten.be/een-jaar-lang/>

KiVa. (z.d.). *Vormen van pesten - KiVa*. Geraadpleegd op 27 november 2019, van <https://www.kivaschool.be/over-pesten/vormen-van-pesten/>

Mediawijs. (2017, 23 februari). *Hoe groot is het cyberpestprobleem?* Geraadpleegd op 5 december 2019, van <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-cyberpesten/hoe-groot-cyberpestprobleem>

Mediawijs. (2017, 23 februari). *Welke vormen kan cyberpesten aannemen?* Geraadpleegd op 27 november 2019, van <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-cyberpesten/welke-vormen-kan-cyberpesten-aannemen>

Olweus Bullying Prevention Program. (z.d.). *Olweus Bullying Prevention Program, Clemson University*. Geraadpleegd op 2 januari 2020, van <https://olweus.sites.clemson.edu/>

Pabian, S. (2017, 23 februari). *Hoe groot is het cyberpestprobleem?* Geraadpleegd op 15 december 2019, van <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-cyberpesten/hoe-groot-cyberpestprobleem>

Pimento. (2018, 17 oktober). *Nieuwe cijfers UGent: 48% van Vlaamse jeugd slachtoffer van pesten*. Geraadpleegd op 15 december 2019, van <https://www.pimento.be/nieuwe-cijfers-ugent-48-van-vlaamse-jeugd-slachtoffer-van-pesten/>

Pimento. (2019). *Pesten- Onderzoek naar succesvolle acties tegen pesten*. Geraadpleegd van <https://www.pimento.be/wp-content/uploads/2019/11/2019-Pimento-onderzoeksrapport-Pesten.pdf?fbclid=IwAR1iie4DfXoKXxDQBCPxHH64BFuJzj5M8VGEgXPotbXnqXhevimg6e50ky9w>

Politie. (z.d.). *Wat is een banglijst?* Geraadpleegd op 21 november 2019, van <https://www.vraaghetdepolitie.nl/privacy/gegevensmisbruik/wat-is-een-banglijst.html>

Q-Music. (z.d.). *Rode Neuzen Dag*. Geraadpleegd op 9 januari 2020, van <https://www.rodeneuzendag.be/>

Samen in ontwikkeling. (z.d.). *De oorsprong van pesten*. Geraadpleegd op 7 januari 2020, van <https://www.sameninontwikkeling.nl/samen-onderzoeken/pesten/bijbels-kader/de-oorsprong-van-pesten>

Schriel, P. (2017, 23 juli). *Het Johari venster*. Geraadpleegd van <https://patrickschriel.nl/2015/02/13/het-johari-venster/>

Stichting Stop Pesten Nu. (2018, 26 februari). *Online en Offline pesten: Zoek de verschillen*. Geraadpleegd op 18 november 2019, van <https://www.stoppestennu.nl/online-en-offline-pesten-zoek-de-verschillen>

Stichting Stop Pesten Nu p/a JPR Advocaten. (2016, 23 oktober). *Wat is Digitaal Pesten*. Geraadpleegd op 27 november 2019, van <https://www.stoppestennu.nl/wat-digitaal-pesten>

Stichting Aandacht voor Pesten. (z.d.). *Stichting Aandacht voor, informatie, De gevolgen van pesten*. Geraadpleegd op 7 januari 2020, van https://www.aandachtvoorpesten.nl/informatie/gevolgen_van_pesten/index.html

Stop pesten nu. (2017, 27 februari). *Gevolgen van pesten of gepest worden*. Geraadpleegd op 6 januari 2020, van <https://www.stoppestennu.nl/gevolgen-van-pesten-gepest-worden>

Tumult vzw. (z.d.). *Praat over Pesten*. Geraadpleegd op 18 november 2019, van <http://www.praatoverpesten.be/>

UGent . (2018). *Onderzoek pesten & cyberpesten UGent: Een onderzoek in opdracht van KKTP*. Geraadpleegd van <https://assets.vlor.be/www.vlor.be/attachment/AR-OVP%20WELBEVINDEN-DOC-1819-007.pdf?fbclid=IwAR3VGt78ZZv84MSolvFaIMs5hiML-akQxiZqperdAl1J7gstxB5U6My7B8shttps://www.sensoa.be/sexting-bij-jongeren-feiten-en-cijfers>

Van Haeken, S., Verdonck, E., & Groenen, A. (2018). *Roadmap Cyberpesten*. Geraadpleegd van <https://www.kennisplein.be/sites/integriteit/Documents/Cyberpesten%20gids%20deel%20I.pdf>

Vlaamse overheid en imec vzw. (2017, 23 februari). *Cyberpesten versus klassiek pesten: de rol van technologie*. Geraadpleegd op 18 november 2019, van <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-cyberpesten/cyberpesten-versus-klassiek-pesten-rol-technologie>

Vlaamse overheid en imec vzw. (2017, 23 februari). *De verwevenheid van cyberpesten en klassiek pesten*. Geraadpleegd op 18 november 2019, van <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-cyberpesten/verwevenheid-cyberpesten-en-klassiek-pesten>

volwassenenleren.nl. (z.d.). *Johari window*. Geraadpleegd van <https://volwassenenleren.nl/het-johari-window/>

Vormen van cyberpesten | Cyberpesten. (z.d.). Geraadpleegd op 27 november 2019, van <https://www.cyberpesten.be/vormen-van-cyberpesten>

vzwzijn. (z.d.). *vzwzijn.be » (Cyber)Stalking*. Geraadpleegd op 15 december 2019, van <http://www.vzwzijn.be/wat-is-geweld/themas/cyberstalking>

WAT WAT. (z.d.). *Welke soorten pesten zijn er?* Geraadpleegd op 27 november 2019, van <https://www.watwat.be/pesten/welke-soorten-pesten-zijn-er>

Niet-digitale bronnen

Cazemier, C. (2016). *Like me!* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Wpg Kindermedia.

Palacio, R. J. (2013). *Wonder* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Em. Querido's Uitgeverij BV .

Pelckmans. (2019). *Frappant 1 Nederlands Leerwerkboek*. Kalmthout, België: Pelckmans uitgevers nv.

Pelckmans. (2020). *Campus Nederlands 2 leerwerkboek plus*. Kalmthout, België: Pelckmans uitgevers nv.

Prinsen, H. (2012). *Zeg nee tegen pesten!* (1ste editie). Houten, Nederland: Terra - Lannoo, Uitgeverij.

Slee, C. (2015). *Spijt!* (1st ed.). Amsterdam, Netherlands: Overamstel Uitgevers.

Van Coillie, J. (2007). *Leesbeesten en boekenfeesten Hoe werken (met) kinder- en jeugdboeken*. Leuven: Davidsfonds Uitgeverij NV.

van Lieshout, T. (2012). *Wij zijn bijzonder: misschien zijn wij een wonder* (01 ed.). Amsterdam, Netherlands: Leopold.

van Stigt, M. (2014). *Alles over pesten*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.

Bijlage

Bijlage 1: interview GO! Atheneum Heist

1: Wat houdt jullie pestbeleid in? Kunt u voorbeelden geven?

Ons pestbeleid, we hebben geen echt beleid uitgeschreven rond pesten. We volgen een aantal procedures en dat moet je een beetje zien als de rode draad. We hebben niets concreet uitgewerkt, maar we hebben daarover nagedacht met bijvoorbeeld het vier lademodel: 'Hoe gaan we dat doen en wat gaan we waaraan koppelen?'. We zijn heel snel op het probleem gekomen dat je voor een aantal zaken echt wel kan zeggen bij bijvoorbeeld het vergeten van een boek, oké; 3 keer vergeten is een uurtje nablijven. Het is ook heel duidelijk als je in de rode zone zit (bv. als een leerling iemand op zijn gezicht geslagen heeft of als deze iets stuk maakt) dat daar direct een sanctie aan vast hangt, maar daartussen zit heel veel dat heel moeilijk vast te leggen is en elke situatie is vaak ook anders. Als er bijvoorbeeld zoals vorige week een gevecht voorgevallen is tussen twee meisjes waar de hand toch wel zichtbaar in de wang stond van de andere, en twee weken daarvoor was er ook een gevecht tussen twee andere meisjes. Dit waren twee gevechten, maar we hebben die eigenlijk anders benaderd en anders aangepakt omdat de beginsituatie (gaandeweg komt het hele verhaal door te luisteren naar boven) gewoon compleet anders in elkaar zat. Dan koppelen we daar ook een andere actie aan en dat maakt eigenlijk dat wij niet echt een uitgeschreven pestbeleid hebben, noem het (g)een pestbeleid met de g tussen haakjes. We hebben zeker wel een beleid, maar het zijn vooral procedures die we volgen daarin afhankelijk van elke situatie. We kiezen daar heel bewust voor. Als we het heel erg strak in een document zouden gieten, dan moeten we ons daaraan vasthouden en dat geeft ons geen ruimte om eigenlijk leerlinggericht te werken. Wat is het doel bij zoiets, bij pesten? Dat is laten inzien bij de dader van 'Hey, dit is niet oké.' en we werken eigenlijk vooral met herstelgesprekken daarin. Je weet nooit op voorhand welke kant zo'n herstelgesprek uitgaat. Ik geef als socio-emotionele leerlingbegeleider, en de coach doet dit ook, het advies aan de directie: 'Kijk, zo zit het verhaal in elkaar.' Vervolgens bespreken we samen wat nodig is of niet nodig is. Meestal blijft dat in de eerste fase van de procedure hangen. Dan gaan er afspraken naar iedereen en meestal blijft het daarbij.

Er zijn ook mensen en collega's en soms ook ouders die het graag heel strak hebben, waar duidelijkheid heel erg belangrijk is. Ik denk dat het ook heel belangrijk is als je als ouder voor een school kiest dat je ook een beetje weet of het een school is met heel strakke regels en orde. Dat kan heel nuttig zijn voor het kind dat je hebt. Of heb je liever dat je op een plek zit waar er individueler gewerkt wordt. Er zijn voorstanders van 'het moet in het vier lademodel' want dan is het duidelijk. Mensen hebben vaak ook graag duidelijkheid, maar dat geeft weinig ruimte waar we ook al vaak op vastgelopen zijn. Het is niet altijd makkelijk, maar eigenlijk zou je zorgzaam moeten zijn en met herstel kunnen werken en mensen kansen geven om bij te leren in het leerproces rond hun gedrag dat toch een beetje ingepakt is in een soort van kader. Daar proberen we naar te streven en juist daarom noem ik het liever (g)een pestbeleid/ procedure rond pestgedrag.

We proberen het op die manier te verwezenlijken. Het zit in ons hoofd en we hebben daar rode draadlijnen van. We zijn er ook van alles rond aan het uitschrijven om met de andere campus in dezelfde richting te kijken, maar je gaat hier nooit echt een hele bundel vinden 'Het pestbeleid van het Atheneum Heist', want ik vrees dat dat toch maar onder het stof terecht gaat komen of in de brandkast. Voor ons is het geen werkbaar instrument.

2: Nemen jullie deel aan de week tegen pesten? Zo ja, wat gebeurt er dan?

Het pesten is vaak geïntegreerd, vooral in de eerste graad omdat daar doorheen de vakken rond gewerkt wordt. Dat hoort nu ook voor een deel bij de transversale doelen, die nieuw zijn. Dit komt terug in projectwerking.

De week tegen pesten is niet expliciet bij ons op school, dit was vroeger wel het geval. Dit omdat we ervoor kiezen en eigenlijk omdat het ook moet om er regelmatig aan te werken. De week tegen pesten staat niet bij ons op het programma, we hebben wel de Rode Neuzenweek enzoverder, dit is ook de bedoeling om te integreren. We maken ergens een keuze tussen wat we oppikken en wat niet, maar het leren weerbaar maken van leerlingen in conflictsituaties is de rode draad waar wij ons (g)een pestbeleid rond stoelen.

3: Hoe vaak gebeuren pesterijen in jullie school?

We merken zeker veel pestgedrag bij ons op school en ik denk dat dit ook niet anders kan. Het is ook een beetje hoe je kijkt 'wat is plagen/ wat is pesten?'. Daarstraks zat hier nog een jongentje die vroeg: 'Mevrouw, ik begrijp eigenlijk niet goed wat is pesten nu?' Het is ook niet makkelijk om op te antwoorden omdat wat voor de ene leerling aanvoelt als plagen, die wel wat kan hebben en die er misschien wat weerbaarder in staat, is voor iemand anders al lang een pesterij. Het wordt ook heel snel in de mond genomen. Ouders durven wel al eens bellen met de boodschap: 'Mijn kind wordt al heel het schooljaar gepest' en als je dan aan het kind vraagt wat er gebeurd is, antwoordt deze 'Ja, hij heeft me ooit eens kaboutermuts genoemd.' Ik vind het dan belangrijk om in het spoor van die kinderen te blijven, want voor hen voelt het niet fijn. Het is een beetje een zoektocht hierin.

4: Hoe weten de leerlingen dat pesten niet getolereerd wordt?

Eerst en vooral is dit opgenomen binnen ons schoolreglement dat iedere leerling hoort te ondertekenen. Daarnaast wordt er projectmatig rond pesten gewerkt om de leerlingen te sensibiliseren.

5: Welke signalen herkent u bij leerlingen, waardoor u weet dat ze betrokken zijn bij pesterijen?

Het kan via veel wegen gaan. Het meest voorkomende is leerlingen die zelf tot hier komen. Je weet nooit op voorhand wat er gaat gebeuren op een dag. Leerlingen komen het melden. De coach is het eerste aanspreekpunt, dan komen ze bij mij (de socio-emotionele leerlingbegeleider) of bij meneer Wagemans (leerzorgbegeleider) terecht. Sommigen spreken hun klastitularis aan of de vakleraar die iets opmerkt. Collega's kunnen ook dingen opmerken, maken er een SODA-melding van en sturen ons een mailtje om dat verder op te pikken. Eigenlijk is het idee voornamelijk, binnen brede basiszorg, dat vooral de vakleraar en de klastitularis de eerste pesterijtjes oppakken. Het komt van verschillende wegen, ook van ouders. Er komen ook mailtjes binnen. Kinderen sturen ook Smartschool berichtjes met de vraag of ze eventueel mogen langskomen. Het is een laagdrempelige houding hier en kinderen lopen eigenlijk heel vaak binnen, zoals ik daarstraks al zei soms voor het minste, maar voor hen is dat belangrijk.

Soms moeten ze wel even wachten op het 'stoeltje' omdat het aanschuiven is, maar we proberen er altijd iets mee te doen of toch al even zodat we het de week erna opnieuw kunnen oppikken.

6: Welke sancties volgen er voor leerlingen die anderen pesten?

Het sanctioneren gebeurt in stappen. Er wordt een gesprek gehouden waarbij afspraken gemaakt worden. Deze afspraken worden via mail doorgestuurd naar de betrokkenen. De volgende stap is het betrekken van de ouders. Indien de afspraken toch niet nageleefd worden, wordt dezelfde mail ook naar de ouders gestuurd met daarin de boodschap dat de afspraken verbroken werden. De volgende stap is dus dat de volwassenen rond de kinderen allemaal op de hoogte zijn. Soms doe ik dat ook rechtstreeks. Als ik het als onveilig aanvoel, als ik de persoon niet zou kunnen vertrouwen, doe ik dat onmiddellijk. Het is een beetje buikgevoel, een beetje inschatten hoe kinderen zijn. Bij sommigen weet je dat je daarmee rekening moet houden. Stel dat ook dat niet werkt, gaan we weer een stapje verder. Dan nodig ik de ouders op school uit voor een rond-de-tafelgesprek. Dit heeft vaak een grote impact op de leerling, want dan wordt deze met zijn daden geconfronteerd met ouders erbij. Het verhaal dat hij dan thuis nog heeft proberen te verkopen, werkt niet meer. Stel dat ook dit niet werkt, indien ouders niet betrokken zijn of waar het geen invloed heeft, dat kan ook in problematische opvoedingssituaties, dan ga ik het overleggen met de directie. In het geval dat het echt fysiek pesterijen zijn, zitten we daar veel sneller. Als bijvoorbeeld een kind al een paar keer tegen de muur geduwd is of in het toilet geduwd is, dan gaan we sneller over naar een sanctie en meestal is dat een ordemaatregel. Dit kan gaan over een dag schorsing thuis, een dag schorsing op school, dat kan meteen twee dagen schorsing zijn, dat kan nablijven zijn of dat kan een alternatieve sanctie zijn. We zoeken een sanctie om het zo gepast mogelijk te maken. We proberen het altijd zo nuttig mogelijk in te vullen.

7: Hoe begeleidt u leerlingen die het slachtoffer zijn of waren van pesterijen?

Het is heel belangrijk dat het slachtoffer erkenning krijgt, dat er een herstelgesprek plaatsvindt. Een herstelgesprek is altijd gaan kijken naar wat er gebeurd is, ieder zijn verhaal laten doen, maar ook nog wat gaan graven naar de reden daartoe. Het slachtoffer kan ook horen dat de dader er spijt van heeft en dat is heel erg belangrijk voor het slachtoffer. Die hebben dat nodig om verder te kunnen, om te kunnen afsluiten. Er zijn ook sommigen die echt willen dat er een sanctie komt en die daar heel hard aan vasthouden, maar meestal merk ik dat dit vooral van de ouders komt die de daad bestraft willen zien. Dat de slachtoffers zelf vooral willen dat de andere begrijpt dat zij gekwetst zijn, het inzien, dat er een sorry van komt en dat het gepest effectief ook stopt. Het is ook niet altijd makkelijk omdat sommige kinderen, die zich heel snel slachtoffer voelen of van zichzelf een slachtoffer maken. Dit is ook een leerproces. Het is eigenlijk afhankelijk van de situatie. Eens zo'n herstelgesprek heeft plaatsgevonden, komt dat op mail en dan is er nog de nazorg. Als ik zoiets gedaan heb, plan ik een paar weken later in mijn agenda tussen haakjes 'check-up tussen die twee leerlingen doen' om eens te polsen hoe het dan loopt. Dan voelen ze zich ook erkent en een slachtoffer moet zich veilig voelen om terug te komen met de zaken die afgesproken zijn. Herstelgesprekken is iets wat hier heel veel gebeurd, aan de lopende band. Kinderen hebben het nodig dat de stappen duidelijk zijn, iedereen, ik denk volwassenen ook. Er is iets gebeurd er we kunnen erover praten, maar soms moet ik dat ook uitstellen. Als de situatie niet oké is of het is nog te heftig, verplaats ik het naar een week later. Je kan geen herstelgesprek aangaan als het nog knal op knal is, dat gaat gewoonweg niet. Iedereen beluisteren, iedereen zijn zegje laten doen is hierin een belangrijke factor. Tot herstel komen, wat heb jij nodig en wat heeft de andere nodig, kunnen ze verder, wil er nog iemand iets zeggen ... daarna af en toe opnieuw bevragen. Een slachtoffer moet het kunnen horen, maar de dader moet het ook kunnen goedmaken, moet ook weten dat het aanvaard wordt wat er gezegd wordt.

8: Welke soorten pesten komen voornamelijk voor binnen jullie school? Zowel offline als online?

Als school moet je een beetje kijken welke houding je aanneemt. Er zijn scholen die zeggen dat ze met sociale media niets doen. Wij doen dat hier wel. Ik weet niet hoelang we het nog gaan mogen doen, maar het is een deel van de leefwereld en het komt mee binnen op school. Natuurlijk als het dingen zijn die er echt zwaar over gaan en echt buiten school gebeuren, verwijzen wij ook altijd door naar de politie. Indien het op school enkel en alleen rond sociale media gaat, proberen we er op school iets aan te doen. Dan nodig ik de ouders uit van de leerling die iets gestuurd heeft en toon ik hen wat hun zoon of dochter verzonden heeft, want eigenlijk kan ik daar verder niets mee doen, maar dan weet ik wel dat de ouders op de hoogte zijn en dan laat ik het los. Indien het ook gerelateerd is op school en als er ook in de klas mee gelachen wordt, dan kunnen we herstelgesprekken voeren, want het gebeurt hier. Sociale media is inderdaad een groot ding. Het kan nog erger worden dat er naaktfoto's verspreid worden, maar dan is het onmiddellijk iedereen samenroepen, alles blokkeren, politie en Childfocus erbij betrekken. Je hebt gradaties binnen sociale mediaverhalen. Daarnaast gebeurt het klassieke pesten nog altijd, vb. afpersen. Vooral roddelen, groepjesvorming en uitsluiten.

Het is een wisselwerking tussen het klassieke pesten en pesten over sociale media. Het loopt vaak gewoon samen. Vaak iets dat onnozel begint, wordt 's avonds thuis nog eens 3 uur lang besproken in bijvoorbeeld een chatgesprek.

Het is eigenlijk alles nog altijd. Soms zie je door de jaren heen bepaalde vlagen die weer in zijn, maar meestal gaat het over onderling haantjes of queen-B gedrag.

Hier op school, in het Heistse, gaat het over verbale en fysieke (duwen en trekken) zaken en dingen op sociale media zitten er ook al eens bij.

9: Welke soorten zijn eenvoudig te herkennen en welke niet?

Alles hangt een beetje af van de observatie in een klas. Wat natuurlijk heel erg opvalt is als er met materiaal of een boekentas wordt gepest. Als je groepjes ziet staan rond iemand, dat valt ook heel erg op. Pestgedrag op sociale media komen de leerlingen vaak melden. Er zijn ongetwijfeld ook heel veel dingen die niet boven de radar komen, maar ik merk wel dat er meer en meer een soort van sociale controle is. Er komen ook heel wat kinderen zeggen: 'Mevrouw, ik heb dit gemerkt.' Pesten is bespreekbaar geworden. Dit is een Ketnet-generatie, die zijn daar mondiger in, het mag bespreekbaar zijn en dat maakt ook dat andere kinderen dat sneller komen zeggen.

10: Wordt er door bepaalde geslachten minder of meer gepest? Reageren zij anders?

Dat is gewoon anders. De jongens duwen en trekken, meisjes roddelen vaker. Vaak is het ook heel erg gemengd. Ik kan niet zeggen dat er meer of minder gepest wordt, maar dat het vaak op een iets andere manier gebeurt, ook qua reactie.

11: Wordt er binnen elk vak evenveel gepest? Indien nee, in welke vakken het meest en in welke het minst?

Ik merk in praktijklessen zoals bouw bijvoorbeeld dat er dan snel eens per ongeluk op iemands teen wordt getrapt, terwijl als ze dan tuin-dier doen, dan vliegt er al eens een klont naar iemand anders of dan wordt er een stuk aarde in iemands broek gestopt. Anderzijds als je in de klas zit, in een klassieke les, dan is het een potlood dat in de rug gepriemd wordt of materiaal waarmee gespeeld wordt. Het hangt voornamelijk af van de klasdynamiek.

12: Wordt er in een bepaalde graad meer gepest dan in een andere? Welke factoren spelen een rol?

Er wordt niet meer of niet minder gepest, maar op een andere manier. Waar het in de hogere jaren meer rond studie, streverij en groepjesvorming gaat, gaat het in de eerste graad nog echt om een soort pesterijtjes, akkefietjes hier en daar en dat is de weg zoeken. Leeftijd speelt daarbij de grootste factor.

13: Wordt er binnen bepaalde richtingen meer gepest dan in een andere? Welke factoren spelen een rol?

Dat maakt niet zo heel veel verschil. Ik merkte wel toen ik in het deeltijds secundair onderwijs stond, dat het meer fysiek gebeurde. Het hangt voornamelijk af van de klasdynamiek en de kinderen zelf die in de klas zitten. Wie heeft er geleerd daarmee om te gaan, wie heeft er geleerd te kanaliseren en wie niet. Die zaken vormen vooral het grote verschil. Het maakt eigenlijk niet zoveel uit welke richting de leerling volgt. Je kan een 4^e jaar hebben waar je een heel jaar niks van hoort en het jaar daarop kan dat in elke richting ineens opgeblazen worden. Het gaat in vlagen, ieder om de beurt.

Bijlage 2: interview Provinciale School Diepenbeek

1: Wat houdt jullie pestbeleid in? Kunt u voorbeelden geven?

Ons pestbeleid bestaat uit meerdere delen. We richten ons op onze leerlingen maar ook op de leraren en alle andere leden van het schoolteam. Eerst bespreken we de zaken die specifiek gericht zijn op de leerlingen. Een eerste punt is de onthaalweek bij de start van het schooljaar. Wanneer we de klas- en groepsvorming opstellen, gebeurt dit met aandacht voor een warm school- en klasklimaat. Hierbij worden ook de klas- en gedragsregels opgesteld en is er aandacht voor pesten. Er zijn dan ook al enkele preventieve acties. De pestaanpak op school wordt meegedeeld. Pesten wordt niet toegelaten op school en de school treedt streng op naar pestkoppen. De ouders (van alle partijen) worden altijd op de hoogte gebracht van gemelde incidenten die moeten worden aangepakt. Er worden dan ook hulplijnen voor slachtoffers bekend gemaakt. Verder moeten pestkoppen altijd op gesprek komen bij de coach en de leerlingbegeleider. Dit doen we om twee doelen te bereiken. Doel één is de bewustwording en het inzicht, door te reflecteren over het foutief handelen en de impact van hun daden op het slachtoffer in te zien. Doel twee is de verandering van het gedrag. Er vindt een correctie plaats van foutief gedrag naar positieve sociale vaardigheden en een positieve omgang met elkaar. Een andere preventieve aanpak is het kringgesprek of cirkelgesprek. De coach houdt deze gesprekken aan de start van het schooljaar met zijn of haar klas. Men stelt allerlei vragen omtrent pesten en deze worden beantwoord. Bijvoorbeeld 'Wat is het verschil tussen plagen en pesten?'. De klas ontwerpt, dit is hun vrije keuze, naast het gesprek een eigen anti-pestaffiche. Deze wordt later opgehangen in het vaste lokaal. Ten slotte is er ook de mogelijkheid om doorheen het schooljaar een toneelstuk te bekijken met pesten als thema.

Een tweede punt is het leerlingcontact gedurende periode 1. Dit is nieuw sinds schooljaar 2019 – 2020. Er worden films getoond die pesten als thema bevatten. Er volgt ofwel voor ofwel na de film een klasgesprek. In het eerste jaar tonen we de film 'Wonder', in het tweede jaar tonen we 'Spijt'.

Een derde punt is de deelname aan de Vlaamse week tegen pesten. Op het einde van deze week starten we ons buddysysteem op. Dit houdt in dat onze iets oudere leerlingen zich kunnen ontfemen over de wat jongere leerlingen.

Vervolgens zijn we aangekomen bij de leraren en andere leden van het schoolteam. Een eerste punt is een professionalisering voor het personeel over de aanpak en omgang bij pestproblemen. Dit kan een onderdeel zijn van de pedagogische studiedag of bijvoorbeeld worden opgehaald tijdens een personeelsvergadering.

Ten tweede zijn er de enquêtes over het welbevinden van de leerlingen, maar ook over de schoolwerking en kwaliteitszorg.

Een derde en laatste punt gaat over de lesonderwerpen in bepaalde vakken. Pesten is een thema dat aan bod komt. Hier wordt ook de actualiteit aan gekoppeld, bijvoorbeeld discriminatie of wanneer een leerling zelfmoord gepleegd heeft.

2: Nemen jullie deel aan de week tegen pesten? Zo ja, wat gebeurt er dan?

Ja, wij nemen deel aan de week tegen pesten. Tijdens die week worden er elke middag, tijdens de middagspeeltijd, acties in kader van pestthematieken uitgevoerd. Bijvoorbeeld gezelschapsspelletjes spelen, complimentenkaartjes uitdelen, antipestkaartjes maken enzovoort.

De klassen nemen deel aan een soort competitie die gekoppeld is aan enkele opdrachten. Ze moeten bijvoorbeeld de beste anti-pestaffiche ontwerpen met de krachtigste boodschap. Ze doen ook mee aan acties die aandacht krijgen vanuit de media. Dit gaat bijvoorbeeld over de anti-pestmove van Ketnet.

Zoals reeds eerder aangegeven, worden er op het einde van de week buddies bekend gemaakt. Leerlingen uit het tweede jaar kunnen dus solliciteren om buddy te worden. Zij

voeren uiteindelijk bemiddelingsgesprekken uit bij pestproblemen en bij leerlingen die moeilijk met elkaar kunnen omgaan. Zij worden hiervoor opgeleid en vergaderen regelmatig met de interne leerlingbegeleiding.

3: Hoe vaak gebeuren pesterijen in jullie school?

Wekelijks zijn er meldingen, maar dit noemen we niet altijd pesterijen. Het gaat vaak over dingen die leerlingen aan elkaar verwijten of bijvoorbeeld het uitsluiten van iemand in het klasgesprek. Groepsvorming rond meningsverschillen en roddelincidenten, waardoor leerlingen zich slecht voelen, komen ook voor. Dit gebeurt zowel op school als via sociale media. We zien dit eerder als aanleidingen die leiden tot pesten.

Echte pesterijen komen zeker ook voor, maar hier is moeilijk een patroon in te vinden. Soms is er slechts één melding tijdens een week, soms drie tot vier. Er bestaan ook weken zonder enige melding.

4: Hoe weten de leerlingen dat pesten niet getolereerd wordt?

Dit sluit aan bij vraag 1. Tijdens de eerste schoolweek wordt pesten erg in thema gezet. Er zijn klasgesprekken, klasafspraken worden gemaakt, de straffen worden overlopen, er wordt naar films gekeken enzovoort.

5: Welke signalen herkent u bij leerlingen, waardoor u weet dat ze betrokken zijn bij pesterijen?

In het geval van het slachtoffer herkennen we meerdere signalen. Een leerling ziet er ongelukkig uit, gedraagt zich opvallend stil en is teruggetrokken. Hij of zij is op de speelplaats altijd alleen, heeft veel verdriet en wil er niet over spreken. De leerling wordt keer op keer als laatste gekozen bij het vormen van groepen voor een groepswerk of groepsopdracht, vooral binnen de LO-lessen. De leerling ziet er moedeloos uit en geeft de indruk dat hij of zij niet graag naar school komt. Het blijkt ook dat de leerling ontevreden is over zijn of haar uiterlijk. Er is vaak ruzie met anderen. Ten slotte, iemand gedraagt zich vreemd en opvallend anders dan de andere leerlingen.

In het geval van de pester zien we dat dit bijvoorbeeld leerlingen zijn die graag opscheppen en een entourage van meelopers verzamelen. Het zijn ook leerlingen die anderen de mond snoeren en zich bazig of overheersend gedragen. Ze stellen de wetten en bepalen hoe dat anderen zich moeten gedragen.

In het geval van de meelopers zien we dat een groep leerlingen reageert met een duidelijke afstand tegenover een bepaalde leerling. Ze vormen als het ware een front tegen iemand of viseren steeds dezelfde leerling in de klas. Ze geven ook duidelijk weer dat ze diezelfde leerling niet kunnen uitstaan. Ze lachen als groep samen iemand uit wanneer er iets gebeurt of gezegd wordt. De groep is samen sterk, het slachtoffer staat er steeds alleen voor.

6: Welke sancties volgen er voor leerlingen die anderen pesten?

We beschikken over meerdere sancties, die worden toegepast afhankelijk van wat er gebeurd is. De leerlingen moeten een tekst lezen, dit is eigenlijk een soort casus. De casus is gebaseerd op hun eigen situatie. Hierna ontvangen ze enkele vragen en moeten de antwoorden besproken worden met de interne leerlingbegeleiding, de directie, de cel leerlingbegeleiding of de coach. Het lezen alleen vinden we niet voldoende, er moet iets mee gebeuren. Naast het lezen van een toepasbare casus, kunnen de leerlingen ook een eigen casus neerschrijven. Zo zien we het verhaal van alle kanten. Uiteraard moet ook hier gereflecteerd worden. We stellen dan gepaste vragen.

Een andere mogelijkheid is het lezen van een boek rond een bepaald thema, in dit geval pesten. Later volgt er een bespreking. Ze moeten het boek inhoudelijk kunnen verklaren en hun eigen mening duidelijk weergeven. Hier stellen we ook gepaste vragen. Het buddysysteem behoort ook tot de sancties. De leerlingen moeten tijdens de speeltijden hun casus bespreken en er worden afspraken gemaakt om samen terug op weg te gaan. Tijdens het gesprek is er extra ondersteuning van een coach, leraar, opvoeder of een tweede buddy. Op deze manier staat de buddy er nooit alleen voor. Een laatste en iets wat hardere aanpak, is een telefonisch gesprek. De pester neemt, in het bijzijn van de interne leerlingbegeleiding, contact op met de ouders van zijn slachtoffer. De pester wordt grondig begeleid en voorbereid. Hij of zij moet aan de ouders meedelen hoe het opgelost wordt en hoe alles terug goed gemaakt zal worden. De leerlingbegeleiding bereidt de ouders voor op het gesprek en spreekt nadien opnieuw met de ouders. De gesprekken verlopen dus zeer beleefd en veilig. Alle partijen gaan ermee akkoord, dit gebeurt niet zonder toestemming.

7: Hoe begeleidt u leerlingen die het slachtoffer zijn of waren van pesterijen?

We bieden altijd een luisterend oor, het luisteren naar hun verhaal is het belangrijkste. We vragen steeds naar de gevoelens van de leerling. Daarna vragen we wat zij zelf zien als een mogelijke oplossing. Samenvattend gaan we dus in gesprek, we confronteren de leerlingen met elkaar en zoeken samen naar mogelijke oplossingen.

8: Welke soorten pesten komen voornamelijk voor binnen jullie school? Zowel offline als online?

Het klassiek pesten is meer zichtbaar voor ons. Dit gaat vooral over uitsluiten, uitlachen en roddelen. Geweld of vechtpartijen komen zelden voor. De laatste jaren zijn er meer online-incidenten zoals uitsluiten in een chat, schelden via chat en sexting.

9: Welke soorten zijn eenvoudig te herkennen en welke niet?

Online pesten valt minder op. Dit weten we alleen als het gemeld wordt door een medeleerling of ouder. Vooral bij meisjes van het tweede jaar beroeps is er de overgang van offline naar online pesten. Het start met een ruzie, kleppen en roddelen en later worden er ook online kliekjes gevormd. Deze meisjes hebben vaak een laag zelfbeeld, weinig sociale vaardigheden en weinig weerbaarheid.

10: Wordt er door bepaalde geslachten minder of meer gepest? Reageren zij anders?

Het valt op dat het afhankelijk is van welke geslachten met elkaar in aanraking komen. Indien meisjes andere meisjes pesten, merken we dat ze dit veel venijniger en kwetsender doen. Dit sluit aan bij het meidenvenijn. Wanneer jongens andere jongens pesten, ligt het niet zo nauw aan het hart. Ze gaan er vlugger overheen, ze zijn het sneller vergeten en het gebeurt minder. Ze porren en duwen elkaar meer dan dat er effectief gepest wordt. Dan hebben we de jongens die andere meisjes pesten. Dit gebeurt wel vaak. Het gaat voornamelijk over verbaal pesten en kwetsende uitspraken. Ze schelden met dikkop, trut, hoer of vuile slet. Het valt op dat vooral het beëindigen van een relatie een aanzet is tot pesterijen. Jongens roepen dan kwetsende woorden, verspreiden geruchten of verspreiden naaktfoto's in het ergste geval. Dit krijgt dan zijn eigen leventje op het internet. Ten slotte zijn er de meisjes die andere jongens pesten. Bij mijn weten komt dit zelden of helemaal niet voor.

11: Wordt er binnen elk vak evenveel gepest? Indien nee, in welke vakken het meest en in welke het minst?

Het verschilt van vak tot vak. Het komt eerder tot uiting in de lessen waar groepswerken en teamwork aan bod komt. Denk bijvoorbeeld aan lichamelijke opvoeding.

12: Wordt er in een bepaalde graad meer gepest dan in een andere? Welke factoren spelen een rol?

Ik merk weinig tot geen verschil op tussen het eerste jaar en het tweede jaar. Specifieker is er wel een verschil tussen de meisjes van het eerste jaar algemeen en het tweede jaar beroeps.

13: Wordt er binnen bepaalde richtingen meer gepest dan in een andere? Welke factoren spelen een rol?

Ja, binnen beroeps, vooral in het tweede jaar bij de meisjes. Dit komt doordat ze een laag zelfbeeld hebben, weinig sociale vaardigheid bevatten en over weinig weerbaarheid beschikken. Er heerst jaloezie, dit kan gaan over verliefdheid op dezelfde jongen, kledij en materiële aspecten. Ze hebben vaak een niet zo positief sociaal milieu of een negatieve thuissituatie. Bijvoorbeeld financiële problemen, kansarmoede, drugs- of agressieproblemen enzovoort.

Bijlage 3: enquête deel 1 (blanco)**vraag 1**

Naar welke school ga je? *

- Provinciale School Diepenbeek
- GO! Atheneum Heist

vraag 2

Wat is je leeftijd? *

Korte antwoordtekst
.....**vraag 3**

Wat is je geslacht? *

- jongen
- meisje

vraag 4

Welke studierichting volg je? *

- A-stroom
- B-stroom
- tso

vraag 5

Heb jij ooit gezien dat iemand gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- Ja, op de speelplaats: lichamelijk geweld (duwen, stampen, spullen vernielen...)
- Ja, op de speelplaats: verbaal geweld (dreigen, uitschelden...)
- Ja, op de speelplaats: iemand uitsluiten
- Ja, in de klas: lichamelijk geweld (duwen, stampen, spullen vernielen...)
- Ja, in de klas: verbaal geweld (dreigen, uitschelden...)
- Ja, in de klas: iemand uitsluiten
- Neen, ik heb het nog nooit gezien.

vraag 6

Help jij iemand die gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- Ja, ik vertel het aan een leerkracht.
- Ja, ik zeg tegen de pester(s) dat zo iets niet kan.
- Ja, ik probeer de gepeste medeleerling te troosten.
- Neen, want het zijn mijn zaken niet.
- Neen, want ik ben bang om zelf een slachtoffer te worden.
- Neen, want het slachtoffer verdient dit meestal.

vraag 7

Heb jij ooit iemand gepest? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- Ja, omdat die leerling er niet zo goed uit zag.
- Ja, omdat die leerling een andere huidskleur had.
- Ja, omdat ik zelf ook gepest werd en wraak wilde nemen.
- Ja, omdat ik jaloers was op die leerling.
- Ja, omdat die leerling vervelend was.
- Ja, omdat ik bang was om zelf gepest te worden.
- Neen, ik pest nooit omdat ik anderen niet wil kwetsen.
- Neen, omdat ik vind dat iedereen zichzelf moet kunnen zijn.
- Neen, omdat ik bang ben dat anderen mij gaan pesten.

vraag 8

Ben je of ben je ooit slachtoffer geweest van pesterijen? *

- Ja, in de lagere school.
- Ja, nu nog steeds.
- Neen.

vraag 9

Heb je ooit gezien dat iemand via sociale media gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- Ja, via Facebook.
- Ja, via Instagram.
- Ja, via TikTok.
- Ja, via Snapchat.
- Ja, via Whatsapp.
- Ja, via Twitter.
- Ja, via YouTube.
- Ja, via games.
- Neen, ik heb dit nog niet gezien.

vraag 10

Hoe wordt er gepest via sociale media? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- uitsluiten
- dreigen en/of afpersen
- uitschelden
- ongewenst beeldmateriaal verspreiden en/of maken
- gestolen identiteit (iemand post onder een andere naam)
- Ik heb dit nog nooit gezien.

vraag 11

Help je iemand die online gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- Ja, ik zeg tegen de pester(s) dat zo iets niet kan.
- Ja, ik probeer de gepeste medeleerling te troosten.
- Ja, in ernstige gevallen vraag ik aan een volwassene om de politie te verwittigen.
- Ja, ik zoek samen met het slachtoffer naar een oplossing.
- Neen, want dit zijn mijn zaken niet.
- Neen, want ik ben bang om zelf een slachtoffer te worden.
- Neen, want het slachtoffer verdient dit meestal.

vraag 12

Heb jij ooit iemand gepest via sociale media? (meerdere antwoorden mogelijk) *

- Ja, omdat die leerling er niet zo goed uit zag.
- Ja, omdat die leerling een andere huidskleur had.
- Ja, omdat ik zelf ook gepest werd en wraak wilde nemen.
- Ja, omdat ik jaloers was op die leerling.
- Ja, omdat die leerling vervelend was.
- Ja, omdat ik bang was om zelf gepest te worden.
- Ja, omdat iemand ongewenste foto's/video's van mij had en ik wraak wilde nemen.
- Neen, ik pest nooit omdat ik anderen niet wil kwetsen.
- Neen, ik pest nooit omdat ik vind dat iedereen zichzelf moet kunnen zijn.
- Neen, want ik ben bang om zelf slachtoffer te worden.
- Neen, ik pest liever in het echt want dit heeft meer effect.
- Neen, wanneer je online pest kunnen mensen dit veel sneller controleren.

vraag 13

Ben je of ben je ooit gepest via sociale media? *

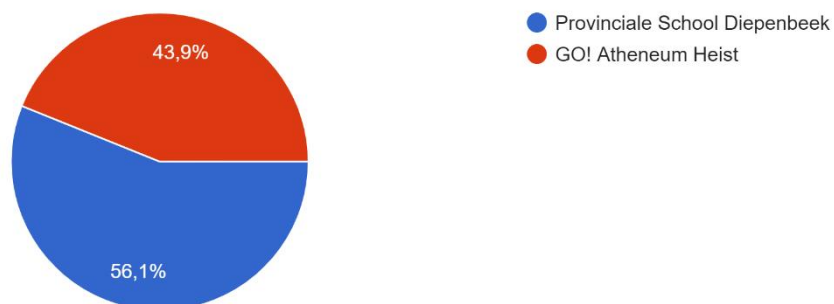
- Ja, in de lagere school.
- Ja, nu nog steeds.
- Neen.

Bijlage 4: enquête deel 1 (antwoorden)

vraag 1

Naar welke school ga je?

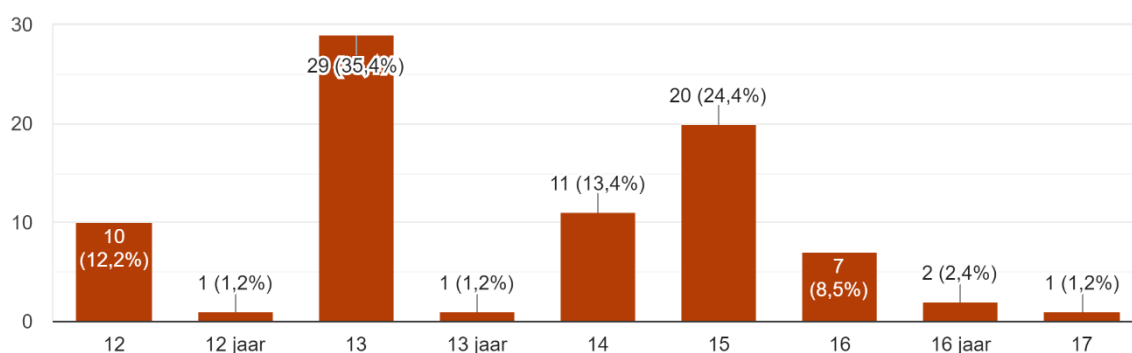
82 antwoorden

vraag 2

Wat is je leeftijd?

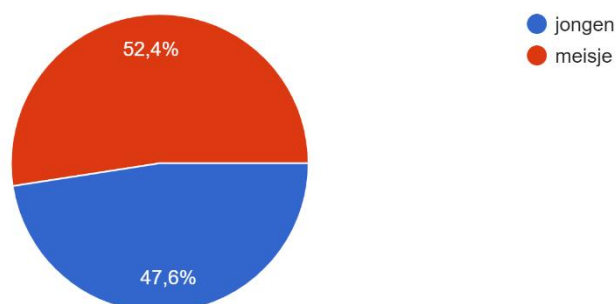
82 antwoorden

vraag 3

Wat is je geslacht?

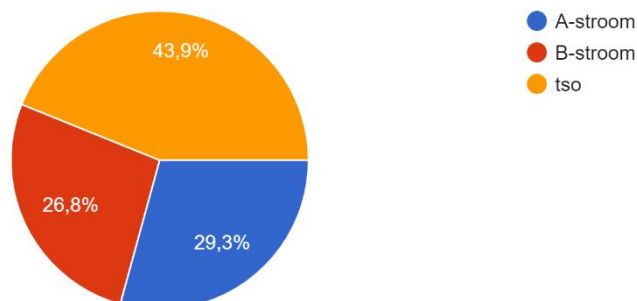
82 antwoorden

vraag 4

Welke studierichting volg je?

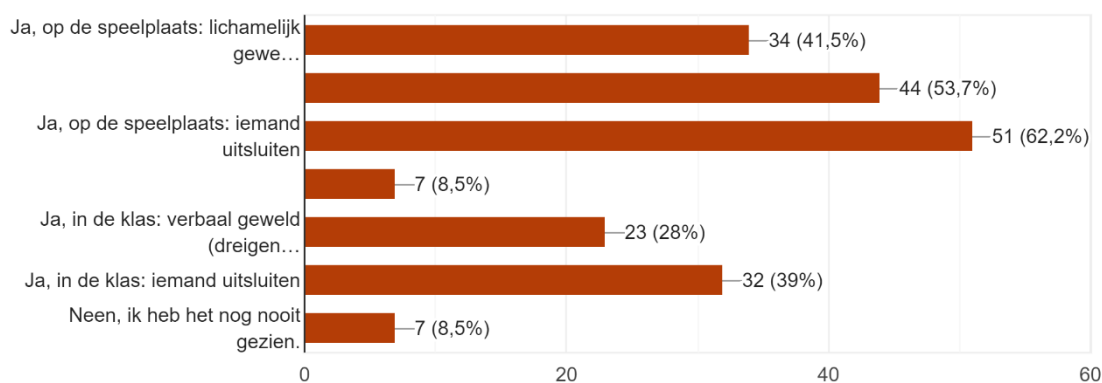
82 antwoorden

vraag 5

Heb jij ooit gezien dat iemand gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk)

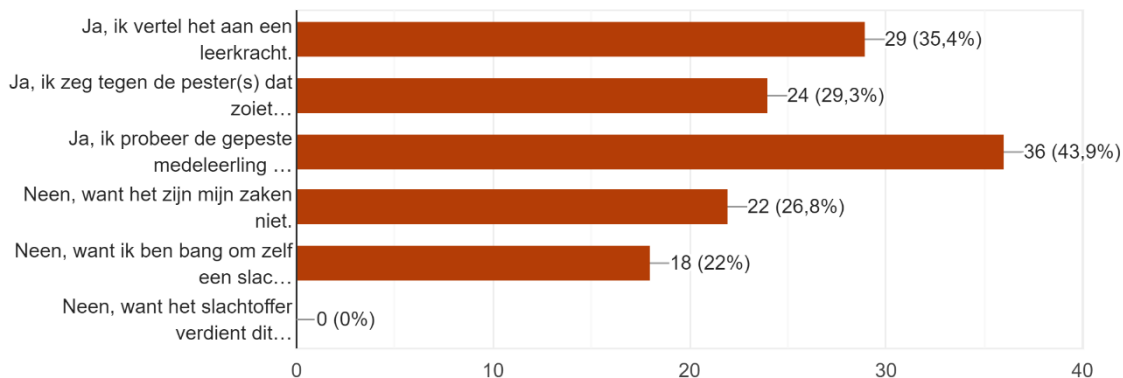
82 antwoorden

vraag 6

Help jij iemand die gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk)

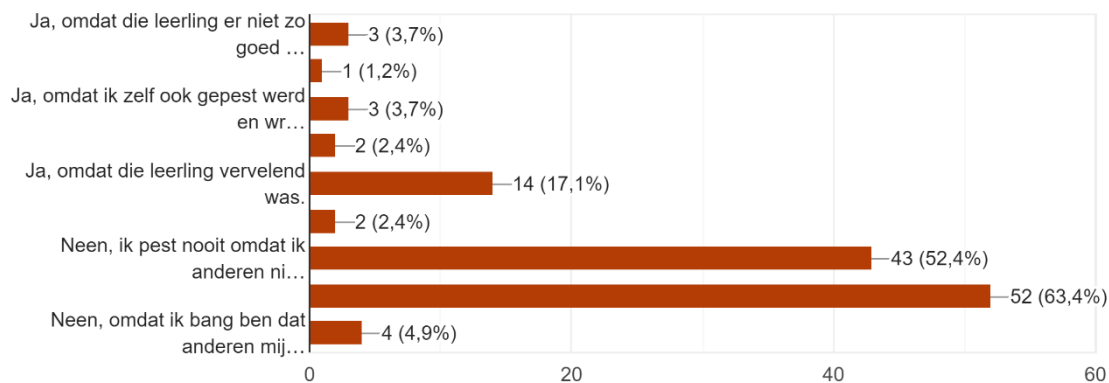
82 antwoorden

vraag 7

Heb jij ooit iemand gepest? (meerdere antwoorden mogelijk)

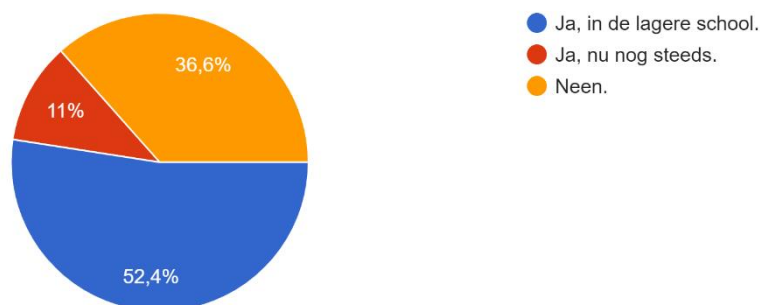
82 antwoorden

vraag 8

Ben je of ben je ooit slachtoffer geweest van pesteringen?

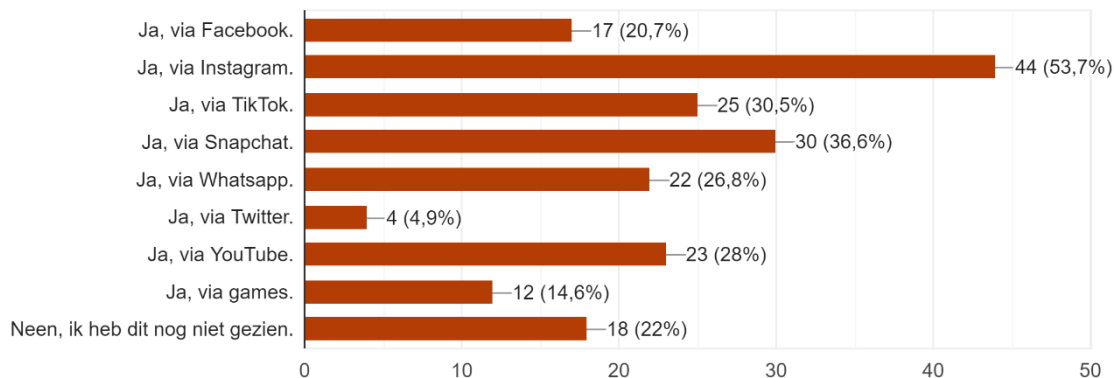
82 antwoorden

vraag 9

Heb je ooit gezien dat iemand via sociale media gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk)

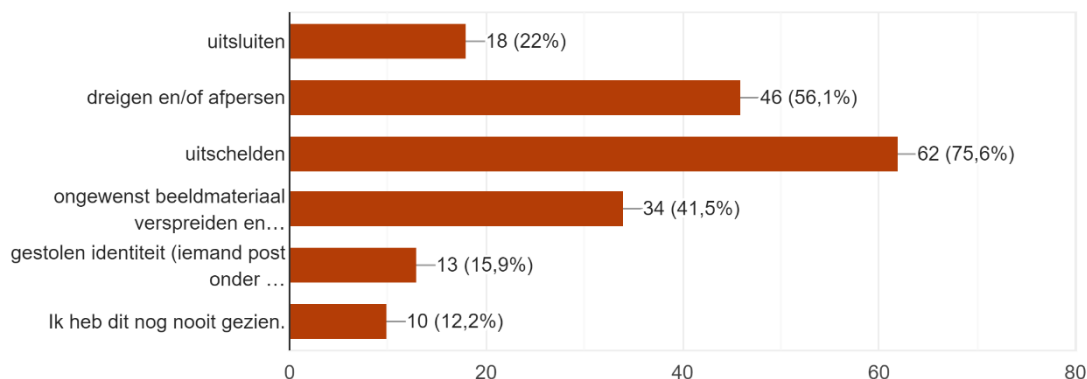
82 antwoorden

vraag 10

Hoe wordt er gepest via sociale media? (meerdere antwoorden mogelijk)

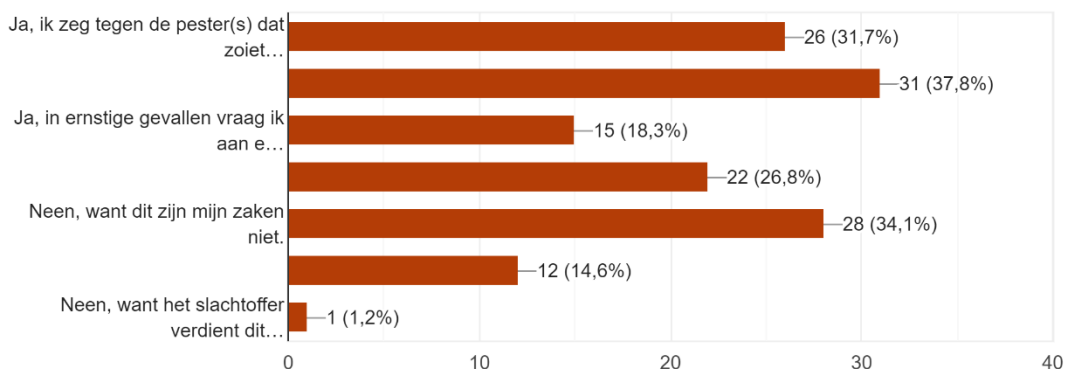
82 antwoorden

vraag 11

Help je iemand die online gepest wordt? (meerdere antwoorden mogelijk)

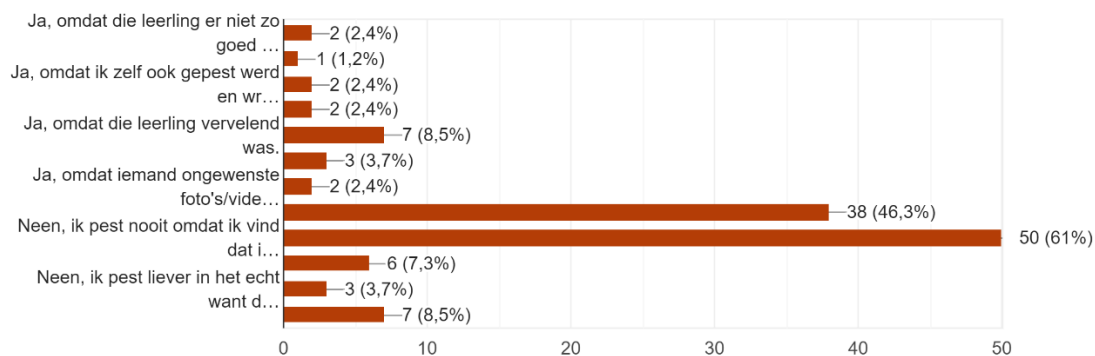
82 antwoorden

vraag 12

Heb jij ooit iemand gepest via sociale media? (meerdere antwoorden mogelijk)

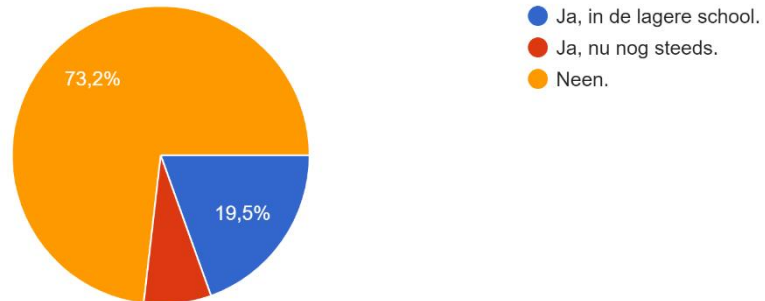
82 antwoorden

vraag 13

Ben je of ben je ooit gepest via sociale media?

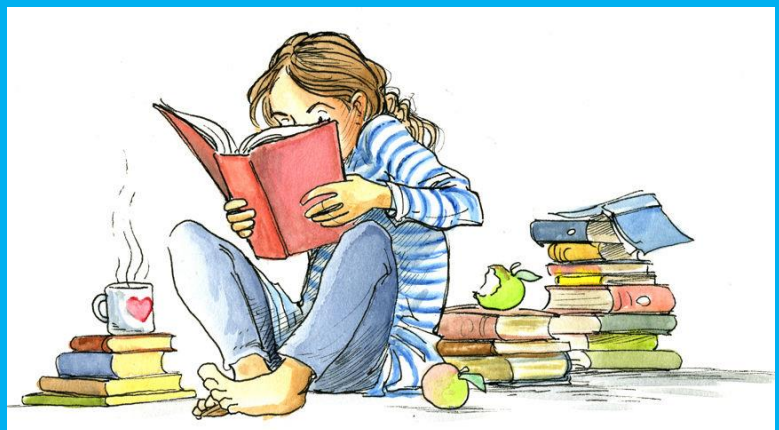
82 antwoorden

Bijlage 5: bundel light versie

Naam:
Klas:
Schooljaar: 2019-2020

Lees meer, pest minder!

Inhoudsopgave

Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder – Ted Van Lieshout

Wonder – R.J. Palacio

Like me! – Caja Cazemier

Spijt! – Carry Slee

Legende

Bronnen

Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder – Ted Van Lieshout

Opdracht 1: Meisjes zijn gevoeliger dan jongens. Of toch niet dan? Beantwoord volgende vragen.

1. *Wat is er typisch voor jongens en wat is er typisch voor meisjes? Denk aan hobby's, karaktereigenschappen enzovoort. Plaats in iedere kolom minstens drie voorbeelden.*

meisjes

jongens

2. *Gelden de antwoorden op vraag 1 voor ALLE jongens en meisjes die jullie kennen? Bespreek dit klassikaal.*
3. *Hoe reageer jij wanneer je ziet dat iemand 'anders' is dan gewoonlijk? Bespreek dit met je klas.*

Mogelijke vragen:

- Was je ooit gemeen tegen iemand?
- Heb je ooit iemand uitgelachen?
- Heb je ooit iemand buitengesloten?
- Heb je ooit geroddeld over iemand?
- Hoe reageer je wanneer iemand gepest wordt?
- Gebeurt het soms dat de hele klas op pesten reageert?

4. *Stel: je ziet een jongen die een jurk draagt. Wat zou jij hiervan vinden?*

5. *Diezelfde jongen trekt zijn jurk aan naar school. Hoe reageren zijn klasgenoten volgens jou wanneer ze zien dat hij een jurk draagt?*

Opdracht 2: Lees onderstaand gedicht uit *Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder* en beantwoord de vraag.

Joris Jan Bas

Joris Jan Bas uit Koog aan de Zaan
trok op een ochtend een jurkje aan.

Toen ging hij naar school met een strik in zijn haar
en alle kinderen pestten hem daar.

'Kan me niet schelen', riep Joris Jan hard,
'ik ben tenminste een beetje apart.

Niet zo gewoon als de rest van de klas.'
Nou zeg, die durfde, die Joris Jan Bas!

De volgende ochtend in Koog aan de Zaan
had iedere jongen een jurkje aan,

behalve een jongen met haar groen als gras.
Je mag drie keer raden wie of dat nou was.

*Meer gedichten over bijzondere mensen vind je in het boek
'Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder'.*

1. *Reageert de klas zoals je verwachtte? Wat vind je van de reacties?*

Opdracht 3: Schrijf in groep een elfje (gedicht). Je vormt groepen van twee tot drie leerlingen. Het gedicht moet gaan over iets of iemand die gepest wordt omdat hij/zij er anders uit ziet of zich anders gedraagt. Je mag een echte situatie gebruiken of iets verzinnen. Let op: het moet positief eindigen.

Een **elfje** is een gedicht dat bestaat uit elf woorden. Er zijn enkele regels aan verbonden, hier vind je de opbouw terug:

- De eerste regel bevat één woord.
- De tweede regel bevat twee woorden.
- De derde regel bevat drie woorden.
- De vierde regel bevat vier woorden.
- De vijfde regel bevat opnieuw één woord.

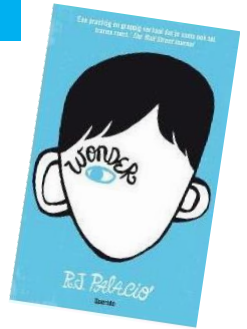

triest
eenzaam zwemmend
een lelijk eendje
uitgelachen door zijn broers
Zwaan!

Wonder – R.J. Palacio

Opdracht 4: Bekijk onderstaande foto. Dit is August, het hoofdpersonage uit het volgende verhaal.

1. *August draagt geen jurken, maar toch is hij ook een beetje anders. Waarom?*

2. *Stel dat August een nieuwe leerling in je klas is. De klasleraar vraagt aan jou om hem rond te leiden op school en om al zijn vragen te beantwoorden. Hoe zou jij reageren wanneer je hem de eerste keer zou zien?*

Opdracht 5: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Wonder* en beantwoord de vragen.

Fragment 1:

Rattenjong. Freak. Monster. Freddie Krueger. E.T. Griezel. Hagedissenkop. Mutant. Ik weet waar ze me voor uitschelden. Ik ben vaak genoeg op speelplaatsen geweest om te weten dat kinderen gemeen kunnen zijn. Ik weet het, ik weet het, ik weet het. Ik moet zeggen, die ochtend was het supergaaf om door de gangen naar mijn kluisje te lopen. Alles was anders. Ik was anders. Meestal liep ik met mijn hoofd omlaag, zodat ze me niet konden zien, maar vandaag liep ik met mijn hoofd omhoog om me heen te kijken. Ik wilde juist dat ze me zagen. Iemand met precies hetzelfde kostuum als ik, een lang wit spokengezicht waar knalrood nebloed langs droop, gaf me een high five toen we elkaar op de trap tegenkwamen. Ik had geen idee wie het was, en hij had geen idee wie ik was, en heel even was ik benieuwd of hij me ook een high five had gegeven als hij had geweten dat ik onder het masker zat. Ik begon al te denken dat dit één van de gaafste dagen in de geschiedenis van mijn leven zou worden, maar toen kwam ik de klas in.

1. *Kijk opnieuw naar de foto op de vorige pagina en leg uit waarom de leerlingen deze scheldwoorden gebruiken.*

2. *Waarom denk je dat August deze ochtend opeens wél fijn vindt? Wat is er anders?*

Fragment 2:

Het eerste kostuum dat ik zag was Darth Sidious. Er zat zo'n superrealistisch rubbermasker bij, en een grote zwarte capuchon en een lange zwarte cape. Ik wist natuurlijk meteen dat het Julian was. Hij had vast op het laatste moment een ander kostuum gekozen omdat hij dacht dat ik als Boba Fett zou komen. Hij stond te praten met twee mummies die Miles en Henry moesten zijn, en ze keken alle drie naar de deur alsof ze op iemand wachtten. Ik wist dat het geen Ghostface was waar ze naar uitkeken, maar een Boba Fett.

Ik was van plan om op mijn gewone plek te gaan zitten, maar om de één of andere reden, ik weet niet waarom, liep ik opeens naar een tafeltje bij die drie in de buurt, en toen kon ik ze horen praten. Eén van de mummies zei: 'Het lijkt echt op hem.' 'Vooral dit gedeelte...' antwoordde de stem van Julian. Hij wees naar de wangen en de ogen van zijn Darth Sidious-masker. 'Nee,' zei de mummie, 'waar hij echt op lijkt is zo'n verschrompeld voorhoofd. Heb je dat wel eens gezien? Daar lijkt hij echt precies op.'

'Ik vind dat hij op een ork lijkt.' 'Echt hè!' 'Als ik er zo uitzag,' zei de Julianstem, een beetje lacherig, 'dan zou ik elke dag een capuchon over mijn kop trekken, ik zweer het je.' 'Ik heb er veel over nagedacht,' zei de tweede mummie best ernstig, 'en ik denk... Als ik er zo uitzag als hij, dan zou ik mezelf van kant maken.'

Als je meer wil weten over dit fragment, lees dan verder vanaf pagina 88.

3. *Wordt het hoofdpersonage niet meer gepest, nu anderen hem niet meer kunnen herkennen?*

4. *Indien August toch nog gepest wordt, hoe gebeurt dit dan?*

5. In de fragmenten wordt er verwezen naar allerlei bekende figuren, zoals Darth Sidious, Boba Fett en een ork. Plaats de benaming van de figuren naast de juiste afbeelding.

6. *Van waar ken je deze figuren? Heb je ze ooit gezien in een film?*

7. *Waarom denk je dat de pestkop zich vermomt als Darth Sidious?*

8. *Is het volgens jou erger om achteraf te weten te komen dat je gepest wordt of om rechtstreeks gepest te worden?*

9. *“... en ik denk... Als ik er zo uitzag als hij, dan zou ik mezelf van kant maken.” Dit is de laatste zin uit het fragment. Hoe reageert August hier volgens jou op?*

10. *Hoe zou jij reageren als iemand dit ooit over jou zei? Hoe zou jij je voelen?*

Like me! – Caja Cazemier

Opdracht 6: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Like me!* en beantwoord de vragen.

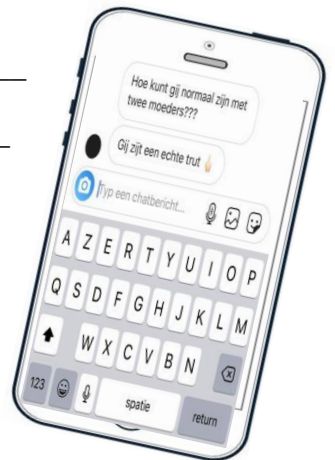
'Dat gaat jullie niks aan.' Zilver keek om zich heen. Haar fiets pakken was onmogelijk, die meiden zaten er zo'n beetje half bovenop, maar misschien kon ze haar fiets laten staan en weglopen ...

Alsof de meiden dat aanvoelden, kwamen ze nog dichterbij staan. "Eerst vertellen, dan mag je naar je mammies.' De meiden lachten haar uit. Zilver las in hun ogen alles wat ze ooit op de app en op Instagram over haar hadden gezegd: je stinkt, je bent een nul, je kan niet tekenen, je bent een trut. Hoe kun jij normaal zijn met twee moeders?

1. *Waarom wordt Zilver volgens jou gepest?*

2. *Vind je dit een goede reden om iemand te pesten? Waarom wel of niet?*

3. *Hoe zou jij reageren als je deze berichten zou ontvangen?*

Zilver voelde misselijkheid opkomen. Ze moest hier weg! Ze duwde tegen de groep om haar heen en zag de stomp tegen haar bovenarm niet aankomen. 'Au!' Tranen sprongen in haar ogen. 'Ah, zie je wel, ze is een mietje!' Ze kreeg een tweede stomp te pakken. Het gezicht van Lizz was dichtbij. 'We willen weten hoe jouw moeders het doen.' 'Ja, dat hebben we nog niet gehoord,' zei Mila.

Als je meer wil weten over dit fragment, lees dan verder vanaf pagina 119.

4. *Stel: je loopt voorbij op de speelplaats en je ziet dit gebeuren. Zou je Zilver helpen? Indien ja, wat zou je doen? Indien nee, waarom zou je niets doen?*

Spijt! – Carry Slee

Opdracht 7: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Spijt!* en vul de opdrachten.

Ze zijn er allemaal. De ouders van Jochem, Nienke, de klas, Tino van Dijk en meneer Zwart. Alleen Sanne, Justin en Remco ontbreken, want die zijn voorlopig geschorst. Ook Simbad is aanwezig. Hij ligt naast Nienke, met zijn kop op de kletsnatte rugtas van Jochem. Met ingehouden adem zien ze hoe de duikers onder water gaan, steeds op andere plekken. Steeds wanneer ze met lege handen bovenkomen, gaat er een zucht van opluchting over het meer. Driekwart gedeelte van het water is al afgezocht. Bij elke volgende duik krijgen ze meer hoop. Zou Jochem dan toch nog leven?

1. *Jochem werd heel zwaar en langdurig gepest. Waarom gaat er telkens een zucht van opluchting over het meer wanneer de duikers met lege handen bovenkomen?*

David knijpt in Nienkes hand. Het mag niet, het mag nu niet meer misgaan. Ze schatten de afstand. Misschien moeten de mannen nog twee keer duiken. Van de spanning schuiven ze steeds dichters naar de waterkant. En dan komen de duikers boven met het verstijfde lichaam van Jochem. De leerlingen van 2B doen een stap achteruit. Ze willen het niet geloven. Sommigen houden hun handen voor hun ogen om de waarheid niet te hoeven zien. Anderen zoeken steun bij elkaar en bij hun klassenleraar.

2. *De hele klas staat aan de rand van het meer terwijl het lichaam van Jochem wordt bovengehaald.*

Hoe denk je dat diegenen die hem gepest hebben op dat moment reageren?

Hoe denk je dat de klasgenoten reageren die hem niet geholpen hadden?

Opdracht 8: Lees onderstaand fragment en beantwoord de bijhorende vraag.

David kijkt zijn vrienden aan. ‘We zijn er allemaal kapot van wat er met Jochem is gebeurd. Achteraf zouden we het echt wel anders hebben gedaan, maar daar hebben we nu niks aan. Ik dacht zo van eh... Jochem is vast niet de enige die wordt gepest. Op elke school zit wel iemand die net zo wanhopig is als Jochem.’ ‘Dat is rot genoeg,’ zegt Youssef, ‘maar daar kunnen wij toch niks aan doen.’ David speelt een beetje zenuwachtig met zijn pen. ‘Ik denk dat wij daar als redactie van de schoolkrant wel iets aan kunnen doen. We kunnen een rubriek oprichten waar iedereen in kan schrijven die iets over pesten wil zeggen. Slachtoffers kunnen daar een brief heen sturen, al vragen ze maar raad aan iemand die ooit is gepest of zo.’

1. *Waarom zouden de klasgenoten van Jochem dit idee bedenken? Wat willen ze bereiken met hun rubriek?*

Opdracht 9: Stop pesten, lees meer!

De klasgenoten van Jochem probeerden hun daden toch nog goed te maken, door een rubriek op te richten voor slachtoffers. Maar wat kan jij doen? Bedenk samen met je klasgenoten een actie om pesten tegen te gaan. Omschrijf duidelijk wat je zou willen doen om het probleem te vermijden. Het is mogelijk dat je deze opdracht moet voorbereiden tegen een volgende les. De datum wordt vastgelegd in de les.

	<p><u>O</u>RIENTEREN</p> <p>Lees opdracht 9 nog eens na.</p> <p>Bedenk een actie, middel, slogan ... om pesten tegen te gaan.</p> <p>Post je bericht ten laatste op _____</p>
	<p><u>V</u>OORBEREIDEN</p> <p>Brainstorm in groepjes van vier over een actie om pesten tegen te gaan.</p> <p>Maak gebruik van de topische vragen (Wat? Wanneer? Waar? Waarom? Hoe?).</p> <p>Omschrijf duidelijk wat je zou willen doen om het probleem te vermijden.</p> <p>Kies per groep een 'postman of -vrouw' die verantwoordelijk is voor het posten van jullie ideeën.</p>
	<p><u>U</u>ITVOEREN</p> <p>Post per groep jullie ideeën op de padlet.</p> <p>Maak gebruik van onderstaande link.</p> <p>A-stroom: https://padlet.com/lieze_bollen/8sbyfk4etg6p</p> <p>B-stroom: https://padlet.com/lieze_bollen/azohze97ixrp</p> <p>3tso: https://padlet.com/elyss_vanavondt/6uac5ib0dd9c</p> <p>4tso: https://padlet.com/elyss_vanavondt/4p3vsbhtinmi</p> <p>Herlees alles en kijk je tekst goed na op spelfouten.</p>

	<p><u>REFLECTEREN</u></p> <p>Bekijk ook de andere acties en stel een top drie samen:</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>3. _____</p>
---	---

Opdracht 10: Doorloop de werkvorm 'kwetsbare cirkel' klassikaal.

1. Maak klasafspraken.
2. Ga in een cirkel staan.
3. Je ontvangt een groene en een rode kaart.
4. De leraar overloopt meerdere situaties.
 - Indien de situatie op jou van toepassing is of was. = Je steekt de groene kaart in de lucht.
 - Indien de situatie niet op jou van toepassing is of was. = Je steekt de rode kaart in de lucht.
5. Iedere situatie wordt besproken aan de hand van een kringgesprek.

Situaties:

1. Ik voel me goed in mijn klas.
2. Ik voel me soms buitengesloten.
3. Doordat medeleerlingen over mij roddelen, word ik soms lastig en ben ik chagrijnig thuis.
4. Ik heb wel eens iemand buitengesloten.
5. Ik heb al wel eens iets negatiefs over een medeleerling gezegd op sociale media.
6. Ik kan met mijn ouders niet goed praten over hoe ik me voel.
7. Als ik zie dat iemand gepest wordt, doe ik niets want ik ben bang om zelf slachtoffer te worden.
8. Ik weet hoe het voelt om gepest te worden op school.
9. Ik word soms ook online gepest.

ONTHOUD GOED: LEES MEER, PEST MINDER!

Bronnen

'Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder':

van Lieshout, T. (2012). *Wij zijn bijzonder: misschien zijn wij een wonder* (01 ed.). Amsterdam, Netherlands: Leopold.

'Wonder':

Palacio, R. J. (2013). *Wonder* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Em. Querido's Uitgeverij BV .

Trailer 'Wonder':

KinoCheck International. (2017, May 24). WONDER Trailer (2017). Retrieved March 6, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=Ob7fPOzbmzE>

'Like me!':

Cazemier, C. (2016). *Like me!* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Wpg Kindermedia.

'Spijt!':

Slee, C. (2015). *Spijt!* (1st ed.). Amsterdam, Netherlands: Overamstel Uitgevers.

Trailer 'Spijt!':

Dutch FilmWorks. (2013, April 20). Spijt! trailer (2013) | Verkrijgbaar op DVD en VOD. Retrieved March 6, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=ZkYN8S-rkKs>

Bijlage 6: leerlingenbundel

Naam:
Klas:
Schooljaar: 20.....-20.....

Lees meer, pest minder!

Inhoudsopgave

Legende

Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder – Ted Van Lieshout

Opdracht 1: schrijven en spreken

Opdracht 2: lezen en schrijven

Opdracht 3: schrijven

Opdracht 4: schrijven

Wonder – R.J. Palacio

Opdracht 5: schrijven en spreken

Opdracht 6: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 7: lezen en schrijven

Like me! – Caja Cazemier

Opdracht 8: schrijven

Opdracht 9: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 10: schrijven

Opdracht 11: lezen en schrijven

Opdracht 12: luisteren en schrijven

Opdracht 13: lezen en spreken

Opdracht 14: lezen en schrijven

Opdracht 15: spreken

Spijt! – Carry Slee

Opdracht 16: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 17: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 18: schrijven

Opdracht 19: spreken

Covers

Bronnen

Legende

schrijven

spreken

lezen

luisteren

In dit geluidsfragment hoor je hoe een jongere één van zijn klasgenoten pest. Beluister het fragment aandachtig en beantwoord de bijhorende vragen.

Oh my god, wa een belachelijke video!

*Zij kan echt nie dansen. TikTok staat echt vol met lelijke mensen.
Ik zal het eens duidelijk maken, efkes surfen naar Sara haar profiel en een
reactie posten.*

*'Seg Sara, misschien kunt ge gaan dansen op de vuilnisbelt met alle andere
dikke koeien.*

Ik zou mij zo hard schamen als ik uw lichaam had!

Bespreek deze vragen klassikaal.

1. Hoe voel jij je na het beluisteren van dit fragment?
2. Hoe zou jij je voelen als iemand dit specifiek naar jou zou sturen?

Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder – Ted Van Lieshout

Opdracht 1: Meisjes zijn gevoeliger dan jongens. Of toch niet dan? Beantwoord volgende vragen.

1. *Wat is er typisch voor jongens en wat is er typisch voor meisjes? Denk aan hobby's, karaktereigenschappen enzovoort. Plaats in iedere kolom minstens drie voorbeelden.*

meisjes

jongens

2. *Gelden de antwoorden op vraag 1 voor ALLE jongens en meisjes die jullie kennen? Bespreek dit klassikaal.*
3. *Hoe reageer jij wanneer je ziet dat iemand 'anders' is dan gewoonlijk? Bespreek dit met je klas.*

Mogelijke vragen:

- Was je ooit gemeen tegen iemand?
- Heb je ooit iemand uitgelachen?
- Heb je ooit iemand buitengesloten?
- Heb je ooit geroddeld over iemand?
- Hoe reageer je wanneer iemand gepest wordt?
- Gebeurt het soms dat de hele klas op pesten reageert?
- ...

4. *Stel: je ziet een jongen die een jurk draagt. Wat zou jij hiervan vinden?*

5. *Diezelfde jongen trekt zijn jurk aan naar school. Hoe reageren zijn klasgenoten volgens jou wanneer ze zien dat hij een jurk draagt?*

Opdracht 2: Lees onderstaand gedicht uit *Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder* en beantwoord de vraag.

Joris Jan Bas

Joris Jan Bas uit Koog aan de Zaan
trok op een ochtend een jurkje aan.

Toen ging hij naar school met een strik in zijn haar
en alle kinderen pestten hem daar.

'Kan me niet schelen', riep Joris Jan hard,
'ik ben tenminste een beetje apart.

Niet zo gewoon als de rest van de klas.'
Nou zeg, die durfde, die Joris Jan Bas!

De volgende ochtend in Koog aan de Zaan
had iedere jongen een jurkje aan,

behalve een jongen met haar groen als gras.
Je mag drie keer raden wie of dat nou was.

*Meer gedichten over bijzondere mensen vind je in het boek
'Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder'.*

1. *Reageert de klas zoals je verwachtte? Wat vind je van de reacties?*

Opdracht 3: Schrijf in groep een elfje (gedicht). Je vormt groepen van twee tot drie leerlingen. Het gedicht moet gaan over iets of iemand die gepest wordt omdat hij/zij er anders uit ziet of zich anders gedraagt. Je mag een echte situatie gebruiken of iets verzinnen. Let op: het moet positief eindigen.

Een **elfje** is een gedicht dat bestaat uit elf woorden. Er zijn enkele regels aan verbonden, hier vind je de opbouw terug:

- De eerste regel bevat één woord.
- De tweede regel bevat twee woorden.
- De derde regel bevat drie woorden.
- De vierde regel bevat vier woorden.
- De vijfde regel bevat opnieuw één woord.

triest
eenzaam zwemmend
een lelijk eendje
uitgelachen door zijn broers
Zwaan!

Opdracht 4: Bekijk het gedicht opnieuw en beantwoord onderstaande vragen.

1. Welke woorden rijmen in het gedicht? Markeer ze.
2. Op welke plaats staan de woorden die rijmen? Bekijk de eerste twee strofes (voor en na een strofe komt een witregel). Markeer het juiste antwoord.

vooraan – in het midden – achteraan

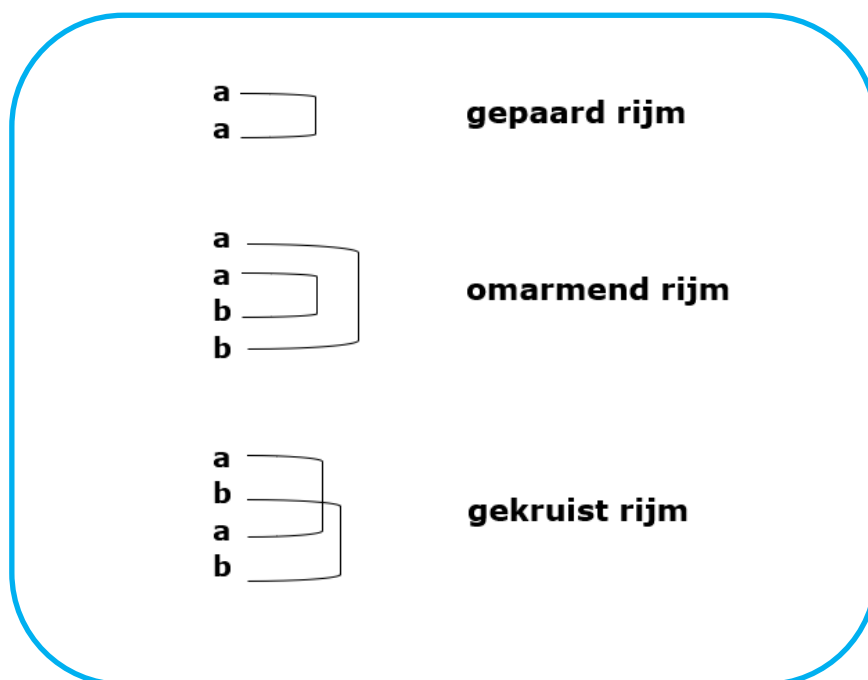
3. Noteer letters bij eenzelfde klank in de eerste twee strofen. Per nieuwe klank gebruik je een nieuwe letter. Hierna noteer je de volgorde van de klank opnieuw in letters. Bijvoorbeeld: 'a b a b'.

Strofe 1 = _____

Strofe 2 = _____

4. Welke soort eindrijm komt aan bod in dit gedicht?

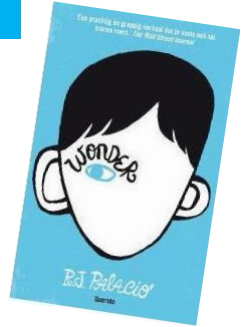
gepaard rijm – gekruist rijm – omarmend rijm

Wonder – R.J. Palacio

Opdracht 5: Bekijk onderstaande foto. Dit is August, het hoofdpersonage uit het volgende verhaal.

1. *August draagt geen jurken, maar toch is hij ook een beetje anders. Waarom?*

2. *Stel dat August een nieuwe leerling in je klas is. De klasleraar vraagt aan jou om hem rond te leiden op school en om al zijn vragen te beantwoorden. Hoe zou jij reageren wanneer je hem de eerste keer zou zien?*

Opdracht 6: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Wonder* en beantwoord de vragen.

Fragment 1:

Rattengjong. Freak. Monster. Freddie Krueger. E.T. Griezel. Hagedissenkop. Mutant. Ik weet waar ze me voor uitschelden. Ik ben vaak genoeg op speelplaatsen geweest om te weten dat kinderen gemeen kunnen zijn. Ik weet het, ik weet het, ik weet het. Ik moet zeggen, die ochtend was het supergaaf om door de gangen naar mijn kluisje te lopen. Alles was anders. Ik was anders. Meestal liep ik met mijn hoofd omlaag, zodat ze me niet konden zien, maar vandaag liep ik met mijn hoofd omhoog om me heen te kijken. Ik wilde juist dat ze me zagen. Iemand met precies hetzelfde kostuum als ik, een lang wit spokengezicht waar knalrood nepbloed langs droop, gaf me een high five toen we elkaar op de trap tegenkwamen. Ik had geen idee wie het was, en hij had geen idee wie ik was, en heel even was ik benieuwd of hij me ook een high five had gegeven als hij had geweten dat ik onder het masker zat. Ik begon al te denken dat dit één van de gaafste dagen in de geschiedenis van mijn leven zou worden, maar toen kwam ik de klas in.

1. *Kijk opnieuw naar de foto op de vorige pagina en leg uit waarom de leerlingen deze scheldwoorden gebruiken.*

2. *Waarom denk je dat August deze ochtend opeens wél fijn vindt? Wat is er anders?*

Fragment 2:

Het eerste kostuum dat ik zag was Darth Sidious. Er zat zo'n superrealistisch rubbermasker bij, en een grote zwarte capuchon en een lange zwarte cape. Ik wist natuurlijk meteen dat het Julian was. Hij had vast op het laatste moment een ander kostuum gekozen omdat hij dacht dat ik als Boba Fett zou komen. Hij stond te praten met twee mummies die Miles en Henry moesten zijn, en ze keken alle drie naar de deur alsof ze op iemand wachtten. Ik wist dat het geen Ghostface was waar ze naar uitkeken, maar een Boba Fett.

Ik was van plan om op mijn gewone plek te gaan zitten, maar om de één of andere reden, ik weet niet waarom, liep ik opeens naar een tafeltje bij die drie in de buurt, en toen kon ik ze horen praten. Eén van de mummies zei: 'Het lijkt echt op hem.' 'Vooral dit gedeelte...' antwoordde de stem van Julian. Hij wees naar de wangen en de ogen van zijn Darth Sidious-masker. 'Nee,' zei de mummie, 'waar hij echt op lijkt is zo'n verschrompeld voorhoofd. Heb je dat wel eens gezien? Daar lijkt hij echt precies op.'

'Ik vind dat hij op een ork lijkt.' 'Echt hè!' 'Als ik er zo uitzag,' zei de Julianstem, een beetje lacherig, 'dan zou ik elke dag een capuchon over mijn kop trekken, ik zweer het je.' 'Ik heb er veel over nagedacht,' zei de tweede mummie best ernstig, 'en ik denk... Als ik er zo uitzag als hij, dan zou ik mezelf van kant maken.'

Als je meer wil weten over dit fragment, lees dan verder vanaf pagina 88.

3. *Wordt het hoofdpersonage niet meer gepest, nu anderen hem niet meer kunnen herkennen?*

4. *Indien August toch nog gepest wordt, hoe gebeurt dit dan?*

5. In de fragmenten wordt er verwezen naar allerlei bekende figuren, zoals Darth Sidious, Boba Fett en een ork. Plaats de benaming van de figuren naast de juiste afbeelding.

6. *Van waar ken je deze figuren? Heb je ze ooit gezien in een film?*

7. *Waarom denk je dat de pestkop zich vermomt als Darth Sidious?*

8. *Is het volgens jou erger om achteraf te weten te komen dat je gepest wordt of om rechtstreeks gepest te worden?*

9. *“... en ik denk... Als ik er zo uitzag als hij, dan zou ik mezelf van kant maken.” Dit is de laatste zin uit het fragment. Hoe reageert August hier volgens jou op?*

10. *Hoe zou jij reageren als iemand dit ooit over jou zei? Hoe zou jij je voelen?*

Opdracht 7: Lees onderstaand fragment. Als je goed kijkt, zie je dat de gemarkeerde woorden fout geschreven zijn. Noteer de correcte werkwoordvervoegingen in de andere tekst.

Een van de dingen die ik niet zo tof **vindt** (1) van dit jaar is dat een heleboel kinderen zogenaamd te volwassenen zijn om dingen te doen. Ze willen in de pauze alleen nog maar 'hangen' en 'praten'. En ze praten alleen maar over wie wie leuk **vind** (2) en wie er een lekker ding is en wie niet. August **houd** (3) zich daar niet mee bezig. Hij **gaad** (4) liever knikkeren op het schoolplein, en daar **houdt** (5) ik ook heel erg van.

Het kwam doordat ik met August knikkerde dat ik erachter kwam van de Pest. Het **scheint** (6) een 'spel' te zijn dat al vanaf het begin van het jaar **gespeelt** (7) **word** (8). Wie August per ongeluk **aanraakt** (9) heeft een halve minuut de tijd om zijn handen te wassen voor hij de Pest krijgt. Ik weet niet precies wat er **gebeurd** (10) als de je de Pest **krijgt** (11), want nog niemand heeft August **aangeraakt** (12), niet direct tenminste.

Ik kwam erachter doordat Maya Markowitz tegen me **zegde** (13) dat ze niet met ons **woude** (14) knikkeren omdat ze geen zin had om de Pest te **kreigen** (15). Ik **vraagde** (16): 'Wat is de Pest?' En toen **loeg** (17) ze het uit.

Een van de dingen die ik niet zo tof _____ (1) van dit jaar is dat een heleboel kinderen zogenaamd te volwassenen zijn om dingen te doen. Ze willen in de pauze alleen nog maar 'hangen' en 'praten'. En ze praten alleen maar over wie wie leuk _____ (2) en wie er een lekker ding is en wie niet. August _____ (3) zich daar niet mee bezig. Hij _____ (4) liever knikkeren op het schoolplein, en daar _____ (5) ik ook heel erg van.

Het kwam doordat ik met August knikkerde dat ik erachter kwam van de Pest. Het _____ (6) een 'spel' te zijn dat al vanaf het begin van het jaar _____ (7) _____ (8). Wie August per ongeluk _____ (9) heeft een halve minuut de tijd om zijn handen te wassen voor hij de Pest krijgt. Ik weet niet precies wat er _____ (10) als de je de Pest _____ (11), want nog niemand heeft August _____ (12), niet direct tenminste.

Ik kwam erachter doordat Maya Markowitz tegen me _____ (13) dat ze niet met ons _____ (14) knikkeren omdat ze geen zin had om de Pest te _____ (15). Ik _____ (16): 'Wat is de Pest?' En toen _____ (17) ze het uit.

Like me! – Caja Cazemier

Opdracht 8: Lees de fragmenten aandachtig en plaats ze in de juiste volgorde.

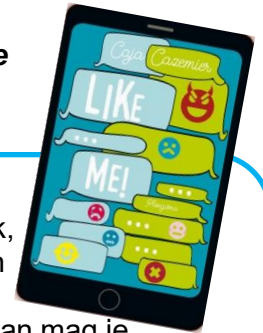
A	<i>Zilver begon te huilen. Waaraan had zij dit verdiend? Ze besloot om de berichtjes te negeren, maar er kwamen steeds nieuwe meldingen tevoorschijn.</i>
B	<i>Zilver kwam binnen in haar kamer. ‘Zucht!’ eindelijk was ze thuis. Het was een erg lange dag op school. De pestkoppen hadden haar vandaag weer lastig gevallen. Daarom besloot ze om haar telefoon uit te zetten.</i>
C	<i>Helaas kreeg Zilver de kans niet om haar telefoon uit te schakelen. Er verscheen een nieuw berichtje op het scherm. ‘Hey jij, lelijkerd! Mis je ons al?’ stond er in de groepschat geschreven.</i>
D	<i>Plotseling kwam haar grote zus haar kamer binnen. ‘Zilver, waarom huil je? Wat scheelt er?’ vroeg Zonne. ‘Ik word weer gepest’ zei Zilver al snikkend.</i>
E	<i>Niet veel later kreeg Zonne de telefoon van Zilver in handen. ‘Ik ga je helpen’. Zonne verstuurde een berichtje in de groepschat ‘Laat me met rust. Ik heb jullie niets misdaan. Pesten is flauw en jullie verspillen je tijd.’. Toen was het stil. Die avond ontving Zilver geen gemene berichtjes meer.</i>

1	2	3	4	5

Opdracht 9: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Like me!* en beantwoord de vragen.

'Dat gaat jullie niks aan.' Zilver keek om zich heen. Haar fiets pakken was onmogelijk, die meiden zaten er zo'n beetje half bovenop, maar misschien kon ze haar fiets laten staan en weglopen ...

Alsof de meiden dat aanvoelden, kwamen ze nog dichterbij staan. "Eerst vertellen, dan mag je naar je mammies.' De meiden lachten haar uit. Zilver las in hun ogen alles wat ze ooit op de app en op Instagram over haar hadden gezegd: je stinkt, je bent een nul, je kan niet tekenen, je bent een trut. Hoe kun jij normaal zijn met twee moeders?

1. *Waarom wordt Zilver volgens jou gepest?*

2. *Vind je dit een goede reden om iemand te pesten? Waarom wel of niet?*

3. *Hoe zou jij reageren als je deze berichten zou ontvangen?*

Zilver voelde misselijkheid opkomen. Ze moest hier weg! Ze duwde tegen de groep om haar heen en zag de stomp tegen haar bovenarm niet aankomen. 'Au!' Tranen sprongen in haar ogen. 'Ah, zie je wel, ze is een mietje!' Ze kreeg een tweede stomp te pakken. Het gezicht van Lizz was dichtbij. 'We willen weten hoe jouw moeders het doen.' 'Ja, dat hebben we nog niet gehoord,' zei Mila.

Als je meer wil weten over dit fragment, lees dan verder vanaf pagina 119.

1. *Stel: je loopt voorbij op de speelplaats en je ziet dit gebeuren. Zou je Zilver helpen? Indien ja, wat zou je doen? Indien nee, waarom zou je niets doen?*

Opdracht 10: Je hebt zonet genoteerd of je Zilver wel of niet zou helpen op de speelplaats. Je verantwoordde ook waarom je een bepaalde keuze maakte.

In deze opdracht krijg je een andere mogelijkheid voorgeschoteld om je steentje bij te dragen. Je gaat namelijk niet rechtstreeks helpen, maar je stuurt een e-mail. Deze e-mail stuur je naar een volwassene.

Je kunt kiezen uit:

- de directeur van de school
- een leerkracht
- de klastitularis
- een ouder van Zilver (het slachtoffer)
- een ouder van Lizz (de pester)

Je richt je e-mail dus naar één van bovenstaande personen. Het is de bedoeling dat je Zilver probeert te helpen, door aan de ontvanger uit te leggen dat er pesterijen plaatsvinden. Je kunt ook vermelden dat Lizz de pester is.

!Houd rekening met de juiste opmaak van een e-mail!

Onderwerpsregel

Een onderwerpsregel in een e-mail vat de boodschap samen. Een goed gekozen onderwerp maakt aan de ontvanger snel duidelijk waarover de mail gaat. Vermijd volledige zinnen.

Doelpubliek – formeel – informeel

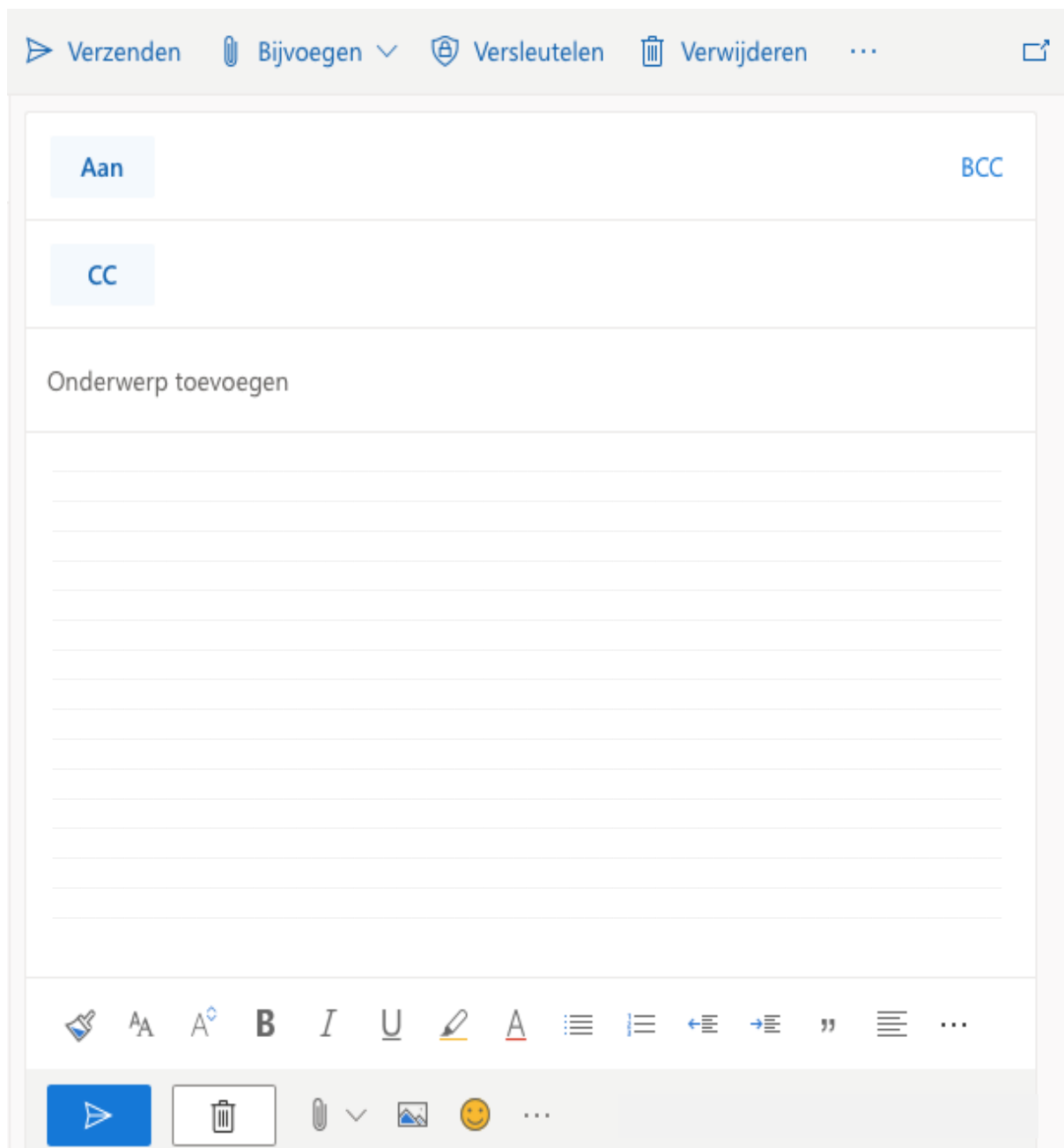
Pas je e-mail aan je doelpubliek aan. Een e-mail die je naar een goede vriend stuurt, is meestal informeel.

Een e-mail naar (onbekende) volwassenen is altijd formeel.

Formele e-mail

Enkele afspraken voor een formele e-mail.

1. Begin je mail met een gepaste aanspreking (beste mijnheer/mevrouw...).
2. Eindig je mail op een correcte en beleefde manier (met vriendelijke groeten).
3. Onderteken je mail met je volledig naam.
4. Lees je mail altijd grondig na voor je hem verstuurt.
5. Vermijd taal- en tyfouten.
6. Verzorg de hoofdletters en de leestekens. Een mail is geen sms- of chatbericht.
7. Vermijd smileys en afkortingen en laat geen eindklanken weg.
8. Schrijf geen volledige woorden in hoofdletters. Dit komt overeen met schreeuwen.

Opdracht 11: Lees het krantenartikel en beantwoord de vragen.

Wat mensen ertoe aanzet vervelende opmerkingen te plaatsen onder berichten van mensen die ze niet kennen, is moeilijk te verklaren. Feit blijft dat het eenvoudig is iets te roepen vanachter je computerscherm.

‘Eerst en vooral is het lekker makkelijk; je kunt tenslotte anoniem blijven’, zegt mediadeskundige Corinne Keijzer aan Metronieuws. Daarbij, als mensen elkaar niet kennen, dan ontbreekt ook iedere vorm van emotie. ‘Als men niet precies weet hoe iets in elkaar steekt, maakt dat het blijkbaar gemakkelijk om kwetsende dingen te roepen.’

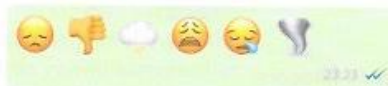
Vervolgens laat mediapsycholoog Mische Coster weten dat het gemakkelijk is online een kwetsend bericht te plaatsen, omdat je niet direct geconfronteerd wordt met een reactie. ‘De consequentie van hetgeen je doet, is bijna afwezig. Normaal gesproken kun je wel inschatten wat voor reactie je krijgt. Je verwacht bijvoorbeeld dat iemand boos wordt, of gaat huilen, maar online krijg je daar niet mee te maken.’

Ten slotte krijgt de gebruiker via de sociale media maar beperkte informatie. De

kans dat we daarom empathie hebben voor een ander is minder groot. ‘In een groter verhaal worden bijvoorbeeld meer nuances gegeven.’ Feit blijft wel dat mensen te snel conclusies trekken, maar dat is volgens Coster heel menselijk.

Coster denkt dat het vooral van belang is mensen een bepaalde trigger aan te leren waardoor ze eerst nadenken voordat ze iets plaatsen. ‘Je moet mensen eerst helpen iets als kwetsend te erkennen om ze vervolgens zover te krijgen een bepaald handelingsperspectief te kiezen. Tel bijvoorbeeld eerst tot tien, of ga op zoek naar meer informatie.’

Door de snelheid van bijvoorbeeld Twitter en Facebook kunnen kwetsende berichten zich razendsnel verspreiden. Juist daarom is het van belang in te grijpen. ‘Het is net een beetje als je eigen winkel. Als daar mensen elkaar beginnen uit te schelden, grijp je ook in’, aldus Keijzer.

1. *Vat de tekst samen in één zin.*

2. *Kan de auteur uitleggen waarom mensen vervelende opmerkingen posten op sociale media? Bewijs je antwoord met (een deel van) een zin uit de inleiding.*

3. *Hoeveel redenen om te pesten worden in het artikel opgesomd? Welke redenen zijn dit?*

4. *Leg uit hoe jij het antwoord op vraag 3 hebt gevonden.*

5. *Welke twee oplossingen worden aangereikt om kwetsende opmerkingen te stoppen? Formuleer ze als bevelende zinnen.*

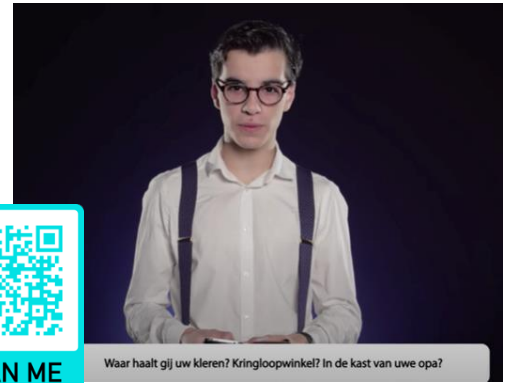

Opdracht 12: Bekijk één van onderstaande filmpjes en beantwoord de bijhorende vragen.

Je kiest één videofragment op basis van wat jij zelf denkt te kunnen.

- Clip 1: Nederlands
- Clip 2: Engels

Clip 1: <https://www.youtube.com/watch?v=EzIUfY3BEsw>

1. *Wat is cyberpesten?*

2.

a. *Welke boodschap willen de makers van deze clip meegeven?*

b. *Komt die boodschap op deze manier duidelijk over? Waarom wel of niet?*

3. *Waarom kun je een scheldbericht niet goedpraten met 'Het was maar om te lachen'?*

4. *Zou jij dit filmpje delen via sociale media? Waarom (niet)?*

Clip 2:

<https://www.youtube.com/watch?v=MV5v0m6pEMs>

1. *Via welke onlinekanalen wordt deze jongen gepest?*

2. *Hoe maakt hij duidelijk dat cyberpesten echt wel pijn doet?*

3. *Met drie vragen onderscheidt hij drie groepen. Welke drie groepen zijn dat?*

4. *Vertaal de drie acties tegen cyberpesten in het Nederlands en leg uit wat hij ermee bedoelt.*

Opdracht 13: Gebruik de infographic om deze jongeren mondeling advies te geven.

- **Vorm groepen van vier tot vijf leerlingen.**
- **Selecteer minstens twee situaties om te bespreken.**
- **Bespreek mondeling welk advies je kunt meegeven.**
- **Bespreek de antwoorden eventueel ook klassikaal.**

Willem ziet op de Facebookpagina de reactie van Emiel 🤔: 'Wat ben jij lelijk, totaal niet knap! Je bent echt allesbehalve een fotomodel! Je lijkt helemaal niet op Shawn Mendes!'

Salma maakte op reis heel wat selfies samen met haar familie. Na de reis post ze de vijf leukste op Instagram. Ze krijgt een reactie van Nathalie, een oudere leerling van bij haar op school die ze niet kent. Nathalie reageert: 'Je hebt helemaal geen goede foto's gemaakt! Dit zijn allesbehalve professionele kiekjes. Ik zou je graag willen aanraden om lessen te volgen bij iemand die jou wat kan bijleren.'

Joren deelt via zijn stories op Snapchat een boodschap waarin hij oproept om Robbe na school op te wachten voor een 'gesprek'. Amélie ziet dit en maakt zich zorgen. Ze weet maar al te goed dat de jongens ruzie gaan maken. 😡

Laurens postte twee jaar geleden een familiefoto van zijn lentefeest. Vandaag reageert zijn klasgenoot Valentina met de boodschap: Mooi! ❤️

In de groepschat van de klas op Messenger schrijft Senne spelfouten. Sarah merkt die op. 🤔

Victor leest in een WhatsAppgroep dat net na school werd gevochten op het Stationsplein en de naam van zijn beste vriend Jakub wordt vermeld. Hij weet zeker dat Jakub daar niet was, want hij was op dat moment met hem in het skatepark.

Jan leest volgende reactie op Instagram: 'Jij bent zo lelijk en dik, totaal niet mooi!'

Laura reageert kwetsend op de TikTok-video van Yara: 'Jij kan echt niet dansen! Dit is niet cool! Jij hebt echt geen talent!'

HOE REAGEER JE HET BESTE OP SOCIALE MEDIA?

ENKELE RICHTLIJNEN DIE JE OP WEG KUNNEN HELPEN

JE ZIET

- EEN VRAAG?
- EEN ANTWOORD OP EEN VRAAG?
- EEN COMPLIMENT?
- EEN MENING OVER JE STATUS, FILMPIE ...?
- EEN BERICHT WAAR JE HET NIET MEE EENS BENT?
- ONWAARHEDEN (bv. hoax, valse links)
- SPAM / RECLAME?
- EEN FOTO VAN JEZELF? (die je liever offline hebt)

VAN WIE KOMT HET BERICHT?

- Een vriend / bekende, denk na of je ook in berichtje wilt de foto plaatsen.
- Iemand die je wilt leren reageren op het platform waar het berichtje gepost werd en berichtje en antwoordje zoals je leeward in berichtje wilt zien aanpakken.
- "An Online" reageert niet op mensen die hun werk gepost met doen.
- Vaak gaat het om "online". Een foto is iemand die via zijn reacties waarde of integriteit wilt bevestigen.

WAT JE KAN DOEN

ANTWOORD

Ken je het antwoord? Bied hulp! Of verwijf door naar vrienden of organisaties die wel kunnen helpen.

BEDANK

Bedank vrienden en onbekenden voor positieve reacties. Deel gerust ook een complimentje.

GEBRUIK JE GEZOND VERSTAND

Beslis op basis van je gezond verstand of je wenst te reageren of niet. Geef meer uitleg indien nodig of bedank. Maar durf het gerust te negeren (niet alles heeft discussie nodig).

WAARSCHUW

Verbeter foute informatie, waarschuw anderen voor eventuele gevaren.

NEGEER / VERWIJDER / BLOKKEER

Een commercieel bericht voor iets dat je steunt? Laat het gerust staan. Voor iets waar je niet achter staat? Verwijder. Krijg je van deze persoon vaker ongewenste posts? Blokkeer de persoon of de organisatie.

VRAAG

Contacteer degene die hem online plaatste en vraag om te verwijderen. Geen reactie? Contacteer de beheerders van het platform.

ONTDEK JE OOK?

- ONGEPAST TAALGEBRUIK?
- STEL JE GRENZEN
- OPROEP TOT GEWELD, DISCRIMINATIE OF HAAT?
- VERWIJDER / MELD
- EEN AANVAL OP (EÉN OF MEERDERE) PERSONEN?
- TOON SOLIDARITEIT
- TAALFOUTEN?
- NEGEER

MIJN REACTIE

is constructief.

is respectvol.

brengt mij niet in problemen.

vertocht geen onwaarheden.

is zichtbaar voor zij die het nodig hebben.

bevat geen HOOFDLETTERS, anders dan het woord ik zelf.

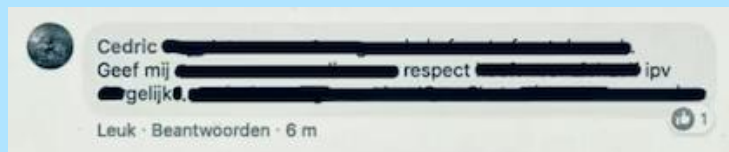
De afbeelding is niet verantwoordelijk en kan niet worden gebruikt voor andere doeleinden. De afbeelding is niet verantwoordelijk en kan niet worden gebruikt voor andere doeleinden.

Opdracht 14: Herlees hieronder de berichten van pagina 26, zoek er een negatief bericht uit en maak er een 'positief' stiftgedicht van. Ter inspiratie kan je een kijkje nemen op de Facebookpagina van Proximus via volgende link: <https://www.facebook.com/proximusepic/videos/929400727480161/>

Een **stiftgedicht** is een gedicht dat niet ontstaat door te schrijven, maar door woorden te doorstrepen. Je 'schrijft' een stiftgedicht door met een stift in een bestaande tekst, meestal krantenartikelen of een bladzijde uit een boek, woorden of delen van woorden te schrappen. Wat overblijft vormt een gedicht, dit hoeft niets meer met de oorspronkelijke tekst te maken te hebben.

Voorbeeld

Willem ziet op de Facebookpagina de reactie van Emiel 😬: 'Wat ben jij lelijk, totaal niet knap! Je bent echt allesbehalve een fotomodel! Je lijkt helemaal niet op Shawn Mendes!'

Joren deelt via zijn stories op Snapchat een boodschap waarin hij oproept om Robbe na school op te wachten voor een 'gesprek'. Amélie ziet dit en maakt zich zorgen. Ze weet maar al te goed dat de jongens ruzie gaan maken. 🐾

In de groepschat van de klas op Messenger schrijft Senne spelfouten. Sarah merkt die op. 😬

Jan leest volgende reactie op Instagram: 'Jij bent zo lelijk en dik, totaal niet mooi!' 🤡

Salma maakte op reis heel wat selfies samen met haar familie. Na de reis post ze de vijf leukste op Instagram. Ze krijgt een reactie van Nathalie, een oudere leerling van bij haar op school die ze niet kent. Nathalie reageert: 'Je hebt helemaal geen goede foto's gemaakt! Dit zijn allesbehalve professionele kiekjes. Ik zou je graag willen aanraden om lessen te volgen bij iemand die jou wat kan bijleren.'

Laurens postte twee jaar geleden een familiefoto van zijn lentefeest. Vandaag reageert zijn klasgenoot Valentina met de boodschap: Mooi! ❤️

Victor leest in een WhatsAppgroep dat er net na school werd gevochten op het Stationsplein en de naam van zijn beste vriend Jakub wordt vermeld. Hij weet zeker dat Jakub daar niet was, want hij was op dat moment met hem in het skatepark.

Laura reageert kwetsend op de TikTok-video van Yara: 'Jij kan echt niet dansen! Dit is niet cool! Jij hebt echt geen talent!' 🤡

Opdracht 15: Bekijk onderstaande sociale media en kies één medium uit voor je spreekopdracht.

Je kunt kiezen uit:

- Facebook – Messenger
- Snapchat
- TikTok
- Instagram
- WhatsApp

Wat moet je doen?

Je bent beheerder van een bepaald medium (= dit is een onderdeel van sociale media). Dit medium is dus jouw verantwoordelijkheid.

Enkele dagen geleden ontving je klachten van verschillende gebruikers. Zij vermeldden dat jongeren gepest worden. Zowel de gebruikers als omstaanders willen dat er iets verandert. Het is jouw taak om de online pesterijen te stoppen. Om dit te realiseren, zend je een nieuwsbericht uit. Je vertelt wat jouw medium inhoudt en waarom pesten niet langer toegelaten is. Je deelt ook mee hoe je voor extra beveiliging zult zorgen.

Wat moet je vermelden in het nieuwsbericht?

- Wie ben je? Vermeld je naam en de naam van jouw medium.
- Wat kunnen gebruikers doen met jouw medium? Vat de werking kort samen.
- Waarom is pesten verkeerd en niet toegestaan op jouw medium? Geef hier je eigen mening weer.
- Hoe ga je de pesterijen stoppen? Benoem minstens 1 voorbeeld om pesterijen aan te pakken.
- Indien er toch nog gepest wordt, wat zijn dan de gevolgen?

Enkele aandachtspunten:

- Spreek één tot twee minuten.
- Let op je taalgebruik en houding. Je beschikt immers over een hoge functie.
- Wees professioneel.
- Zorg eventueel voor extra materiaal: een foto, logo... van jouw medium.
- Wees overtuigend. Laat merken dat pesten niet wordt toegestaan.

Beoordelingsfiche spreekopdracht

Naam:				
Klas:				
Onderwerp:				
... brengt de boodschap duidelijk over en is overtuigend.	inhoud			
... spreekt luid genoeg.	volume			
... wisselt zijn/haar toon af.	intonatie			
... spreekt in een gepast tempo, minstens 1 minuut.	tempo			
... spreekt duidelijk en verstaanbaar.	articulatie			

Feedback:

Spijt! – Carry Slee

Opdracht 16: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Spijt!* en vervul de opdrachten.

Ze zijn er allemaal. De ouders van Jochem, Nienke, de klas, Tino van Dijk en meneer Zwart. Alleen Sanne, Justin en Remco ontbreken, want die zijn voorlopig geschorst. Ook Simbad is aanwezig. Hij ligt naast Nienke, met zijn kop op de kletsnatte rugtas van Jochem. Met ingehouden adem zien ze hoe de duikers onder water gaan, steeds op andere plekken. Steeds wanneer ze met lege handen bovenkomen, gaat er een zucht van opluchting over het meer. Driekwart gedeelte van het water is al afgezocht. Bij elke volgende duik krijgen ze meer hoop. Zou Jochem dan toch nog leven?

1. *Jochem werd heel zwaar en langdurig gepest. Waarom gaat er telkens een zucht van opluchting over het meer wanneer de duikers met lege handen bovenkomen?*

David knijpt in Nienkes hand. Het mag niet, het mag nu niet meer misgaan. Ze schatten de afstand. Misschien moeten de mannen nog twee keer duiken. Van de spanning schuiven ze steeds dichterbij de waterkant. En dan komen de duikers boven met het verstijfde lichaam van Jochem. De leerlingen van 2B doen een stap achteruit. Ze willen het niet geloven. Sommigen houden hun handen voor hun ogen om de waarheid niet te hoeven zien. Anderen zoeken steun bij elkaar en bij hun klassenleraar.

2. *De hele klas staat aan de rand van het meer terwijl het lichaam van Jochem wordt bovengehaald.*

Hoe denk je dat diegenen die hem gepest hebben op dat moment reageren?

Hoe denk je dat de klasgenoten reageren die hem niet geholpen hadden?

Opdracht 17: Lees onderstaand fragment en beantwoord de bijhorende vraag.

David kijkt zijn vrienden aan. 'We zijn er allemaal kapot van wat er met Jochem is gebeurd. Achteraf zouden we het echt wel anders hebben gedaan, maar daar hebben we nu niks aan. Ik dacht zo van eh... Jochem is vast niet de enige die wordt gepest. Op elke school zit wel iemand die net zo wanhopig is als Jochem.' 'Dat is rot genoeg,' zegt Youssef, 'maar daar kunnen wij toch niks aan doen.' David speelt een beetje zenuwachtig met zijn pen. 'Ik denk dat wij daar als redactie van de schoolkrant wel iets aan kunnen doen. We kunnen een rubriek oprichten waar iedereen in kan schrijven die iets over pesten wil zeggen. Slachtoffers kunnen daar een brief heen sturen, al vragen ze maar raad aan iemand die ooit is gepest of zo.'

1. *Waarom zouden de klasgenoten van Jochem dit idee bedenken? Wat willen ze bereiken met hun rubriek?*

Opdracht 18: Stop pesten, lees meer!

De klasgenoten van Jochem probeerden hun daden toch nog goed te maken, door een rubriek op te richten voor slachtoffers. Maar wat kan jij doen? Bedenk samen met je klasgenoten een actie om pesten tegen te gaan. Omschrijf duidelijk wat je zou willen doen om het probleem te vermijden. Het is mogelijk dat je deze opdracht moet voorbereiden tegen een volgende les. De datum wordt vastgelegd in de les.

	<p><u>O</u>RIENTEREN</p> <p>Lees opdracht 18 nog eens na.</p> <p>Bedenk een actie, middel, slogan ... om pesten tegen te gaan.</p> <p>Post je bericht ten laatste op _____</p>
	<p><u>V</u>OORBEREIDEN</p> <p>Brainstorm in groepjes van vier over een actie om pesten tegen te gaan.</p> <p>Maak gebruik van de topische vragen (Wat? Wanneer? Waar? Waarom? Hoe?).</p> <p>Omschrijf duidelijk wat je zou willen doen om het probleem te vermijden.</p> <p>Kies per groep een 'postman of -vrouw' die verantwoordelijk is voor het posten van jullie ideeën.</p>
	<p><u>U</u>ITVOEREN</p> <p>Post per groep jullie ideeën op de padlet.</p> <p>Maak gebruik van onderstaande link.</p> <p>A-stroom: https://padlet.com/lieze_bollen/8sbyfk4etg6p</p> <p>B-stroom: https://padlet.com/lieze_bollen/azohze97ixrp</p> <p>3tso: https://padlet.com/elyss_vanavondt/6uac5ib0dd9c</p> <p>4tso: https://padlet.com/elyss_vanavondt/4p3vvsbhtinmi</p> <p>Herlees alles en kijk je tekst goed na op spelfouten.</p>
	<p><u>R</u>EFLECTEREN</p> <p>Bekijk ook de acties van de andere groepen en stel een top drie samen:</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>3. _____</p>

Opdracht 19: Doorloop de werkvorm 'kwetsbare cirkel' klassikaal.

1. Maak klasafspraken.
2. Ga in een cirkel staan.
3. Je ontvangt een groene en een rode kaart.
4. De leraar overloopt meerdere situaties.
 - Indien de situatie op jou van toepassing is of was. = Je steekt de groene kaart in de lucht.
 - Indien de situatie niet op jou van toepassing is of was. = Je steekt de rode kaart in de lucht.
5. Iedere situatie wordt besproken aan de hand van een kringgesprek.

Situaties:

1. Ik voel me goed in mijn klas.
2. Ik voel me soms buitengesloten.
3. Doordat medeleerlingen over mij roddelen, word ik soms lastig en ben ik chagrijnig thuis.
4. Ik heb wel eens iemand buitengesloten.
5. Ik heb al wel eens iets negatiefs over een medeleerling gezegd op sociale media.
6. Ik kan met mijn ouders niet goed praten over hoe ik me voel.
7. Als ik zie dat iemand gepest wordt, doe ik niets want ik ben bang om zelf slachtoffer te worden.
8. Ik weet hoe het voelt om gepest te worden op school.
9. Ik word soms ook online gepest.

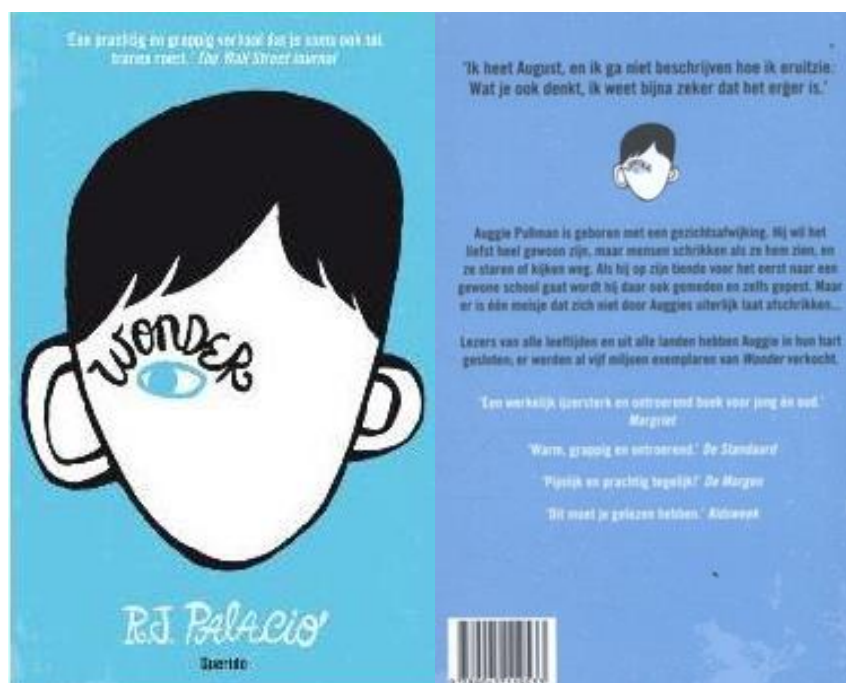
ONTHOUD GOED: LEES MEER, PEST MINDER!

Covers

'Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder':

'Wonder':

'Like me!':

'Spijt!':

Bronnen

‘Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder’:

van Lieshout, T. (2012). *Wij zijn bijzonder: misschien zijn wij een wonder* (01 ed.). Amsterdam, Netherlands: Leopold.

‘Wonder’:

Palacio, R. J. (2013). *Wonder* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Em. Querido's Uitgeverij BV .

Trailer ‘Wonder’:

KinoCheck International. (2017, May 24). WONDER Trailer (2017). Retrieved March 6, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=Ob7fPOzbmzE>

‘Like me!’:

Cazemier, C. (2016). *Like me!* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Wpg Kindermedia.

‘Spijt!’:

Slee, C. (2015). *Spijt!* (1st ed.). Amsterdam, Netherlands: Overamstel Uitgevers.

Trailer ‘Spijt!’:

Dutch FilmWorks. (2013, April 20). Spijt! trailer (2013) | Verkrijgbaar op DVD en VOD. Retrieved March 6, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=ZkYN8S-rk>

Bijlage 7: lerarenbundel

Naam:
Klas:
Schooljaar: 20.....-20.....

Lees meer, pest minder!

Inhoudsopgave

Legende

Kijkwijzer

Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder – Ted Van Lieshout

Opdracht 1: schrijven en spreken

Opdracht 2: lezen en schrijven

Opdracht 3: schrijven

Opdracht 4: schrijven

Wonder – R.J. Palacio

Opdracht 5: schrijven en spreken

Opdracht 6: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 7: lezen en schrijven

Like me! – Caja Cazemier

Opdracht 8: schrijven

Opdracht 9: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 10: schrijven

Opdracht 11: lezen en schrijven

Opdracht 12: luisteren en schrijven

Opdracht 13: lezen en spreken

Opdracht 14: lezen en schrijven

Opdracht 15: spreken

Spijt! – Carry Slee

Opdracht 16: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 17: lezen, schrijven en spreken

Opdracht 18: schrijven

Opdracht 19: spreken

Covers

Bronnen

Eindtermen

Legende

schrijfo opdracht

spreekopdracht

leesopdracht

luisteropdracht

Deze symbolen bevinden zich in de omschrijving van iedere opdracht. Zo worden de vaardigheden weergegeven.

Kijkwijzer

Dit is de lerarenversie voor de bundel 'Lees meer, pest minder!'. Dit lessenpakket is gericht op de volgende doelgroepen: eerste en tweede graad.

In deze bundel worden de antwoorden per vraag weergegeven. Er zijn twee mogelijke vragen en antwoorden:

- Er wordt een eigen meningsvraag gesteld. De leerlingen geven/noteren een persoonlijk antwoord. Vermits er veel verschillende antwoorden mogelijk zijn, wordt voor deze vragen het 'antwoordvak' blanco gelaten in de lerarenbundel.
- Er wordt een inhoudelijke vraag gesteld. Het verwachte antwoord wordt vermeld in het 'antwoordvak'.

In dit geluidsfragment hoor je hoe een jongere één van zijn klasgenoten pest. Beluister het fragment aandachtig en beantwoord de bijhorende vragen.

Oh my god, wa een belachelijke video!

*Zij kan echt nie dansen. TikTok staat echt vol met lelijke mensen.
Ik zal het eens duidelijk maken, efkes surfen naar Sara haar profiel en een
reactie posten.*

*'Seg Sara, misschien kunt ge gaan dansen op de vuilnisbelt met alle andere
dikke koeien.*

Ik zou mij zo hard schamen als ik uw lichaam had!'

Bespreek deze vragen klassikaal.

1. Hoe voel jij je na het beluisteren van dit fragment?
2. Hoe zou jij je voelen als iemand dit specifiek naar jou zou sturen?

Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder – Ted Van Lieshout

Opdracht 1: Meisjes zijn gevoeliger dan jongens. Of toch niet dan? Beantwoord volgende vragen.

1. *Wat is er typisch voor jongens en wat is er typisch voor meisjes? Denk aan hobby's, karaktereigenschappen enzovoort. Plaats in iedere kolom minstens drie voorbeelden.*

meisjes

jongens

2. *Gelden de antwoorden op vraag 1 voor ALLE jongens en meisjes die jullie kennen? Bespreek dit klassikaal.*
3. *Hoe reageer jij wanneer je ziet dat iemand 'anders' is dan gewoonlijk? Bespreek dit met je klas.*

Mogelijke vragen:

- Was je ooit gemeen tegen iemand?
- Heb je ooit iemand uitgelachen?
- Heb je ooit iemand buitengesloten?
- Heb je ooit geroddeld over iemand?
- Hoe reageer je wanneer iemand gepest wordt?
- Gebeurt het soms dat de hele klas op pesten reageert?
- ...

4. *Stel: je ziet een jongen die een jurk draagt. Wat zou jij hiervan vinden?*

5. *Diezelfde jongen trekt zijn jurk aan naar school. Hoe reageren zijn klasgenoten volgens jou wanneer ze zien dat hij een jurk draagt?*

Opdracht 2: Lees onderstaand gedicht uit *Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder* en beantwoord de vraag.

Joris Jan Bas

Joris Jan Bas uit Koog aan de Zaan
trok op een ochtend een jurkje aan.

Toen ging hij naar school met een strik in zijn haar
en alle kinderen pestten hem daar.

'Kan me niet schelen', riep Joris Jan hard,
'ik ben tenminste een beetje apart.

Niet zo gewoon als de rest van de klas.'
Nou zeg, die durfde, die Joris Jan Bas!

De volgende ochtend in Koog aan de Zaan
had iedere jongen een jurkje aan,

behalve een jongen met haar groen als gras.
Je mag drie keer raden wie of dat nou was.

*Meer gedichten over bijzondere mensen vind je in het boek
'Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder'.*

1. Reageert de klas zoals je verwachtte? Wat vind je van de reacties?

Opdracht 3: Schrijf in groep een elfje (gedicht). Je vormt groepen van twee tot drie leerlingen. Het gedicht moet gaan over iets of iemand die gepest wordt omdat hij/zij er anders uit ziet of zich anders gedraagt. Je mag een echte situatie gebruiken of iets verzinnen. Let op: het moet positief eindigen.

Een **elfje** is een gedicht dat bestaat uit elf woorden. Er zijn enkele regels aan verbonden, hier vind je de opbouw terug:

- De eerste regel bevat één woord.
- De tweede regel bevat twee woorden.
- De derde regel bevat drie woorden.
- De vierde regel bevat vier woorden.
- De vijfde regel bevat opnieuw één woord.

triest
eenzaam zwemmend
een lelijk eendje
uitgelachen door zijn broers
Zwaan!

Opdracht 4: Bekijk het gedicht opnieuw en beantwoord onderstaande vragen.

1. Welke woorden rijmen in het gedicht? Markeer ze.
2. Op welke plaats staan de woorden die rijmen? Bekijk de eerste twee strofes (voor en na een strofe komt een witregel). Markeer het juiste antwoord.

vooraan – in het midden – **achteraan**

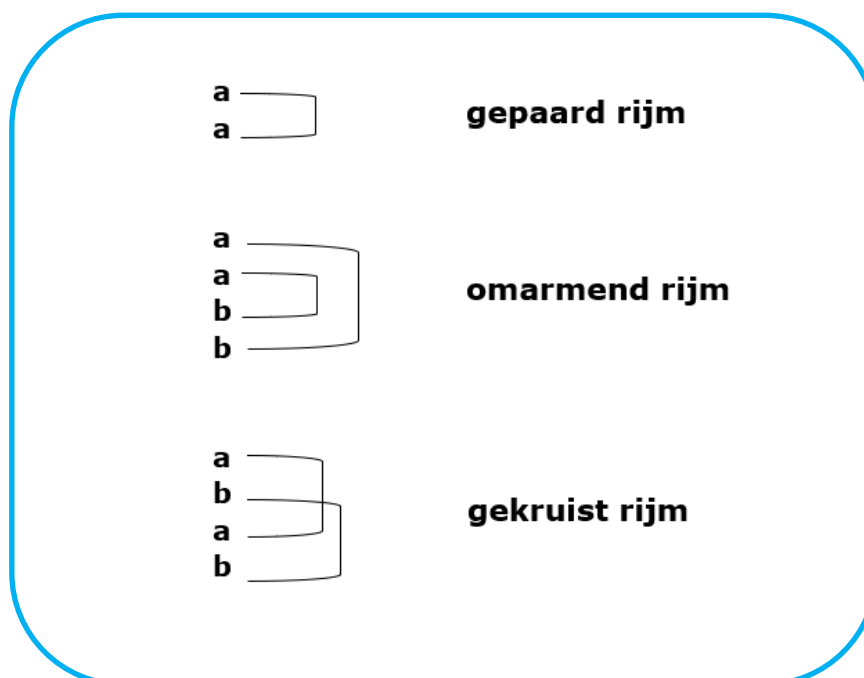
3. Noteer letters bij eenzelfde klank in de eerste twee strofen. Per nieuwe klank gebruik je een nieuwe letter. Hierna noteer je de volgorde van de klank opnieuw in letters. Bijvoorbeeld: 'a b a b'.

Strofe 1 = a a

Strofe 2 = b b

4. Welke soort eindrijm komt aan bod in dit gedicht?

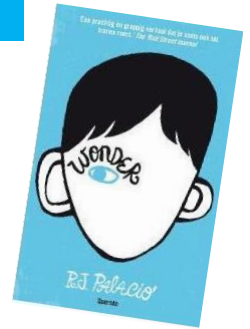
gepaard rijm – gekruist rijm – omarmend rijm

Wonder – R.J. Palacio

Opdracht 5: Bekijk onderstaande foto. Dit is August, het hoofdpersonage uit het volgende verhaal.

1. *August draagt geen jurken, maar toch is hij ook een beetje anders. Waarom?*

2. *Stel dat August een nieuwe leerling in je klas is. De klasleraar vraagt aan jou om hem rond te leiden op school en om al zijn vragen te beantwoorden. Hoe zou jij reageren wanneer je hem de eerste keer zou zien?*

Opdracht 6: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Wonder* en beantwoord de vragen.

Fragment 1:

Rattenjong. Freak. Monster. Freddie Krueger. E.T. Griezel. Hagedissenkop. Mutant. Ik weet waar ze me voor uitschelden. Ik ben vaak genoeg op speelplaatsen geweest om te weten dat kinderen gemeen kunnen zijn. Ik weet het, ik weet het, ik weet het. Ik moet zeggen, die ochtend was het supergaaf om door de gangen naar mijn kluisje te lopen. Alles was anders. Ik was anders. Meestal liep ik met mijn hoofd omlaag, zodat ze me niet konden zien, maar vandaag liep ik met mijn hoofd omhoog om me heen te kijken. Ik wilde juist dat ze me zagen. Iemand met precies hetzelfde kostuum als ik, een lang wit spokengezicht waar knalrood nepbloed langs droop, gaf me een high five toen we elkaar op de trap tegenkwamen. Ik had geen idee wie het was, en hij had geen idee wie ik was, en heel even was ik benieuwd of hij me ook een high five had gegeven als hij had geweten dat ik onder het masker zat. Ik begon al te denken dat dit één van de gaafste dagen in de geschiedenis van mijn leven zou worden, maar toen kwam ik de klas in.

1. *Kijk opnieuw naar de foto op de vorige pagina en leg uit waarom de leerlingen deze scheldwoorden gebruiken.*

2. *Waarom denk je dat August deze ochtend opeens wél fijn vindt? Wat is er anders?*

August is verkleed en de andere leerlingen kunnen hem niet herkennen.

Fragment 2:

Het eerste kostuum dat ik zag was Darth Sidious. Er zat zo'n superrealistisch rubbermasker bij, en een grote zwarte capuchon en een lange zwarte cape. Ik wist natuurlijk meteen dat het Julian was. Hij had vast op het laatste moment een ander kostuum gekozen omdat hij dacht dat ik als Boba Fett zou komen. Hij stond te praten met twee mummies die Miles en Henry moesten zijn, en ze keken alle drie naar de deur alsof ze op iemand wachtten. Ik wist dat het geen Ghostface was waar ze naar uitkeken, maar een Boba Fett.

Ik was van plan om op mijn gewone plek te gaan zitten, maar om de één of andere reden, ik weet niet waarom, liep ik opeens naar een tafeltje bij die drie in de buurt, en toen kon ik ze horen praten. Eén van de mummies zei: 'Het lijkt echt op hem.' 'Vooral dit gedeelte...' antwoordde de stem van Julian. Hij wees naar de wangen en de ogen van zijn Darth Sidious-masker. 'Nee,' zei de mummie, 'waar hij echt op lijkt is zo'n verschrompeld voorhoofd. Heb je dat wel eens gezien? Daar lijkt hij echt precies op.'

'Ik vind dat hij op een ork lijkt.' 'Echt hè!' 'Als ik er zo uitzag,' zei de Julianstem, een beetje lacherig, 'dan zou ik elke dag een capuchon over mijn kop trekken, ik zweer het je.' 'Ik heb er veel over nagedacht,' zei de tweede mummie best ernstig, 'en ik denk... Als ik er zo uitzag als hij, dan zou ik mezelf van kant maken.'

Als je meer wil weten over dit fragment, lees dan verder vanaf pagina 88.

3. *Wordt het hoofdpersonage niet meer gepest, nu anderen hem niet meer kunnen herkennen?*

Het hoofdpersonage wordt wel nog gepest.

4. *Indien August toch nog gepest wordt, hoe gebeurt dit dan?*

Zijn klasgenoten pesten hem door achter zijn rug gemene dingen te zeggen.

5. In de fragmenten wordt er verwezen naar allerlei bekende figuren, zoals Darth Sidious, Boba Fett en een ork. Plaats de benaming van de figuren naast de juiste afbeelding.

Boba Fett

Darth Sidious

Een ork

6. *Van waar ken je deze figuren? Heb je ze ooit gezien in een film?*

7. *Waarom denk je dat de pestkop zich vermomt als Darth Sidious?*

De pestkop vermomt zich als Darth Sidious omdat dit lijkt op het gezicht van August.

8. *Is het volgens jou erger om achteraf te weten te komen dat je gepest wordt of om rechtstreeks gepest te worden?*

9. *“... en ik denk... Als ik er zo uitzag als hij, dan zou ik mezelf van kant maken.” Dit is de laatste zin uit het fragment. Hoe reageert August hier volgens jou op?*

10. *Hoe zou jij reageren als iemand dit ooit over jou zei? Hoe zou jij je voelen?*

Opdracht 7: Lees onderstaand fragment. Als je goed kijkt, zie je dat de gemarkeerde woorden fout geschreven zijn. Noteer de correcte werkwoordvervoegingen in de andere tekst.

Een van de dingen die ik niet zo tof **vindt** (1) van dit jaar is dat een heleboel kinderen zogenaamd te volwassenen zijn om dingen te doen. Ze willen in de pauze alleen nog maar 'hangen' en 'praten'. En ze praten alleen maar over wie wie leuk **vind** (2) en wie er een lekker ding is en wie niet. August **houd** (3) zich daar niet mee bezig. Hij **gaad** (4) liever knikkeren op het schoolplein, en daar **houdt** (5) ik ook heel erg van.

Het kwam doordat ik met August knikkerde dat ik erachter kwam van de Pest. Het **scheint** (6) een 'spel' te zijn dat al vanaf het begin van het jaar **gespeelt** (7) **word** (8). Wie August per ongeluk **aanraakt** (9) heeft een halve minuut de tijd om zijn handen te wassen voor hij de Pest krijgt. Ik weet niet precies wat er **gebeurd** (10) als de je de Pest **krijgd** (11), want nog niemand heeft August **aangeraakd** (12), niet direct tenminste.

Ik kwam erachter doordat Maya Markowitz tegen me **zegde** (13) dat ze niet met ons **woude** (14) knikkeren omdat ze geen zin had om de Pest te **krijgen** (15). Ik **vraagde** (16): 'Wat is de Pest?' En toen **loeg** (17) ze het uit.

Een van de dingen die ik niet zo tof **vind** (1) van dit jaar is dat een heleboel kinderen zogenaamd te volwassenen zijn om dingen te doen. Ze willen in de pauze alleen nog maar 'hangen' en 'praten'. En ze praten alleen maar over wie wie leuk **vindt** (2) en wie er een lekker ding is en wie niet. August **houdt** (3) zich daar niet mee bezig. Hij **gaat** (4) liever knikkeren op het schoolplein, en daar **houd** (5) ik ook heel erg van.

Het kwam doordat ik met August knikkerde dat ik erachter kwam van de Pest. Het **schijnt** (6) een 'spel' te zijn dat al vanaf het begin van het jaar **gespeeld** (7) **wordt** (8). Wie August per ongeluk **aangeraakt** (9) heeft een halve minuut de tijd om zijn handen te wassen voor hij de Pest krijgt. Ik weet niet precies wat er **gebeurt** (10) als de je de Pest **krijgt** (11), want nog niemand heeft August **aangeraakt** (12), niet direct tenminste.

Ik kwam erachter doordat Maya Markowitz tegen me **zei** (13) dat ze niet met ons **wilde** (14) knikkeren omdat ze geen zin had om de Pest te **krijgen** (15). Ik **vroeg** (16): 'Wat is de Pest?' En toen **legde** (17) ze het uit.

Like me! – Caja Cazemier

Opdracht 8: Lees de fragmenten aandachtig en plaats ze in de juiste volgorde.

A	<i>Zilver begon te huilen. Waaraan had zij dit verdiend? Ze besloot om de berichtjes te negeren, maar er kwamen steeds nieuwe meldingen tevoorschijn.</i>
B	<i>Zilver kwam binnen in haar kamer. ‘Zucht!’ eindelijk was ze thuis. Het was een erg lange dag op school. De pestkoppen hadden haar vandaag weer lastig gevallen. Daarom besloot ze om haar telefoon uit te zetten.</i>
C	<i>Helaas kreeg Zilver de kans niet om haar telefoon uit te schakelen. Er verscheen een nieuw berichtje op het scherm. ‘Hey jij, lelijkerd! Mis je ons al?’ stond er in de groepschat geschreven.</i>
D	<i>Plotseling kwam haar grote zus haar kamer binnen. ‘Zilver, waarom huil je? Wat scheelt er?’ vroeg Zonne. ‘Ik word weer gepest’ zei Zilver al snikkend.</i>
E	<i>Niet veel later kreeg Zonne de telefoon van Zilver in handen. ‘Ik ga je helpen’. Zonne verstuurde een berichtje in de groepschat ‘Laat me met rust. Ik heb jullie niets misdaan. Pesten is flauw en jullie verspillen je tijd.’. Toen was het stil. Die avond ontving Zilver geen gemene berichtjes meer.</i>

1	2	3	4	5
B	C	A	D	E

Opdracht 9: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Like me!* en beantwoord de vragen.

'Dat gaat jullie niks aan.' Zilver keek om zich heen. Haar fiets pakken was onmogelijk, die meiden zaten er zo'n beetje half bovenop, maar misschien kon ze haar fiets laten staan en weglopen ...

Alsof de meiden dat aanvoelden, kwamen ze nog dichterbij staan. "Eerst vertellen, dan mag je naar je mammies.' De meiden lachten haar uit. Zilver las in hun ogen alles wat ze ooit op de app en op Instagram over haar hadden gezegd: je stinkt, je bent een nul, je kan niet tekenen, je bent een trut. Hoe kun jij normaal zijn met twee moeders?

1. *Waarom wordt Zilver volgens jou gepest?*

2. *Vind je dit een goede reden om iemand te pesten? Waarom wel of niet?*

3. *Hoe zou jij reageren als je deze berichten zou ontvangen?*

Zilver voelde misselijkheid opkomen. Ze moest hier weg! Ze duwde tegen de groep om haar heen en zag de stomp tegen haar bovenarm niet aankomen. 'Au!' Tranen sprongen in haar ogen. 'Ah, zie je wel, ze is een mietje!' Ze kreeg een tweede stomp te pakken. Het gezicht van Lizz was dichtbij. 'We willen weten hoe jouw moeders het doen.' 'Ja, dat hebben we nog niet gehoord,' zei Mila.

Als je meer wil weten over dit fragment, lees dan verder vanaf pagina 119.

4. *Stel: je loopt voorbij op de speelplaats en je ziet dit gebeuren. Zou je Zilver helpen? Indien ja, wat zou je doen? Indien nee, waarom zou je niets doen?*

Opdracht 10: Je hebt zonet genoteerd of je Zilver wel of niet zou helpen op de speelplaats. Je verantwoordde ook waarom je een bepaalde keuze maakte.

In deze opdracht krijg je een andere mogelijkheid voorgeschoteld om je steentje bij te dragen. Je gaat namelijk niet rechtstreeks helpen, maar je stuurt een e-mail. Deze e-mail stuur je naar een volwassene.

Je kunt kiezen uit:

- de directeur van de school
- een leerkracht
- de klastitularis
- een ouder van Zilver (het slachtoffer)
- een ouder van Lizz (de pester)

Je richt je e-mail dus naar één van bovenstaande personen. Het is de bedoeling dat je Zilver probeert te helpen, door aan de ontvanger uit te leggen dat er pesterijen plaatsvinden. Je kunt ook vermelden dat Lizz de pester is.

!Houd rekening met de juiste opmaak van een e-mail!

Onderwerpsregel

Een onderwerpsregel in een e-mail vat de boodschap samen. Een goed gekozen onderwerp maakt aan de ontvanger snel duidelijk waarover de mail gaat. Vermijd volledige zinnen.

Doelpubliek – formeel – informeel

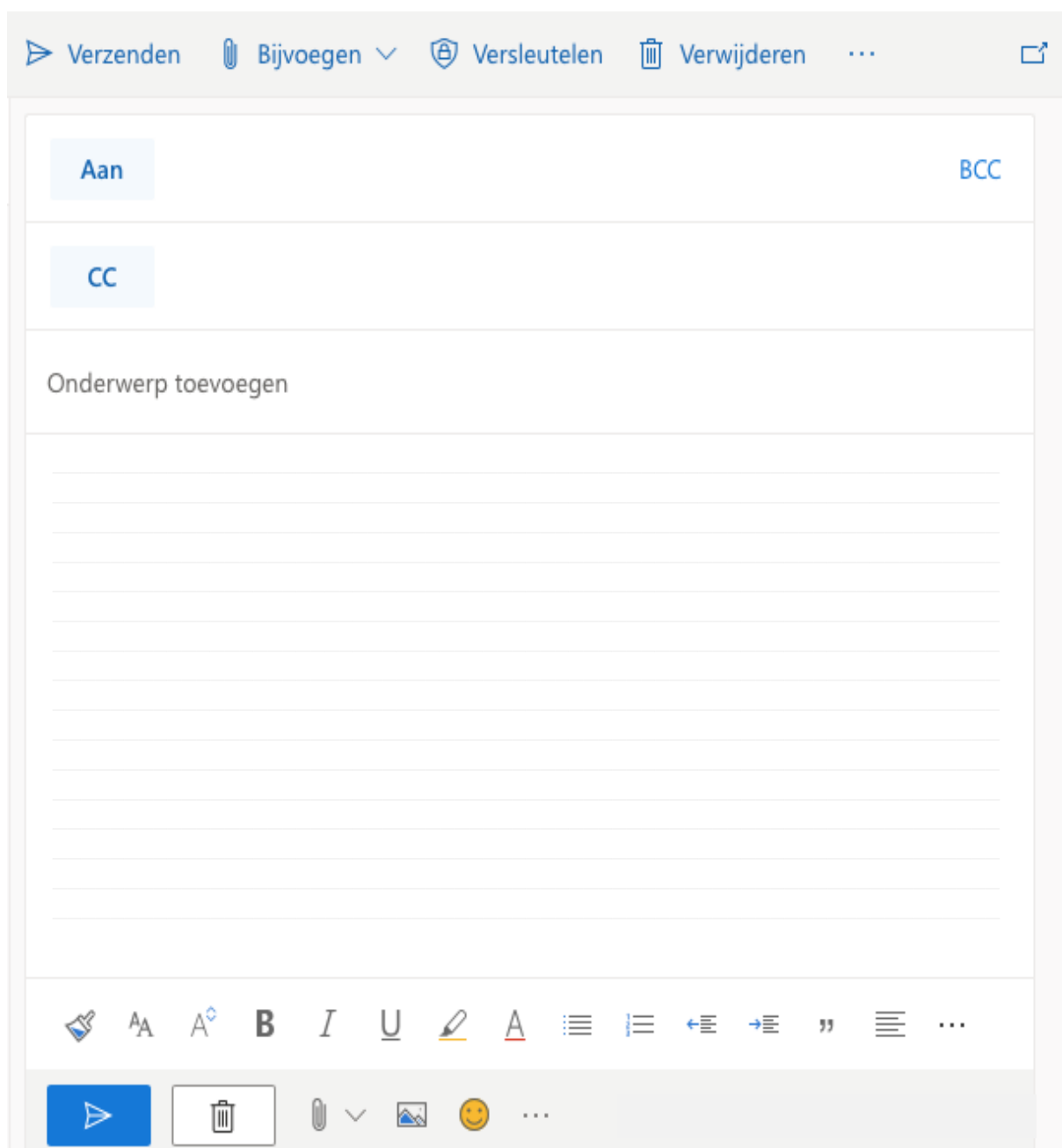
Pas je e-mail aan je doelpubliek aan. Een e-mail die je naar een goede vriend stuurt, is meestal informeel.

Een e-mail naar (onbekende) volwassenen is altijd formeel.

Formele e-mail

Enkele afspraken voor een formele e-mail.

1. Begin je mail met een gepaste aanspreking (beste mijnheer/mevrouw...).
2. Eindig je mail op een correcte en beleefde manier (met vriendelijke groeten).
3. Onderteken je mail met je volledig naam.
4. Lees je mail altijd grondig na voor je hem verstuurt.
5. Vermijd taal- en tyfouten.
6. Verzorg de hoofdletters en de leestekens. Een mail is geen sms- of chatbericht.
7. Vermijd smileys en afkortingen en laat geen eindklanken weg.
8. Schrijf geen volledige woorden in hoofdletters. Dit komt overeen met schreeuwen.

Opdracht 11: Lees het krantenartikel en beantwoord de vragen.

Wat mensen ertoe aanzet vervelende opmerkingen te plaatsen onder berichten van mensen die ze niet kennen, is moeilijk te verklaren. Feit blijft dat het eenvoudig is iets te roepen vanachter je computerscherm.

‘Eerst en vooral is het lekker makkelijk; je kunt tenslotte anoniem blijven’, zegt mediadeskundige Corinne Keijzer aan Metronieuws. Daarbij, als mensen elkaar niet kennen, dan ontbreekt ook iedere vorm van emotie. ‘Als men niet precies weet hoe iets in elkaar steekt, maakt dat het blijkbaar gemakkelijk om kwetsende dingen te roepen.’

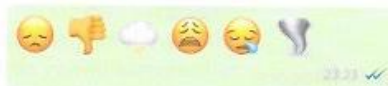
Vervolgens laat mediapsycholoog Misha Coster weten dat het gemakkelijk is online een kwetsend bericht te plaatsen, omdat je niet direct geconfronteerd wordt met een reactie. ‘De consequentie van hetgeen je doet, is bijna afwezig. Normaal gesproken kun je wel inschatten wat voor reactie je krijgt. Je verwacht bijvoorbeeld dat iemand boos wordt, of gaat huilen, maar online krijg je daar niet mee te maken.’

Ten slotte krijgt de gebruiker via de sociale media maar beperkte informatie. De

kans dat we daarom empathie hebben voor een ander is minder groot. ‘In een groter verhaal worden bijvoorbeeld meer nuances gegeven.’ Feit blijft wel dat mensen te snel conclusies trekken, maar dat is volgens Coster heel menselijk.

Coster denkt dat het vooral van belang is mensen een bepaalde trigger aan te leren waardoor ze eerst nadenken voordat ze iets plaatsen. ‘Je moet mensen eerst helpen iets als kwetsend te erkennen om ze vervolgens zover te krijgen een bepaald handelingsperspectief te kiezen. Tel bijvoorbeeld eerst tot tien, of ga op zoek naar meer informatie.’

Door de snelheid van bijvoorbeeld Twitter en Facebook kunnen kwetsende berichten zich razendsnel verspreiden. Juist daarom is het van belang in te grijpen. ‘Het is net een beetje als je eigen winkel. Als daar mensen elkaar beginnen uit te schelden, grijp je ook in’, aldus Keijzer.

1. *Vat de tekst samen in één zin.*

Je kunt anderen eenvoudiger en sneller kwetsen via sociale media.

2. *Kan de auteur uitleggen waarom mensen vervelende opmerkingen posten op sociale media? Bewijs je antwoord met (een deel van) een zin uit de inleiding.*

Nee, wat mensen ertoe aanzet vervelende opmerkingen te plaatsen onder berichten van mensen die ze niet kennen, is moeilijk te verklaren.

3. *Hoeveel redenen om te pesten worden in het artikel opgesomd? Welke redenen zijn dit?*

In totaal zijn er drie redenen.

- 1) Eerst en vooral is het lekker makkelijk; je kunt anoniem blijven.
- 2) Het is gemakkelijk om online een kwetsend bericht te plaatsen omdat je niet direct geconfronteerd wordt met de reactie.
- 3) De gebruiker krijgt via sociale media maar beperkte informatie waardoor de empathie voor anderen minder groot is.

4. *Leg uit hoe jij het antwoord op vraag 3 hebt gevonden.*

Met behulp van signaalwoorden: 'eerst en vooral', 'vervolgens' en 'ten slotte'.

5. *Welke twee oplossingen worden aangereikt om kwetsende opmerkingen te stoppen? Formuleer ze als bevelende zinnen.*

- 1) Tel tot tien!
- 2) Zoek meer informatie!

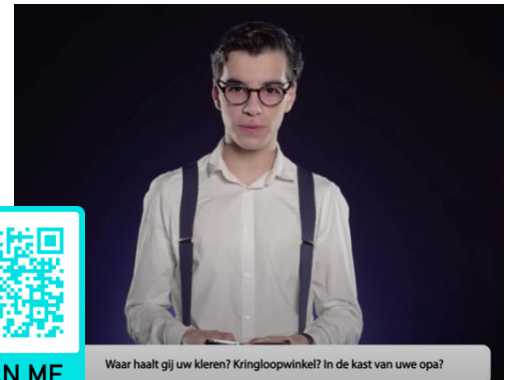

Opdracht 12: Bekijk één van onderstaande filmpjes en beantwoord de bijhorende vragen.

Je kiest één videofragment op basis van wat jij zelf denkt te kunnen.

- **Clip 1: Nederlands**
- **Clip 2: Engels**

Clip 1: <https://www.youtube.com/watch?v=EzIUfY3BEsw>

1. *Wat is cyberpesten?*

Pesten met behulp van sociale media.

2.

a. *Welke boodschap willen de makers van deze clip meegeven?*

Cyberpesten is niet om mee te lachen. Denk twee keer na voor je iets post.

b. *Komt die boodschap op deze manier duidelijk over? Waarom wel of niet?*

3. *Waarom kun je een scheldbericht niet goedpraten met 'Het was maar om te lachen'?*

4. *Zou jij dit filmpje delen via sociale media? Waarom (niet)?*

Clip 2:

<https://www.youtube.com/watch?v=MV5v0m6pEMs>

1. *Via welke onlinekanalen wordt deze jongen gepest?*

WhatsApp, Facebook en Snapchat

2. *Hoe maakt hij duidelijk dat cyberpesten echt wel pijn doet?*

Telkens wanneer hij een bericht ontvangt, ontstaan er meer lichamelijke wonden. Hij lijkt niet enkel mentaal maar ook fysiek gekwetst te zijn.

3. *Met drie vragen onderscheidt hij drie groepen. Welke drie groepen zijn dat?*

'Have you ever cyberbullied anyone?' Dit verwijst naar de pesters.

'Have you ever been cyberbullied?' Dit verwijst naar de slachtoffers.

'Have you ever witnessed cyberbullying?' Dit verwijst naar de buitenstaanders.

4. *Vertaal de drie acties tegen cyberpesten in het Nederlands en leg uit wat hij ermee bedoelt.*

Stop (stop): Stop en denk na voordat je iets online post dat iemand anders kan kwetsen. Denk na over hoe jij je zou voelen in hun plaats.

Block (blokkeer): Als jij een slachtoffer bent van cyberpesten, blokkeer en rapporteer de persoon die jou pest.

Tell (vertel): Als jij denkt dat je dat je een slachtoffer bent van cyberpesten, vermeld dan de naam van de persoon die jou pest. Meld dit aan een ouder, een voogd of een leerkracht.

Opdracht 13: Gebruik de infographic om deze jongeren mondeling advies te geven.

- **Vorm groepen van vier tot vijf leerlingen.**
- **Selecteer minstens twee situaties om te bespreken.**
- **Bespreek mondeling welk advies je kunt meegeven.**
- **Bespreek de antwoorden eventueel ook klassikaal.**

Willem ziet op de Facebookpagina de reactie van Emiel 🤔: 'Wat ben jij lelijk, totaal niet knap! Je bent echt allesbehalve een fotomodel! Je lijkt helemaal niet op Shawn Mendes!'

Salma maakte op reis heel wat selfies samen met haar familie. Na de reis post ze de vijf leukste op Instagram. Ze krijgt een reactie van Nathalie, een oudere leerling van bij haar op school die ze niet kent. Nathalie reageert: 'Je hebt helemaal geen goede foto's gemaakt! Dit zijn allesbehalve professionele kiekjes. Ik zou je graag willen aanraden om lessen te volgen bij iemand die jou wat kan bijleren.'

Joren deelt via zijn stories op Snapchat een boodschap waarin hij oproept om Robbe na school op te wachten voor een 'gesprek'. Amélie ziet dit en maakt zich zorgen. Ze weet maar al te goed dat de jongens ruzie gaan maken. 😡

Laurens postte twee jaar geleden een familiefoto van zijn lentefeest. Vandaag reageert zijn klasgenoot Valentina met de boodschap: Mooi! ❤️

In de groepschat van de klas op Messenger schrijft Senne spelfouten. Sarah merkt die op. 🤔

Victor leest in een WhatsAppgroep dat net na school werd gevochten op het Stationsplein en de naam van zijn beste vriend Jakub wordt vermeld. Hij weet zeker dat Jakub daar niet was, want hij was op dat moment met hem in het skatepark.

Jan leest volgende reactie op Instagram: 'Jij bent zo lelijk en dik, totaal niet mooi!'

Laura reageert kwetsend op de TikTok-video van Yara: 'Jij kan echt niet dansen! Dit is niet cool! Jij hebt echt geen talent!'

HOE REAGEER JE HET BESTE OP SOCIALE MEDIA?

ENKELE RICHTLIJNEN DIE JE OP WEG KUNNEN HELPEN

JE ZIET

- EEN VRAAG?
- EEN ANTWOORD OP EEN VRAAG?
- EEN COMPLIMENT?
- EEN MENING OVER JE STATUS, FILMPIE ...?
- EEN BERICHT WAAR JE HET NIET MEE EENS BENT?
- ONWAARHEDEN (bv. hoax, valse links)
- SPAM / RECLAME?
- EEN FOTO VAN JEZELF? (die je liever offline hebt)

VAN WIE KOMT HET BERICHT?

- Een vriend / bekende, denk na of je ook in bericht staat of zou reageren.
- Iemand die je wilt leren reageren op het platform waar het bericht gepost werd en bericht en antwoord zoals je lezend in bericht wilt zou aanvragen.
- "An Online" reageren met op mensen die hun werk gekant niet doen.
- Vaak gaat het om "online". Een bericht is iemand die via zijn reacties waarde of integriteit wilt bevestigen.

WAT JE KAN DOEN

ANTWOORD

Ken je het antwoord? Bied hulp! Of verwijf door naar vrienden of organisaties die wel kunnen helpen.

ONGEPAST TAALGEBRUIK?

STEL JE GRENZEN
Leg uit dat je het niet gepast vindt. In overleg met degene die het schreef, kan je het evt. aanpassen of verwijderen.

BEDANK

Bedank vrienden en onbekenden voor positieve reacties. Deel gerust ook een complimentje.

OPROEP TOT GEWELD, DISCRIMINATIE OF HAAT?

VERWIJDER / MELD
Dit zijn strafbare feiten. Haal het bericht weg. Of rapporteer het bij de beheerders van het platform. Als je niets weten, kunnen ze er niets aan doen.

WAARSCHUW

Verbeter foute informatie, waarschuw anderen voor eventuele gevaren.

GEBRUIK JE GEZOND VERSTAND

Beslis op basis van je gezond verstand of je wenst te reageren of niet. Geef meer uitleg indien nodig of bedank. Maar durf het gerust te negeren (niet alles heeft discussie nodig).

VRAAG

Contacteer degene die hem online plaatste en vraag om te verwijderen. Geen reactie? Contacteer de beheerders van het platform.

EEN AANVAL OP (EEN OF MEERDERE) PERSONEN?

TOON SOLIDARITEIT
Laat slachtoffers weten dat je er voor hen bent.

NEGEER / VERWIJDER / BLOKKEER

Een commercieel bericht voor iets dat je steunt? Laat het gerust staan. Voor iets waar je niet achter staat? Verwijder. Krijg je van deze persoon vaker ongewenste posts? Blokkeer de persoon of de organisatie.

TAALFOUTEN?

NEGEER
Iemand - online - wijzen op zijn taal fouten, helpt de discussie niet vooruit. Focus op de inhoud.

MIJN REACTIE

- is constructief.
- is respectvol.
- brengt mij niet in problemen.
- vertokt geen onwaarheden.
- is zichtbaar voor zij die het nodig hebben.
- bevat geen HOOFDLETTERS, anders dan het woord ik zelf.

NO HATE SPEECH MOVEMENT | CC BY-NC-SA | De auteurs (of niet-erkende) en de afzender aanvaardbaar geweld aan te zien voor de afzender. | De afzender aanvaardbaar geweld aan te zien voor de afzender. | De afzender aanvaardbaar geweld aan te zien voor de afzender.

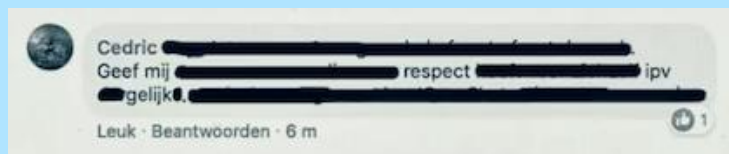
mediawijs | tmeC | Vlaanderen

Opdracht 14: Herlees hieronder de berichten van pagina 26, zoek er een negatief bericht uit en maak er een ‘positief’ stiftgedicht van. Ter inspiratie kan je een kijkje nemen op de Facebookpagina van Proximus via volgende link: <https://www.facebook.com/proximusepic/videos/929400727480161/>

Een **stiftgedicht** is een gedicht dat niet ontstaat door te schrijven, maar door woorden te doorstrepen. Je ‘schrijft’ een stiftgedicht door met een stift in een bestaande tekst, meestal krantenartikelen of een bladzijde uit een boek, woorden of delen van woorden te schrappen. Wat overblijft vormt een gedicht, dit hoeft niets meer met de oorspronkelijke tekst te maken te hebben.

Voorbeeld

Willem ziet op de Facebookpagina de reactie van Emiel 🤔: ‘Wat ben jij lelijk, totaal niet knap! Je bent echt allesbehalve een fotomodel! Je lijkt helemaal niet op Shawn Mendes!’

Joren deelt via zijn stories op Snapchat een boodschap waarin hij oproept om Robbe na school op te wachten voor een ‘gesprek’. Amélie ziet dit en maakt zich zorgen. Ze weet maar al te goed dat de jongens ruzie gaan maken. 🐾

In de groepschat van de klas op Messenger schrijft Senne spelfouten. Sarah merkt die op. 🙄

Jan leest volgende reactie op Instagram: ‘Jij bent zo lelijk en dik, totaal niet mooi!’ 🤢

Salma maakte op reis heel wat selfies samen met haar familie. Na de reis post ze de vijf leukste op Instagram. Ze krijgt een reactie van Nathalie, een oudere leerling van bij haar op school die ze niet kent. Nathalie reageert: ‘Je hebt helemaal geen goede foto’s gemaakt! Dit zijn allesbehalve professionele kiekjes. Ik zou je graag willen aanraden om lessen te volgen bij iemand die jou wat kan bijleren.’

Laurens postte twee jaar geleden een familiefoto van zijn lentefeest. Vandaag reageert zijn klasgenoot Valentina met de boodschap: Mooi! ❤️

Victor leest in een WhatsAppgroep dat er net na school werd gevochten op het Stationsplein en de naam van zijn beste vriend Jakob wordt vermeld. Hij weet zeker dat Jakob daar niet was, want hij was op dat moment met hem in het skatepark.

Laura reageert kwetsend op de TikTok-video van Yara: ‘Jij kan echt niet dansen! Dit is niet cool! Jij hebt echt geen talent!’ 🤡

Opdracht 15: Bekijk onderstaande sociale media en kies één medium uit voor je spreekopdracht.

Je kunt kiezen uit:

- Facebook – Messenger
- Snapchat
- TikTok
- Instagram
- WhatsApp

Wat moet je doen?

Je bent beheerder van een bepaald medium (= dit is een onderdeel van sociale media). Dit medium is dus jouw verantwoordelijkheid.

Enkele dagen geleden ontving je klachten van verschillende gebruikers. Zij vermeldden dat jongeren gepest worden. Zowel de gebruikers als omstaanders willen dat er iets verandert. Het is jouw taak om de online pesterijen te stoppen. Om dit te realiseren, zend je een nieuwsbericht uit. Je vertelt wat jouw medium inhoudt en waarom pesten niet langer toegelaten is. Je deelt ook mee hoe je voor extra beveiliging zult zorgen.

Wat moet je vermelden in het nieuwsbericht?

- Wie ben je? Vermeld je naam en de naam van jouw medium.
- Wat kunnen gebruikers doen met jouw medium? Vat de werking kort samen.
- Waarom is pesten verkeerd en niet toegestaan op jouw medium? Geef hier je eigen mening weer.
- Hoe ga je de pesterijen stoppen? Benoem minstens 1 voorbeeld om pesterijen aan te pakken.
- Indien er toch nog gepest wordt, wat zijn dan de gevolgen?

Enkele aandachtspunten:

- Spreek één tot twee minuten.
- Let op je taalgebruik en houding. Je beschikt immers over een hoge functie.
- Wees professioneel.
- Zorg eventueel voor extra materiaal: een foto, logo... van jouw medium.
- Wees overtuigend. Laat merken dat pesten niet wordt toegestaan.

Beoordelingsfiche spreekopdracht

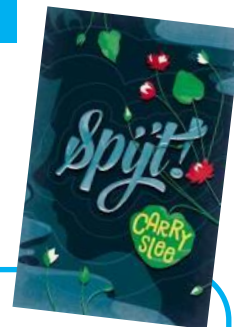
Naam:				
Klas:				
Onderwerp:				
... brengt de boodschap duidelijk over en is overtuigend.	inhoud			
... spreekt luid genoeg.	volume			
... wisselt zijn/haar toon af.	intonatie			
... spreekt in een gepast tempo, minstens 1 minuut.	tempo			
... spreekt duidelijk en verstaanbaar.	articulatie			

Feedback:

Spijt! – Carry Slee

Opdracht 16: Lees onderstaande fragmenten uit het boek *Spijt!* en vervul de opdrachten.

Ze zijn er allemaal. De ouders van Jochem, Nienke, de klas, Tino van Dijk en meneer Zwart. Alleen Sanne, Justin en Remco ontbreken, want die zijn voorlopig geschorst. Ook Simbad is aanwezig. Hij ligt naast Nienke, met zijn kop op de kletsnatte rugtas van Jochem. Met ingehouden adem zien ze hoe de duikers onder water gaan, steeds op andere plekken. Steeds wanneer ze met lege handen bovenkomen, gaat er een zucht van opluchting over het meer. Driekwart gedeelte van het water is al afgezocht. Bij elke volgende duik krijgen ze meer hoop. Zou Jochem dan toch nog leven?

1. *Jochem werd heel zwaar en langdurig gepest. Waarom gaat er telkens een zucht van opluchting over het meer wanneer de duikers met lege handen bovenkomen?*

Iedereen zucht opgelucht omdat het lichaam van Jochem niet wordt bovengehaald. Dit betekent misschien dat hij nog leeft.

David knijpt in Nienkes hand. Het mag niet, het mag nu niet meer misgaan. Ze schatten de afstand. Misschien moeten de mannen nog twee keer duiken. Van de spanning schuiven ze steeds dichterbij de waterkant. En dan komen de duikers boven met het verstijfde lichaam van Jochem. De leerlingen van 2B doen een stap achteruit. Ze willen het niet geloven. Sommigen houden hun handen voor hun ogen om de waarheid niet te hoeven zien. Anderen zoeken steun bij elkaar en bij hun klassenleraar.

2. *De hele klas staat aan de rand van het meer terwijl het lichaam van Jochem wordt bovengehaald.*

Hoe denk je dat diegenen die hem gepest hebben op dat moment reageren?

Hoe denk je dat de klasgenoten reageren die hem niet geholpen hadden?

Opdracht 17: Lees onderstaand fragment en beantwoord de bijhorende vraag.

David kijkt zijn vrienden aan. 'We zijn er allemaal kapot van wat er met Jochem is gebeurd. Achteraf zouden we het echt wel anders hebben gedaan, maar daar hebben we nu niks aan. Ik dacht zo van eh... Jochem is vast niet de enige die wordt gepest. Op elke school zit wel iemand die net zo wanhopig is als Jochem.' 'Dat is rot genoeg,' zegt Youssef, 'maar daar kunnen wij toch niks aan doen.' David speelt een beetje zenuwachtig met zijn pen. 'Ik denk dat wij daar als redactie van de schoolkrant wel iets aan kunnen doen. We kunnen een rubriek oprichten waar iedereen in kan schrijven die iets over pesten wil zeggen. Slachtoffers kunnen daar een brief heen sturen, al vragen ze maar raad aan iemand die ooit is gepest of zo.'

1. *Waarom zouden de klasgenoten van Jochem dit idee bedenken? Wat willen ze bereiken met hun rubriek?*

Opdracht 18: Stop pesten, lees meer!

De klasgenoten van Jochem probeerden hun daden toch nog goed te maken, door een rubriek op te richten voor slachtoffers. Maar wat kan jij doen? Bedenk samen met je klasgenoten een actie om pesten tegen te gaan. Omschrijf duidelijk wat je zou willen doen om het probleem te vermijden. Het is mogelijk dat je deze opdracht moet voorbereiden tegen een volgende les. De datum wordt vastgelegd in de les.

	<p><u>O</u>RIENTEREN</p> <p>Lees opdracht 18 nog eens na.</p> <p>Bedenk een actie, middel, slogan ... om pesten tegen te gaan.</p> <p>Post je bericht ten laatste op _____</p>
	<p><u>V</u>OORBEREIDEN</p> <p>Brainstorm in groepjes van vier over een actie om pesten tegen te gaan.</p> <p>Maak gebruik van de topische vragen (Wat? Wanneer? Waar? Waarom? Hoe?).</p> <p>Omschrijf duidelijk wat je zou willen doen om het probleem te vermijden.</p> <p>Kies per groep een 'postman of -vrouw' die verantwoordelijk is voor het posten van jullie ideeën.</p>
	<p><u>U</u>ITVOEREN</p> <p>Post per groep jullie ideeën op de padlet.</p> <p>Maak gebruik van onderstaande link.</p> <p>A-stroom: https://padlet.com/lieze_bollen/8sbyfk4etg6p</p> <p>B-stroom: https://padlet.com/lieze_bollen/azohze97ixrp</p> <p>3tso: https://padlet.com/elyss_vanavondt/6uac5ib0dd9c</p> <p>4tso: https://padlet.com/elyss_vanavondt/4p3vvsbhtinmi</p> <p>Herlees alles en kijk je tekst goed na op spelfouten.</p>
	<p><u>R</u>EFLECTEREN</p> <p>Bekijk ook de acties van de andere groepen en stel een top drie samen:</p> <p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>3. _____</p>

Opdracht 19: Doorloop de werkvorm 'kwetsbare cirkel' klassikaal.

1. Maak klasafspraken.
2. Ga in een cirkel staan.
3. Je ontvangt een groene en een rode kaart.
4. De leraar overloopt meerdere situaties.
 - Indien de situatie op jou van toepassing is of was. = Je steekt de groene kaart in de lucht.
 - Indien de situatie niet op jou van toepassing is of was. = Je steekt de rode kaart in de lucht.
5. Iedere situatie wordt besproken aan de hand van een kringgesprek.

Situaties:

1. Ik voel me goed in mijn klas.
2. Ik voel me soms buitengesloten.
3. Doordat medeleerlingen over mij roddelen, word ik soms lastig en ben ik chagrijnig thuis.
4. Ik heb wel eens iemand buitengesloten.
5. Ik heb al wel eens iets negatiefs over een medeleerling gezegd op sociale media.
6. Ik kan met mijn ouders niet goed praten over hoe ik me voel.
7. Als ik zie dat iemand gepest wordt, doe ik niets want ik ben bang om zelf slachtoffer te worden.
8. Ik weet hoe het voelt om gepest te worden op school.
9. Ik word soms ook online gepest.

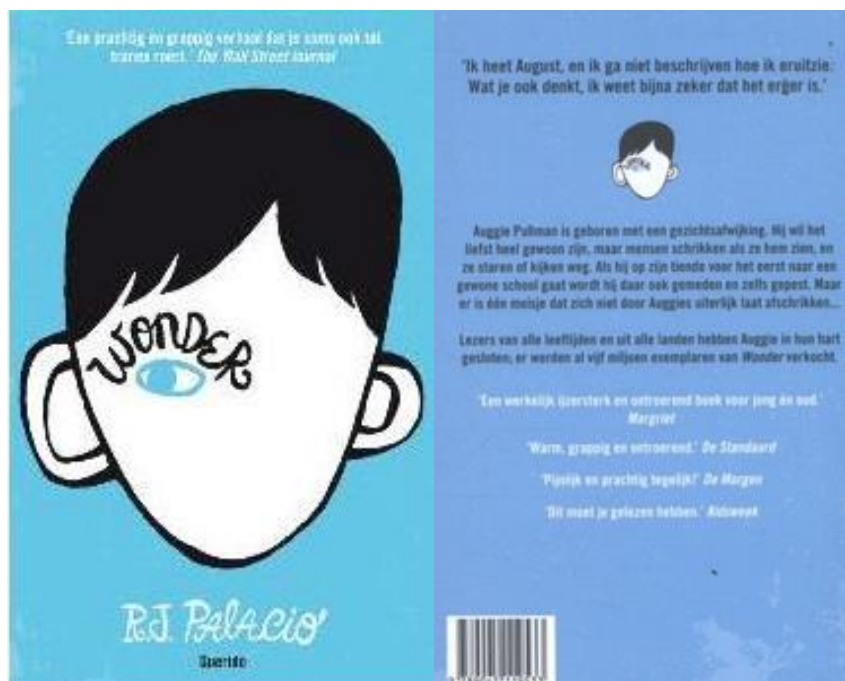
ONTHOUD GOED: LEES MEER, PEST MINDER!

Covers

'Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder':

'Wonder':

'Like me!':

'Spijt!':

Bronnen

‘Wij zijn bijzonder, misschien zijn wij een wonder’:

van Lieshout, T. (2012). *Wij zijn bijzonder: misschien zijn wij een wonder* (01 ed.). Amsterdam, Netherlands: Leopold.

‘Wonder’:

Palacio, R. J. (2013). *Wonder* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Em. Querido’s Uitgeverij BV .

Trailer ‘Wonder’:

KinoCheck International. (2017, May 24). WONDER Trailer (2017). Retrieved March 6, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=Ob7fPOzbmzE>

‘Like me!’:

Cazemier, C. (2016). *Like me!* (Rev. ed. ed.). Amsterdam, Netherlands: Wpg Kindermedia.

‘Spijt!’:

Slee, C. (2015). *Spijt!* (1st ed.). Amsterdam, Netherlands: Overamstel Uitgevers.

Trailer ‘Spijt!’:

Dutch FilmWorks. (2013, April 20). Spijt! trailer (2013) | Verkrijgbaar op DVD en VOD. Retrieved March 6, 2020, from <https://www.youtube.com/watch?v=ZkYN8S-rk>

Eindtermen

A-stroom jaar 1:

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

ET 2.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, schrijven, luisteren en inzicht in het taalsysteem.^o (attitudinaal)

ET 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

ET 2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

ET 2.6 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

ET 2.7 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

ET 2.8 De leerlingen nemen deel aan schriftelijke en mondelinge interactie in functie van doelgerichte communicatie.

Kenmerken en principes van het Nederlands begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren.

ET 2.9 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Literatuur in het Nederlands beleven.

ET 2.13 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

B-stroom jaar 1:

Het Nederlands receptief, productief en interactief, zowel mondeling als schriftelijk gebruiken als communicatiemiddel in relevante situaties.

ET 2.1 De leerlingen zijn gemotiveerd voor taal m.i.v. cultuur, lezen, spreken, schrijven, luisteren en inzicht in het taalsysteem.^o (attitudinaal)

ET 2.4 De leerlingen selecteren relevante informatie in geschreven en gesproken teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

ET 2.5 De leerlingen produceren schriftelijke en mondelinge teksten in functie van doelgerichte communicatie.

ET 2.6 De leerlingen drukken zich op een creatieve manier uit.

Kenmerken en principes van het Nederlands begrijpen om ze in te zetten bij het communiceren.

ET 2.8 De leerlingen gebruiken het inzicht in de belangrijkste regels en kenmerken van het Standaardnederlands als taalsysteem ter ondersteuning van hun communicatieve handelingen.

Literatuur in het Nederlands beleven.

ET 2.12 De leerlingen verwoorden hun gedachten en gevoelens bij het lezen en beluisteren van fictionele teksten met een literaire inslag met ondersteuning van elementaire literaire en narratieve concepten.

A-stroom jaar 2:

Leerplannummer: O/2/2012/009

Leerplandoelstelling 6: Bij de planning, voorbereiding, uitvoering en beoordeling van de luistertaken strategieën kunnen gebruiken. ET 3, *4, 18, 22, 23

Leerplandoelstelling 12: Bij de planning, voorbereiding, uitvoering en beoordeling van de spreektaken strategieën kunnen gebruiken. ET 7, *8, 18, 20, 22, 23

Leerplandoelstelling 14: Zich onvoorbereid mondeling kunnen uitdrukken. EDV

Leerplandoelstelling 15: In groepsverband kunnen meewerken en een toegewezen opdracht kunnen uitvoeren. EDV

Leerplandoelstelling 16: Aan een gedachtewisseling in de klas kunnen deelnemen en daarin een standpunt kunnen verwoorden en toelichten. ET 6

Leerplandoelstelling 18: Bij de planning, uitvoering en beoordeling van de leestaken strategieën kunnen gebruiken. ET 11, *12, 18

Leerplandoelstelling 20: De bereidheid ontwikkelen om zich in te leven in fictionele tekstsoorten. ET *12

Leerplandoelstelling 24: Bij de planning, voorbereiding, uitvoering en beoordeling van de schrijftaken strategieën kunnen gebruiken. ET 16, *17, 18, 20, 22, 23

Leerplandoelstelling 25: Bereid zijn te schrijven. ET *17

Leerplandoelstelling 29: Bepaalde tekstsoorten kunnen produceren. ET 15, 21

Leerplandoelstelling 30: Creatief kunnen schrijven. EDV

Leerplandoelstelling 40: Vooroordelen en stereotypering kunnen detecteren bij andere (sprekers/auteurs) en zichzelf. ET 22

Leerplandoelstelling 43: Een aantal taalverschijnselen herkennen en de bijbehorende begrippen en termen kunnen gebruiken. ET 23, 25, EDV

B-stroom jaar 2:

Leerplannummer: O/2/2016/198

Leerplandoelstelling 20: Nederlands als communicatiemedium gebruiken. NED 1

Leerplandoelstelling 31: Bij het luisteren strategieën kunnen inzetten. NED 26

Leerplandoelstelling 32: Bij het spreken strategieën kunnen inzetten. NED 26

Leerplandoelstelling 33: Bij het lezen strategieën kunnen inzetten. NED 26

Leerplandoelstelling 34: Bij het schrijven strategieën kunnen inzetten. NED 26

Leerplandoelstelling 36: Informatie kunnen selecteren in luisterteksten. NED 12

Leerplandoelstelling 40: Zich in een herkenbare situatie kunnen inleven en zich soepel en natuurlijk kunnen uitdrukken en bewegen. NED 16

Leerplandoelstelling 41: Door middel van mimiek en gebaren bepaalde gevoelens kunnen uitdrukken. NED 16

Leerplandoelstelling 42: De klasgenoten aankijken en toespreken. NED 16

Leerplandoelstelling 45: Respect tonen voor de gesprekspartner. NED 17

Leerplandoelstelling 46: Voor de eigen mening kunnen opkomen. NED 17

Leerplandoelstelling 47: De informatie kunnen achterhalen in teksten. NED 18

Leerplandoelstelling 50: Ervaren van leesplezier. NED 21

Leerplandoelstelling 52: Een schriftelijke oproep, een uitnodiging of een instructie richten aan leeftijdsgenoten. NED 23

Leerplandoelstelling 53: Een boodschap op een overzichtelijke wijze kunnen neerschrijven. NED 24

Leerplandoelstelling 54: Bij het schrijven de tekst verzorgen, rekening houdend met handschrift en lay-out. NED 25

Leerplandoelstelling 55: Bij het schrijven spellingafspraken en -regels toepassen. NED 25

Leerplandoelstelling 62: Een aantal taalverschijnselen herkennen en de bijhorende begrippen en termen kunnen gebruiken. NED 33

Tweede graad (tso):

Leerplannummer: 2012/019

Leerplandoelstelling 5: De leerlingen kunnen bij de planning en de uitvoering van hun luister- en kijktaken een aantal strategische vaardigheden toepassen. ET 5

Leerplandoelstelling 7*: De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om:

- te luisteren en te kijken,
- een onbevooroordeelde luister- en kijkhouding aan te nemen,

- wat beluisterd en bekeken is te toetsen aan eigen kennis en inzichten. ET 7*

Leerplandoelstelling 12: De leerlingen kunnen bij de planning en de uitvoering van en bij de reflectie op de leestaken een aantal strategische vaardigheden toepassen. ET 19

Leerplandoelstelling 15*: De leerlingen zijn bereid om:

- te lezen,
- lezend informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp,
- hun persoonlijk oordeel over bepaalde teksten te formuleren. ET 22*

Leerplandoelstelling 21: De leerlingen kunnen bij de planning en de uitvoering van hun spreektaken een aantal strategische vaardigheden inzetten. ET 13

Leerplandoelstelling 22*: De leerlingen zijn binnen de gepaste communicatiesituaties bereid om

- te spreken,
- AN te spreken,
- een kritische houding aan te nemen tegenover hun eigen spreek- en gespreksgedrag. ET 14*

Leerplandoelstelling 27: De leerlingen kunnen bij de planning en de uitvoering van en bij de reflectie op de schrijftaken een gepaste strategie kiezen en toepassen. ET 27, 28

Leerplandoelstelling 28*: De leerlingen zijn binnen de gepaste situaties bereid om:

- te schrijven,
- te reflecteren op hun eigen schrijfproces en op inhoud en vorm van hun schrijfproduct,
- taal, indeling, spelling, handschrift en lay-out te verzorgen. ET 29*

Leerplandoelstelling 35: De leerlingen kunnen op een tekstervarende manier lezen. ET 30

Leerplandoelstelling 38: De leerlingen kunnen bij deze activiteiten gebruik maken van de gepaste leesstrategieën. ET 33

Leerplandoelstelling 39: De leerlingen zijn bereid om:

- literaire teksten te lezen. ET 34*

Leerplandoelstelling 51*: Bij het reflecteren op verbale en non-verbale communicatie tonen de leerlingen interesse in en respect voor de persoon van de ander, voor de eigen en andermans cultuur. ET 36*

Leerplandoelstelling 52: Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen op hun niveau in voor hen relevante taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalgebruik. In het tekstuele domein kunnen zij een aantal verschijnselen herkennen en onderzoeken. ET 37.1

Leerplandoelstelling 57: Met het oog op doeltreffende communicatie kunnen de leerlingen op hun niveau in voor hen relevante taalgebruikssituaties bewust reflecteren op een aantal aspecten van het taalsysteem. In het morfologische domein kunnen zij een aantal verschijnselen herkennen en onderzoeken. ET 38.3

Leerplandoelstelling 60: De leerlingen kunnen op hun niveau bewust reflecteren op luister-, kijk-, spreek-, interactie-, lees- en schrijfstrategieën. ET 39

EDUCATIEVE BACHELOR SECUNDAIR ONDERWIJS

Bachelorproef

LEES MEER, PEST MINDER!

**“HOE KAN HET LEZEN VAN
JEUGDLITERATUUR PESTEN
VERMINDEREN?”**